

HEDERSRELATERAT FÖRTRYCK OCH VÅLD I STOCKHOLMS STAD

Rapport 2009

Del I Bilagor

April 2009

Projektledare: Kickis Åhré Älgamo
Projektadministratör : Ulla-Britt Fingal
Bild: Systerjouren Somaya

HEDERSRELATERAT FÖRTRYCK OCH VÅLD I STOCKHOLMS STAD 2009

BILAGOR

Bilaga 1	Socialtjänstnämndens uppdrag RVII (Dnr 325-2426/2006)
Bilaga 2	Allmän förklaring om de mänskliga rättigheter (MR)
Bilaga 3	FN:s konvention om barnets rättigheter antagen av FN:s generalförsamling den 20 november 1989
Bilaga 4	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna...
Bilaga 5	Det statliga stödet (trossamfund)
Bilaga 6	Äktenskapsbalk (1987:230)
Bilaga 7	Mödomshinnan
Bilaga 8	Obduktionsrapport och förhör (Irak) samt Rättsmedicinalverket (Sverige)
Bilaga 9	Förteckning över orsaker – avsiktlig självdestruktiv handling och skadehändelser med oklar avsikt (dödsorsaksregistret)
Bilaga 10	Arbetsmodell för identifiering av hedersrelaterat våld och förtryck
Bilaga 11	Tolkar
Bilaga 12	Slöjan
Bilaga 13	Exempel på magi
Bilaga 14	Vinjettutskick till stadsdelsförvaltningarna
Bilaga 15	Analys av rättgiftet vid SKL och Giftinformationscentralen
Bilaga 16	Uppgifter ur Skolverkets rapport 309/2008 ” <i>Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan</i> ”
Bilaga 17	De elva europeiska grundprinciperna för integration (EU)
Bilaga 18	Antalet barn/ungdomar i Stockholms stad fördelat på ålder, svensk/utländsk bakgrund och kön, 2008
Bilaga 19	Släkters förändrade strategi i det hedersrelaterade våldet
Bilaga 20	TEEP
Bilaga 21	Hedershus

Kompletterande uppgifter

Bilaga 10

Arbetsmodell för identifiering av hedersrelaterat våld och förtryck.

Två frågeställningar är hämtade från Astrid Schlytters & Hanna Linells forskning och arbete.

”Vad måste du göra som du inte vill göra?” ”Vad vill du göra som du inte får göra?”

Bilaga 20

TEEP översättning och sammanfattning gjord av Carina Eriksson, socionom, enligt uppdrag i kartläggningen.

Socialtjänstnämndens uppdrag

RVII (Dnr 325-2426/2006)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

- Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att göra en stadsövergripande kartläggning av det hedersrelaterade våldets omfattning och karaktär i Stockholm , samt av sådana hedersrelaterade inskränkningar som begränsar barns, ungdomars och kvinnors personliga rörelsefrihet. Denna kartläggning ska återrapporteras till fullmäktige.
- Socialtjänstnämnden ska samtidigt återkomma till fullmäktige med förslag om former för hur kunskap om barns, ungdomars och kvinnors rättigheter enligt svensk lagstiftning effektivast ska överföras till människor som har flyttat till Sverige, men som kan antas ha bristande kunskaper och erfarenheter av sådan rättighetslagstiftning.

Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna

Ingress

Eftersom erkännandet av det inneboende värdet hos alla som tillhör människosläktet och av deras lika och obestridliga rättigheter är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen, Eftersom ringaktning och förakt för de mänskliga rättigheterna har lett till barbariska gärningar som har upprört mänsklighetens samvete, och då skapandet av en värld där människorna åtnjuter yttrandefrihet, trosfrihet och frihet från fruktan och nöd har tillkännagivits som folkens högsta strävan, Eftersom det är väsentligt för att människorna inte som en sista utväg skall tvingas att tillgripa uppror mot tyranni och förtryck att de mänskliga rättigheterna skyddas genom rättsstatens principer, Eftersom det är väsentligt att främja utvecklingen av vänskapliga förbindelser mellan nationerna, Eftersom Förenta nationernas folk i stadgan åter har bekräftat sin tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, den enskilda människans värdighet och värde samt mäns och kvinnors lika rättigheter och har beslutat att främja sociala framsteg och bättre levnadsvillkor under större frihet, Eftersom medlemsstaterna har åtagit sig att i samverkan med Förenta nationerna säkerställa en allmän och faktisk respekt för och efterlevnad av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Eftersom en gemensam uppfattning om innebörden av dessa rättigheter och friheter är av största betydelse för att uppfylla detta åtagande, tillkännager generalförsamlingen denna allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som en gemensam norm för alla folk och nationer i syfte att alla människor och samhällsorgan med denna förklaring i ständigt åtanke skall sträva efter att genom undervisning och utbildning främja respekten för dessa rättigheter och friheter samt genom progressiva åtgärder, både nationellt och internationellt, se till att de erkänns och tillämpas allmänt och effektivt både bland folken i medlemsstaterna och bland folken i områden som står under deras jurisdiktion.

Artikel 1

Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gementom varandra i en anda av gemenskap.

Artikel 2

Var och en är berättigad till alla de rättigheter och friheter som uttalas i denna förklaring utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt. Ingen åtskillnad får heller göras på grund av den politiska, rättsliga eller internationella status som råder i det land eller det område som en person tillhör, vare sig detta land eller område är oberoende, står under förvaltarskap, är icke-självstyrande eller är underkastat någon annan begränsning av sin suveränitet.

Artikel 3

Var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet.

Artikel 4

Ingen får hållas i slaveri eller trälldom; slaveri och slavhandel i alla dess former skall vara förbjudna.

Artikel 5

Ingen får utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Artikel 6

Var och en har rätt att överallt erkännas som en person i lagens mening.

Artikel 7

Alla är lika inför lagen och är berättigade till samma skydd av lagen utan diskriminering av något slag. Alla är berättigade till samma skydd mot alla former av diskriminering som strider mot denna förklaring och mot varje anstiftan till sådan diskriminering.'

Artikel 8

Var och en har rätt till verksam hjälp från sitt lands nationella domstolar mot handlingar som kränker hans eller hennes grundläggande rättigheter enligt lag eller författning.

Artikel 9

Ingen får godtyckligt anhållas, hållas fängslad eller landsförvisas.

Artikel 10

Var och en är på samma villkor berättigad till en rättvis och offentlig förhandling vid en oberoende och opartisk domstol vid prövningen av hans eller hennes rättigheter och skyldigheter och av varje anklagelse om brott mot honom eller henne.

Artikel 11

1. Var och en som är anklagad för brott har rätt att betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen har fastställts vid en offentlig rättegång, där personen åtnjuter alla rättssäkerhetsgarantier som behövs för hans eller hennes försvar.
2. Ingen får fällas till ansvar för en gärning eller underlåtenhet som inte utgjorde ett brott enligt nationell eller internationell lag vid den tidpunkt då den begicks. Det får inte heller utmätas strängare straff än vad som var tillämpligt vid den tidpunkt brottet begicks.

Artikel 12

Ingen får utsättas för godtyckligt ingripande i fråga om privatliv, familj, hem eller korrespondens och inte heller för angrepp på sin heder eller sitt anseende. Var och en har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden och angrepp.

Artikel 13

1. Var och en har rätt att fritt förflytta sig och välja bostadsort inom varje stats gränser.
2. Var och en har rätt att lämna varje land, även sitt eget, och att återvända till sitt land.

Artikel 14

1. Var och en har rätt att i andra länder söka och åtnjuta asyl från förföljelse.
2. Denna rätt får inte åberopas vid rättsliga åtgärder som genuint grundas på icke-politiska brott eller på gärningar som strider mot Förenta nationernas ändamål och grundsatser.

Artikel 15

1. Var och en har rätt till en nationalitet.
2. Ingen får godtyckligt fräntas sin nationalitet eller nekas rätten att ändra nationalitet.

Artikel 16

1. Fullvuxna män och kvinnor har rätt att utan någon inskränkning med avseende på ras, nationalitet eller religion ingå äktenskap och bilda familj. Män och kvinnor skall ha samma rättigheter i fråga om äktenskaps ingående, under äktenskapet och vid dess upplösning.
2. Äktenskap får endast ingås med de blivande makarnas fria och fulla samtycke.
3. Familjen är den naturliga och grundläggande enheten i samhället och har rätt till samhällets och statens skydd.

Artikel 17

1. Var och en har rätt att äga egendom, både enskilt och tillsammans med andra.
2. Ingen får godtyckligt fräntas sin egendom.

Artikel 18

Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion och trosuppfattning och att, ensam eller i gemenskap med andra, offentligen eller enskilt, utöva sin religion eller trosuppfattning genom undervisning, andaktsutövning, gudstjänst och religiösa sedvänjor.

Artikel 19

Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.

Artikel 20

1. Var och en har rätt till frihet i fråga om fredliga möten och sammanslutningar.
2. Ingen får tvingas att tillhöra en sammanslutning.

Artikel 21

1. Var och en har rätt att delta i sitt lands styre, direkt eller genom fritt valda ombud.
2. Var och en har rätt till lika tillträde till offentlig tjänst i sitt land.
3. Folkets vilja skall utgöra grundvalen för statsmakternas myndighet. Folkviljan skall uttryckas i periodiska och verkliga val, som skall genomföras med tillämpning av allmän och lika rösträtt och hemlig röstning eller ett likvärdigt fritt röstförfarande.

Artikel 22

Var och en har, i egenskap av samhällsmedlem, rätt till social trygghet, och är berättigad till att de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som krävs för hävdandet av hans eller hennes människovärde och utvecklingen av hans eller hennes personlighet, förverkligas genom nationella åtgärder och mellanfolkligt samarbete i enlighet med varje stats organisation och resurser.

Artikel 23

1. Var och en har rätt till arbete, fritt val av sysselsättning, rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden samt till skydd mot arbetslöshet.
2. Var och en har utan diskriminering rätt till lika lön för lika arbete.
3. Var och en som arbetar har rätt till en rättvis och tillfredsställande ersättning som ger honom eller henne och hans eller hennes familj en människovärdig tillvaro och som vid behov kan kompletteras med andra medel för socialt skydd.
4. Var och en har rätt att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att värna sina intressen.

Artikel 24

Var och en har rätt till vila och fritid, innefattande skälig begränsning av arbetstiden samt regelbunden betald ledighet.

Artikel 25

1. Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster samt rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makas eller makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter utanför hans eller hennes kontroll.
2. Mödrar och barn är berättigade till särskild omvårdnad och hjälp. Alla barn skall åtnjuta samma sociala skydd, vare sig de är födda inom eller utom äktenskapet.

Artikel 26

1. Var och en har rätt till utbildning. Utbildningen skall vara kostnadsfri, åtminstone på de elementära och grundläggande stadierna. Den elementära utbildningen skall vara obligatorisk. Yrkesutbildning och teknisk utbildning skall vara tillgänglig för alla. Den högre utbildningen skall vara öppen för alla med hänsyn till deras förmåga.
2. Utbildningen skall syfta till att utveckla personligheten till fullo och till att stärka respekten för de

mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Utbildningen skall också främja förståelse, tolerans och vänskap mellan alla nationer, rasgrupper och religiösa grupper samt främja Förenta nationernas verksamhet för fredens bevarande.

3. Rätten att välja utbildning för barnen tillkommer i första hand deras föräldrar.

Artikel 27

1. Var och en har rätt att fritt delta i samhällets kulturella liv, att njuta av konst samt att få ta del av vetenskapens framsteg och dess förmåner.

2. Var och en har rätt till skydd för de ideella och materiella intressen som härrör från vetenskapliga, litterära och konstnärliga verk till vilka han eller hon är upphovsman.

Artikel 28

Var och en har rätt till ett socialt och internationellt system där de rättigheter och friheter som behandlas i denna förklaring till fullo kan förverkligas.

Artikel 29

1. Var och en har plikter mot samhället, i vilket den fria och fullständiga utvecklingen av hans eller hennes personlighet ensamt är möjlig.

2. Vid utövandet av sina rättigheter och friheter får en person endast underkastas sådana inskränkningar som har fastställts i lag och enbart i syfte att trygga tillbörlig hänsyn till och respekt för andras rättigheter och friheter samt för att tillgodose ett demokratiskt samhälles berättigade krav på moral, allmän ordning och allmän välfärd.

3. Dessa rättigheter och friheter får inte utövas på ett sätt som är oförenligt med Förenta nationernas ändamål och grundsatser.

Artikel 30

Ingenting i denna förklaring får tolkas som att det innebär en rätt för en stat, en grupp eller en enskild person att ägna sig åt en verksamhet eller att utföra en handling som syftar till att omintetgöra någon av de rättigheter eller friheter som anges i förklaringen

Bilaga 3

FN:s konvention om barnets rättigheter antagen av FN s generalförsamling den 20 november 1989

Inledning

Konventionsstaterna,

som anser att, i enlighet med de principer som proklamerats i Förenta nationernas stadga, erkännandet av den inneboende värdigheten hos alla medlemmar av människosläktet och av deras lika oförytterliga rättigheter utgör grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen,

som beaktar att Förenta nationernas folk i stadgan på nytt bekräftat sin tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna och beslutat främja sociala framsteg och bättre levnadsvillkor under större frihet,

som erkänner att Förenta nationerna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter proklamerat och kommit överens om att envar är berättigad till alla de fri- och rättigheter som däri anges, utan åtskillnad av något slag, såsom ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt,

som erinrar om att Förenta nationerna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna proklamerat att barn har rätt till särskild omvårdnad och hjälp,

som är övertygade om att familjen, såsom den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess medlemmars och särskilt för barnens utveckling och välfärd, bör ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället,

som erkänner att barnet, för att kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, bör växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse,

som anser att barnet till fullo bör förberedas för ett självständigt liv i samhället och uppfostras enligt de ideal som proklamerats i Förenta nationernas stadga, och särskilt i en anda av fred, värdighet, tolerans, frihet, jämlikhet och solidaritet,

som beaktar att behovet att ge barnet särskild omvårdnad fastslagits i 1924 års Genève-deklaration om barnets rättigheter och i deklarationen om barnets rättigheter, vilken antogs av generalförsamlingen den 20 november 1959, och erkänts i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (särskilt artiklarna 23 och 24), den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (särskilt artikel 10) samt i stadgar och tillämpliga instrument för fackorgan och internationella organisationer som ägnar sig åt barnens välfärd,

som beaktar att, såsom anges i deklarationen om barnets rättigheter, "barnet på grund av sin fysiska och psykiska omognad behöver särskilt skydd och särskild omvårdnad innefattande lämpligt rättsligt

skydd, såväl före som efter födseln",

som erinrar om bestämmelserna i deklarationen om sociala och rättsliga principer rörande skydd av och omsorg om barn, särskilt med hänsyn till nationell och internationell placering i fosterhem och adoption; Förenta nationernas minimistandardregler för rättskipning rörande ungdomsbrottslighet (Pekingreglerna) samt deklarationen om skydd av kvinnor och barn i nödsituationer och vid väpnad konflikt,

som erkänner att det i alla länder i världen finns barn som lever under exceptionellt svåra förhållanden och att sådana barn kräver särskild uppmärksamhet,

som tar vederbörlig hänsyn till vikten av varje folks traditioner och kulturella värden när det gäller barnets skydd och harmoniska utveckling,

som erkänner betydelsen av internationellt samarbete för att förbättra barns levnadsvillkor i varje land, särskilt i utvecklingsländerna,

har kommit överens om följande:

DEL 1

Artikel 1

I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.

Artikel 2

1. Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.
2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Artikel 3

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.
3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller

säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.

Artikel 4

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete.

Artikel 5

Konventionsstaterna skall respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar eller där så är tillämpligt, medlemmar av den utvidgande familjen eller gemenskapen enligt lokal sedvänja, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, att på ett sätt som står i överensstämmelse med den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga ge lämplig ledning och råd då barnet utövar de rättigheter som erkänns i denna konvention.

Artikel 6

1. Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till livet.
2. Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

Artikel 7

1. Barnet skall registreras omedelbart efter födelsen och skall ha rätt från födelsen till ett namn, rätt att förvärva ett medborgarskap och så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdad av dem.
2. Konventionsstaterna skall säkerställa genomförandet av dessa rättigheter i enlighet med sin nationella lagstiftning och sina åtaganden enligt tillämpliga internationella instrument på detta område, särskilt i de fall då barnet annars skulle vara statslös.

Artikel 8

1. Konventionsstaterna åtar sig att respektera barnets rätt att behålla sin identitet, innefattande medborgarskap, namn och släktförhållanden såsom dessa erkänns i lag, utan olagligt ingripande.
2. Om ett barn olagligt berövas en del eller hela sin identitet, skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd och skydd i syfte att snabbt återupprätta barnets identitet.

Artikel 9

1. Konventionsstaterna skall säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning, i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Ett sådant beslut kan vara nödvändigt i ett särskilt fall, t ex vid övergrepp mot eller vanvård av barnet från föräldrarnas sida eller då föräldrarna lever åtskilda och ett beslut måste fattas angående barnets vistelseort.
2. Vid förfaranden enligt punkt 1 i denna artikel skall alla berörda parter beredas möjlighet att delta i förfarandet och att lägga fram sina synpunkter.

3. Konventionsstaterna skall respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.

4. Då ett sådant åtskiljande är följden av åtgärder som en konventionsstat tagit initiativet till, t ex frihetsberövande, fängslande, utvisning, förvisning eller dödsfall (innefattande dödsfall oavsett orsak medan personen är frihetsberövad) gentemot den ena av eller båda föräldrarna eller barnet, skall den konventionsstaten på begäran ge föräldrarna, barnet eller om så är lämpligt, någon annan medlem av familjen de väsentliga upplysningarna om den/de frånvarande familjemedlemmarnas vistelseort, såvida inte lämnandet av upplysningarna skulle vara till skada för barnet. Konventionsstaterna skall vidare säkerställa att framställandet av en sådan begäran inte i sig medför negativa följder för den/de personer som berörs.

Artikel 10

1. I enlighet med konventionsstaternas förpliktelse under artikel 9, punkt 1, skall ansökningar från ett barn eller dess föräldrar om att resa in i eller lämna en konventionsstat för familjeåterförening behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt av konventionsstaterna. Konventionsstaterna skall vidare säkerställa att framställandet av en sådan begäran inte medför negativa följder för de sökande och medlemmar av deras familj.

2. Ett barn vars föräldrar är bosatta i olika stater skall ha rätt, utom i undantagsfall, att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna. Konventionsstaterna skall för detta ändamål och i enlighet med sin förpliktelse under artikel 9, punkt 1, respektera barnets och dess föräldrars rätt att lämna vilket land som helst, innefattande sitt eget, och att resa in i sitt eget land. Rätten att lämna ett land skall vara underkastad endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public), folkhälsan eller den allmänna sedligheten eller andra personers fri- och rättigheter samt är förenliga med övriga i denna konvention erkända rättigheter.

Artikel 11

1. Konventionsstaterna skall vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.

2. För detta ändamål skall konventionsstaterna främja ingåendet av bilaterala eller multilaterala överenskommelser eller anslutning till befintliga överenskommelser.

Artikel 12

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Artikel 13

1. Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

2. Utövandet av denna rätt får underkastas vissa inskränkningar men endast sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga

(a) för att respektera andra personers rättigheter eller anseende; eller

(b) för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public) eller folkhälsan eller den allmänna sedligheten.

Artikel 14

1. Konventionsstaterna skall respektera barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.

2. Konventionsstaterna skall respektera föräldrarnas och i förekommande fall, vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt.

3. Friheten att utöva sin religion eller tro får underkastas endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den allmänna sedligheten eller andra personers grundläggande fri- och rättigheter.

Artikel 15

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till föreningsfrihet och till fredliga sammankomster.

2. Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public) för skyddandet av folkhälsan eller den allmänna sedligheten eller andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 16

1. Inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende.

2. Barnet har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp.

Artikel 17

Konventionsstaterna erkänner den viktiga uppgift som massmedier utför och skall säkerställa att barnet har tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor, särskilt sådant som syftar till att främja dess sociala, andliga och moraliska välfärd och fysiska och psykiska hälsa. Konventionsstaterna skall för detta ändamål,

(a) uppmuntra massmedier att sprida information och material av socialt och kulturellt värde för barnet och i enlighet med andan i artikel 29;

(b) uppmuntra internationellt samarbete vad gäller produktion, utbyte och spridning av sådan information och sådant material från olika kulturer och nationella och internationella källor;

(c) uppmuntra produktion och spridning av barnböcker;

(d) uppmuntra massmedier att ta särskild hänsyn till de språkliga behoven hos ett barn som tillhör en minoritetsgrupp eller en urbefolkning;

(e) uppmuntra utvecklingen av lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material som är till skada för barnets välfärd, med beaktande av bestämmelserna i artiklarna 13 och 18.

Artikel 18

1. Konventionsstaterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrar eller, i förekommande fall, vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa skall för dem komma i främsta rummet.

2. För att garantera och främja de rättigheter som anges i denna konvention skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och skall säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och tjänster för vård av barn.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barn till förvärvsarbetande föräldrar har rätt att åtnjuta den barnomsorg som de är berättigade till.

Artikel 19

1. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård.

2. Sådana skyddsåtgärder bör, på det sätt som kan vara lämpligt, innefatta effektiva förfaranden för såväl upprättandet av sociala program som syftar till att ge barnet och dem som har hand om barnet nödvändigt stöd, som för andra former av förebyggande och för identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och uppföljning av fall av ovan beskrivna sätt att behandla barn illa samt, om så är lämpligt, förfaranden för rättsligt ingripande.

Artikel 20

1. Ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö skall ha rätt till särskilt skydd och bistånd från statens sida.

2. Konventionsstaterna skall i enlighet med sin nationella lagstiftning säkerställa alternativ omvårdnad för ett sådant barn.

3. Sådant omvårdnad kan bl a innefatta placering i fosterhem, kafalah i islamsk rätt, adoption eller om nödvändigt, placering i lämpliga institutioner för omvårdnad om barn. Då lösningar övervägs skall

vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund.

Artikel 21

Konventionsstater som erkänner och/eller tillåter adoption skall säkerställa att barnets bästa främst beaktas och skall,

(a) säkerställa att adoption av ett barn godkänns endast av behöriga myndigheter, som i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden och på grundval av all relevant och tillförlitlig information beslutar att adoptionen kan tillåtas med hänsyn till barnets ställning i förhållande till föräldrar, släktingar och vårdnadshavare och att, om så krävs, de personer som berörs har givit sitt fulla samtycke till adoptionen på grund av sådan rådgivning som kan behövas;

(b) erkänna att internationell adoption kan övervägas som en alternativ form av omvårdnad om barnet, om barnet inte kan placeras i en fosterfamilj eller adoptivfamilj eller inte kan tas om hand på lämpligt sätt i sitt hemland;

(c) säkerställa att det barn som berörs av internationell adoption åtnjuter garantier och normer som motsvarar dem som gäller vid nationell adoption;

(d) vidta alla lämpliga åtgärder för att vid internationell adoption säkerställa att placeringen inte leder till otillbörlig ekonomisk vinst för de personer som medverkar i denna;

(e) främja, där så är lämpligt, målen i denna artikel genom att ingå bilaterala eller multilaterala arrangemang eller överenskommelser och inom denna ram sträva efter att säkerställa att placeringen av barnet i ett annat land sker genom behöriga myndigheter eller organ.

Artikel 22

1. Konventionsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att ett barn som söker flyktingstatus eller anses som flykting i enlighet med tillämplig internationell eller nationell rätt och tillämpliga förfaranden och oberoende av om det kommer ensamt eller är åtföljt av sina föräldrar eller någon annan person, erhåller lämpligt skydd och humanitärt bistånd vid åtnjutandet av de tillämpliga rättigheter som anges i denna konvention och i andra internationella instrument rörande mänskliga rättigheter eller humanitär rätt, som nämnda stater tillträtt.

2. För detta ändamål skall konventionsstaterna, på sätt de finner lämpligt, samarbeta i varje ansträngning som görs av Förenta nationerna och andra behöriga mellanstatliga organisationer eller icke-statliga organisationer, som samarbetar med Förenta nationerna, för att skydda och bistå ett sådant barn och för att spåra föräldrarna eller andra familjemedlemmar till ett flyktingbarn i syfte att erhålla den information som är nödvändig för att barnet skall kunna återförenas med sin familj. I så fall då föräldrar eller andra familjemedlemmar inte kan påträffas, skall barnet ges samma skydd som varje annat barn som varaktigt eller tillfälligt berövats sin familjemiljö av något skäl, i enlighet med denna konvention.

Artikel 23

1. Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysiskt eller psykiskt handikapp bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende

och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.

2. Konventionsstaterna erkänner det handikappade barnets rätt till särskild omvårdnad och skall, inom ramen för tillgängliga resurser, uppmuntra och säkerställa att det berättigade barnet och de som ansvarar för dess omvårdnad får ansökt bistånd som är lämpligt med hänsyn till barnets tillstånd och föräldrarnas förhållanden eller förhållandena hos andra som tar hand om barnet.

3. Med hänsyn till att ett handikappat barn har särskilda behov skall det bistånd som lämnas enligt punkt 2 i denna artikel vara kostnadsfritt, då så är möjligt, med beaktande av föräldrarnas ekonomiska tillgångar eller ekonomiska tillgångarna hos andra som tar hand om barnet och skall syfta till att säkerställa att det handikappade barnet har effektiv tillgång till och erhåller undervisning och utbildning, hälso- och sjukvård, habilitering, förberedelser för arbetslivet och möjligheter till rekreation på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling, innefattande dess kulturella och andliga utveckling.

4. Konventionsstaterna skall i en anda av internationellt samarbete främja utbyte av lämplig information på området för förebyggande hälsovård och medicinsk, psykologisk och funktionell behandling av handikappade barn, innefattande spridning av och tillgång till information om habiliteringsmetoder, skol- och yrkesutbildning, i syfte att göra det möjligt för konventionsstater att förbättra sina möjligheter och kunskaper och vidga sin erfarenhet på dessa områden. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 24

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering. Konventionsstaterna skall sträva efter att säkerställa att inget barn är berövat sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård.

2. Konventionsstaterna skall sträva efter att till fullo förverkliga denna rätt och skall särskilt vidta lämpliga åtgärder för att,

(a) minska spädbarns- och barnadödligheten;

(b) säkerställa att alla barn tillhandahålls nödvändig sjukvård och hälsovård med tonvikt på utveckling av primärhälsovården;

(c) bekämpa sjukdom och undernäring, däri inbegripet åtgärder inom ramen för primärhälsovården, genom bl a utnyttjande av lätt tillgänglig teknik och genom att tillhandahålla näringsrika livsmedel i tillräcklig omfattning och rent dricksvatten, med beaktande av de faror och risker som miljöförstöring innebär;

(d) säkerställa tillfredsställande hälsovård för mödrar före och efter förlossningen;

(e) säkerställa att alla grupper i samhället, särskilt föräldrar och barn, får information om och har tillgång till undervisning om barnhälsovård och näringslära, fördelarna med amning, hygien och ren miljö och förebyggande av olycksfall samt får stöd vid användning av sådana grundläggande kunskaper:

(f) utveckla förebyggande hälsovård, föräldrarådgivning samt undervisning om och hjälp i familjeplaneringsfrågor.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa.

4. Konventionsstaterna åtar sig att främja och uppmuntra internationellt samarbete i syfte att gradvis uppnå det fulla förverkligandet av den rätt som erkänns i denna artikel. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 25

Konventionsstaterna erkänner rätten för ett barn som har omhändertagits av behöriga myndigheter för omvårdnad, skydd eller behandling av sin fysiska eller psykiska hälsa till regelbunden översyn av den behandling som barnet får och alla andra omständigheter rörande barnets omhändertagande.

Artikel 26

1. Konventionsstaterna skall erkänna rätten för varje barn att åtnjuta social trygghet, innefattande socialförsäkring och skall vidta nödvändiga åtgärder för att till fullo förverkliga denna rätt i enlighet med sin nationella lagstiftning.

2. Förmånerna skall, där så är lämpligt, beviljas med hänsyn till de resurser som barnet och de personer som ansvarar för dess underhåll har och deras omständigheter i övrigt samt med hänsyn till varje annat förhållande som är av betydelse i samband med en ansökan om en sådan förmån från barnet eller för dess räkning.

Artikel 27

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling.

2. Föräldrar eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling.

3. Konventionsstaterna skall i enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra denna rätt och skall vid behov tillhandahålla materiellt bistånd och utarbeta stödprogram, särskilt i fråga om mat, kläder, och bostäder.

4. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa indrivning av underhåll för barnet från föräldrar eller andra som har ekonomiskt ansvar för barnet, både inom konventionsstaten och från utlandet. Särskilt i de fall då den person som har det ekonomiska ansvaret för barnet bor i en annan stat än barnet skall konventionsstaterna främja såväl anslutning till internationella överenskommelser eller ingående av sådana överenskommelser som upprättande av andra lämpliga arrangemang.

Artikel 28

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter skall de särskilt,

- (a) göra grundutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgängliga för alla;
- (b) uppmuntra utvecklingen av olika former av undervisning som följer efter grundutbildningen, innefattande såväl allmän utbildning som yrkesutbildning, göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn samt vidta lämpliga åtgärder såsom införande av kostnadsfri utbildning och ekonomiskt stöd vid behov;
- (c) göra högre utbildning tillgänglig för alla på grundval av förmåga genom varje lämpligt medel;
- (d) göra studierådgivning och yrkesorientering tillgänglig och åtkomlig för alla barn;
- (e) vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och i överensstämmelse med denna konvention.

3. Konventionsstaterna skall främja och uppmuntra internationellt samarbete i utbildningsfrågor, särskilt i syfte att bidra till att avskaffa okunnighet och analfabetism i hela världen och för att underlätta tillgång till vetenskaplig och teknisk kunskap och moderna undervisningsmetoder. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 29

1. Konventionsstaterna är överens om att barnets utbildning skall syfta till att

- (a) utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga;
- (b) utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna samt för de principer som uppställts i Förenta nationernas stadga;
- (c) utveckla respekt för barnets föräldrar, för barnets egen kulturella identitet, eget språk och egna värden, för vistelselandets och för ursprungslandets nationella värden och för kulturer som skiljer sig från barnets egen;
- (d) förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämlikhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar;
- (e) utveckla respekt för naturmiljön

2. Ingenting i denna artikel eller i artikel 28 får tolkas så att det medför inskränkning i den enskildes och organisationers rätt att inrätta och driva utbildningsanstalter, dock alltid under förutsättning att de i punkt 1 i denna artikel uppställda principerna iakttas och att kraven uppfylls på att undervisningen vid dessa anstalter skall stå i överensstämmelse med vad som från statens sida angivits som minimistandard.

Artikel 30

I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör en urbefolkning skall ett barn som tillhör en sådan minoritet eller urbefolkning inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.

Artikel 31

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.
2. Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.

Artikel 32

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling.
2. Konventionsstaterna skall vidta lagstiftningsadministrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i upplysningssyfte för att säkerställa genomförandet av denna artikel. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i andra internationella instrument skall konventionsstaterna särskilt
  - (a) fastställa en miniålder eller miniåldrar som minderåriga skall ha uppnått för tillträde till arbete;
  - (b) föreskriva en lämplig reglering av arbetstid och arbetsvillkor;
  - (c) föreskriva lämpliga straff eller andra påföljder i syfte att säkerställa ett effektivt genomförande av denna artikel.

Artikel 33

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder, innefattande lagstiftningsåtgärder, administrativa och sociala åtgärder i upplysningssyfte, för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen såsom dessa definieras i tillämpliga internationella fördrag och för att förhindra att barn utnyttjas i den olagliga framställningen av och handeln med sådana ämnen.

Artikel 34

Konventionsstaterna åtar sig att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra

- (a) att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling;
- (b) att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet;

(c) att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

Artikel 35

Konventionsstaterna skall vidta lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bortförande och försäljning av eller handel med barn för varje ändamål och i varje form.

Artikel 36

Konventionsstaterna skall skydda barnet mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende.

Artikel 37

Konventionsstaterna skall säkerställa att

(a) inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Varken dödsstraff eller livstids fängelse utan möjlighet till frigivning får ådömas brott som begåtts av personer under 18 års ålder;

(b) inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller andra former av frihetsberövande av ett barn skall ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid;

(c) varje frihetsberövat barn skall behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder. Särskilt skall varje frihetsberövat barn hållas åtskilt från vuxna, om det inte anses vara till barnets bästa att inte göra detta och skall, utom i undantagsfall, ha rätt att hålla kontakt med sin familj genom brevväxling och besök;

(d) varje frihetsberövat barn skall ha rätt att snarast få tillgång till såväl juridiskt biträde och annan lämplig hjälp som rätt att få lagligheten i sitt frihetsberövande prövad av en domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet samt rätt till ett snabbt beslut i saken.

Artikel 38

1. Konventionsstaterna åtar sig att respektera och säkerställa respekt för regler i internationell humanitär rätt som är tillämpliga på dem i väpnade konflikter och som är relevanta för barnet.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa att personer som inte uppnått 15 års ålder inte deltar direkt i fientligheter.

3. Konventionsstaterna skall avstå från att rekrytera en person som inte har uppnått 15 års ålder till sina väpnade styrkor. Då rekrytering sker bland personer som fyllt 15 men inte 18 år, skall konventionsstaterna sträva efter att i första hand rekrytera dem som är äldst.

4 Konventionsstaterna skall i enlighet med sina åtaganden enligt internationell humanitär rätt att skydda civilbefolkningen i väpnade konflikter vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa skydd och vård av barn som berörs av en väpnad konflikt.

Artikel 39

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp; tortyr eller någon annan form av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning; eller väpnade konflikter. Sådan rehabilitering och sådan återanpassning skall äga rum i en miljö som befrämjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet.

Artikel 40

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt att ha begått brott att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla för värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja att barnet återanpassas och tar på sig en konstruktiv roll i samhället.

2. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i internationella instrument skall konventionsstaterna särskilt säkerställa att,

(a) inget barn skall misstänkas för eller åtalas för eller befinnas skyldigt att ha begått brott på grund av en handling eller underlåtenhet som inte var förbjuden enligt nationell eller internationell rätt vid den tidpunkt då den begicks;

(b) varje barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott skall ha åtminstone följande garantier:

(i) att betraktas som oskyldigt innan barnets skuld blivit lagligen fastställd;

(ii) att snarast och direkt underrättas om anklagelserna mot sig och, om lämpligt, genom sina föräldrar eller vårdnadshavare och att få juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vid förberedelse och framläggande av sitt försvar;

(iii) att få saken avgjord utan dröjsmål av en behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ i en opartisk förhandling enligt lag och i närvaro av juridiskt eller annat lämpligt biträde och, såvida det inte anses strida mot barnets bästa, särskilt med beaktande av barnets ålder eller situation, barnets föräldrar eller vårdnadshavare;

(iv) att inte tvingas att avge vittnesmål eller erkänna sig skyldig; att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot barnet samt att på lika villkor för egen räkning få vittnen inkallade och förhörda;

(v) att, om barnet anses ha begått brott, få detta beslut och beslut om åtgärder till följd därav omprövade av en högre behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ enligt lag;

(vi) att utan kostnad få hjälp av tolk, om barnet inte kan förstå eller tala det språk som används;

(vii) att få sitt privatliv till fullo respekterat under alla stadier i förfarandet.

3. Konventionsstaterna skall söka främja införandet av lagar och förfaranden samt upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinnes skyldiga att ha begått brott och skall särskilt,

(a) fastställa en lägsta straffbarhetsålder;

(b) vidta åtgärder, då så är lämpligt och önskvärt, för behandling av barn under denna ålder utan att använda domstolsförfarande, under förutsättning att mänskliga rättigheter och rättsligt skydd till fullo respekteras.

4. Olika åtgärder som t ex vård, ledning och föreskrifter om till sin rådgivning, övervakning, vård i fosterhem, program för allmän utbildning och yrkesutbildning och andra alternativ till anstaltsvård skall finnas tillgängliga för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd och är rimligt både med hänsyn till deras personliga förhållanden och till brottet.

Artikel 41

Ingenting i denna konvention skall inverka på bestämmelser som går längre vad gäller att förverkliga barnets rättigheter och som kan finnas i

(a) en konventionsstats lagstiftning; eller

(b) för den staten gällande internationell rätt.

DEL II

Artikel 42

Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

Artikel 43

1. För att granska de framsteg som gjorts av konventionsstaterna i fråga om förverkligandet av skyldigheter enligt denna konvention skall en kommitté för barnets rättigheter upprättas, vilken skall utföra de uppgifter som föreskrivs i det följande.

2. Kommittén skall vara sammansatt av tio experter med högt moraliskt anseende och erkänd sakkunskap på det område som denna konvention omfattar.

3. Kommitténs medlemmar skall väljas av konventionsstaterna bland deras medborgare och skall tjänstgöra i sin personliga egenskap, varvid avseende skall fästas vid en rättvis geografisk fördelning och de viktigaste rättssystemen.

4. Det första valet till kommittén skall hållas senast sex månader efter dagen för denna konventions ikraftträdande och därefter vart annat år. Senast fyra månader före dagen för varje val skall Förenta nationernas generalsekreterare skriftligen uppmana konventionsstaterna att inom två månader inkomma med sina förslag. Generalsekreteraren skall sedan upprätta och till konventionsstaterna överlämna en förteckning i alfabetisk ordning över samtliga föreslagna personer och ange vilka konventionsstater som föreslagit dem.

5. Val skall hållas vid möten med konventionsstaterna, som sammankallats av Förenta nationernas generalsekreterare, i Förenta nationernas högkvarter. Vid dessa möten, som är beslutsmässiga när två tredjedelar av konventionsstaterna är närvarande, skall de kandidater inväljas i kommittén som uppnår det högsta antalet röster och absolut majoritet av de närvarande och röstande konventionsstaternas röster.

6. Kommitténs medlemmar skall väljas för en tid av fyra år. De kan återväljas, om de föreslagits till återval. För fem av de medlemmar som utsetts vid det första valet skall mandattiden utlöpa efter två år. Omedelbart efter det första valet skall namnen på dessa fem medlemmar utses genom lottdragning av ordföranden vid mötet.

7. Om en kommittémedlem avlider eller avsäger sig sitt uppdrag eller förklarar att han eller hon av någon annan anledning inte längre kan fullgöra sitt uppdrag inom kommittén, skall den konventionsstat som föreslog medlemmen, med förbehåll för kommitténs godkännande, utse en annan expert bland sina medborgare, som skall inneha uppdraget under återstoden av mandattiden.

8. Kommittén skall själv fastställa sin arbetsordning.

9. Kommittén skall välja sitt presidium för en tvåårsperiod.

10. Kommitténs möten skall vanligtvis hållas i Förenta nationernas högkvarter eller på annan lämplig plats, som kommittén bestämmer. Kommittén skall i regel sammanträda varje år. Kommittémötenas längd skall bestämmas och om det är nödvändigt, omprövas vid möte med konventionsstaterna, med förbehåll för generalförsamlingens godkännande.

11. Förenta nationernas generalsekreterare skall tillhandahålla erforderlig personal och övriga resurser för att möjliggöra för kommittén att effektivt utföra sitt uppdrag enligt denna konvention.

12. Medlemmarna av den enligt denna konvention upprättade kommittén skall med godkännande av generalförsamlingen erhålla ersättning från Förenta nationerna på sådana villkor som generalförsamlingen beslutar.

Artikel 44

1. Konventionsstaterna åtar sig att genom Förenta nationernas generalsekreterare avge rapporter till kommittén om de åtgärder som de vidtagit för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention och de framsteg som gjorts i fråga om åtnjutandet av dessa rättigheter:

(a) inom två år efter konventionens ikraftträdande för den berörda staten,

(b) därefter vart femte år.

2. Rapporter enligt denna artikel skall ange eventuella förhållanden och svårigheter som påverkar i vilken utsträckning åtagandena enligt denna konvention har uppfyllts. Rapporterna skall även innehålla tillräcklig information för att ge kommittén en god uppfattning om genomförandet av konventionens bestämmelser i det berörda landet.

3. En konventionsstat som har tillställt kommittén en utförlig första rapport behöver inte i sina

följande rapporter, som avges enligt punkt 1 (b) i denna konvention, upprepa tidigare lämnad grundläggande information.

4. Kommittén kan begära ytterligare information från konventionsstaterna om genomförandet av konventionens bestämmelser.

5. Kommittén skall vartannat år genom ekonomiska och sociala rådet tillställa generalförsamlingen rapporter om sin verksamhet.

6. Konventionsstaterna skall göra sina rapporter allmänt tillgängliga för allmänheten i sina respektive länder.

Artikel 45

För att främja ett effektivt genomförande av konventionens bestämmelser och internationellt samarbete på det område som konventionen avser gäller följande:

(a) Fackorganen, FN:s barnfond och andra FN-organ skall ha rätt att vara representerade vid granskningen av genomförandet av sådana bestämmelser i denna konvention som faller inom ramen för deras mandat. Kommittén kan inbjuda kompetenta organ och organisationer, som den finner lämpligt, att komma med expertråd angående genomförandet av konventionen på områden som faller inom ramen för deras respektive verksamhetsområden. Kommittén kan inbjuda fackorganen, FN:s barnfond och andra FN-organ att inlämna rapporter om konventionens tillämpning inom området som faller inom ramen för deras verksamhet;

(b) kommittén skall, såsom den finner lämpligt, till fackorganen, FN:s barnfond och andra kompetenta organ och organisationer överlämna rapporter från konventionsstaterna som innehåller en begäran om eller anger behov av teknisk rådgivning eller tekniskt bistånd jämte kommitténs synpunkter och eventuella förslag beträffande sådan begäran eller sådant behov;

(c) Kommittén kan rekommendera generalförsamlingen att framställa en begäran till generalsekreteraren om att för kommitténs räkning företa studier angående särskilda frågor som rör barnets rättigheter;

(d) Kommittén kan avge förslag och allmänna rekommendationer på grundval av den information som erhållits enligt artiklarna 44 och 45 i denna konvention. Sådana förslag och allmänna rekommendationer skall tillställas varje konventionsstat som berörs samt rapporteras till generalförsamlingen tillsammans med eventuella kommentarer från konventionsstaterna.

DEL III

Artikel 46

Denna konvention skall vara öppen för undertecknande av alla stater.

Artikel 47

Denna konvention skall ratificeras. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare.

Artikel 48

Denna konvention skall förbli öppen för anslutning av vilken stat som helst. Anslutningsinstrumenten skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare.

Artikel 49

1. Denna konvention träder i kraft den trettionde dagen efter dagen för deponeringen av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet hos Förenta nationernas generalsekreterare.
2. I förhållande till varje stat som ratificerar eller ansluter sig till konventionen efter deponeringen av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet träder konventionen i kraft den trettionde dagen efter det att en sådan stat deponerat sitt ratifikations- eller anslutningsinstrument.

Artikel 50

1. En konventionsstat kan föreslå en ändring av konventionen och överlämna förslaget till Förenta nationernas generalsekreterare. Generalsekreteraren skall sedan översända ändringsförslaget till konventionsstaterna med en begäran om att dessa anger om de tillstyrker att en konferens med konventionsstaterna sammankallas för att behandla och rösta om förslagen. Om minst en tredjedel av staterna inom fyra månader efter förslagets översändande tillstyrker en sådan konferens, skall generalsekreteraren sammankalla konferensen i Förenta nationernas regi. Ändringsförslag som antagits av en majoritet av de vid konferensen närvarande och röstande konventionsstaterna skall underställas generalförsamlingen för godkännande.
2. En ändring som antagits enligt punkt (1) i denna artikel träder i kraft när den har godkänts av Förenta nationernas generalförsamling och antagits av konventionsstaterna med två tredjedels majoritet.
3. När en ändring träder i kraft skall den vara bindande för de konventionsstater som har antagit den, medan övriga konventionsstater fortfarande är bundna av bestämmelserna i denna konvention och eventuella tidigare ändringar, som de antagit.

Artikel 51

1. Förenta nationernas generalsekreterare skall motta och till alla stater sända texten till reservationer som staterna gjort vid ratifikationen eller anslutningen.
2. En reservation som strider mot denna konventions ändamål och syfte skall inte tillåtas.
3. Reservationer kan återtas vid vilken tidpunkt som helst genom notifikation till Förenta nationernas generalsekreterare, som därefter skall underrätta alla stater. Notifikationen skall gälla från den dag då den mottogs av generalsekreteraren

Artikel 52

En konventionsstat kan säga upp denna konvention genom skriftlig notifikation till Förenta nationernas generalsekreterare. Uppsägningen träder i kraft ett år efter den dag då notifikationen mottogs av generalsekreteraren.

Artikel 53

Förenta nationernas generalsekreterare utses till depositarie för denna konvention.

Artikel 54

Originalen till denna konvention, vars arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska texter har lika giltighet, skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare. Till bekräftelse härav har undertecknade ombud, därtill vederbörligen befullmäktigade av sina respektive regeringar, undertecknat denna konvention.

Swedish version/Version suédoise
Översättning

**Europeiska konventionen om skydd för
de mänskliga rättigheterna och de
grundläggande friheterna, ändrad genom
protokoll nr 11**

med protokoll nr 1, 4, 6, 7, 12 och 13

Konventionen ändrades i enlighet med bestämmelserna i protokoll nr 4 (ETS nr 45) som trädde i kraft den 21 september 1970, protokoll nr 5 (ETS nr 55) som trädde i kraft den 20 december 1971 och protokoll nr 8 (ETS nr 118) som trädde i kraft den 1 januari 1990 och omfattade även texten till protokoll nr 2 (ETS nr 44) som, i enlighet med dess artikel 5 punkt 3, var en del av konventionen sedan protokollets ikraftträdande den 21 september 1970. Samtliga bestämmelser som blivit ändrade eller tillfogade genom dessa protokoll ersätts av protokoll nr 11 (ETS nr 155) från dagen för dess ikraftträdande den 1 november 1998. Samma dag upphävs protokoll nr 9 (ETS nr 140) som trädde i kraft den 1 oktober 1994.

Kansliet för den europeiska domstolen för mänskliga rättigheter
September 2003

Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Rom, 4.XI.1950

Undertecknade regeringar, som är medlemmar av Europarådet,

som beaktar den allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som antagits av Förenta nationernas generalförsamling den 10 december 1948,

som beaktar att denna förklaring syftar till att trygga ett universellt och verksamt erkännande och iakttagande av de rättigheter som där angetts,

som beaktar att Europarådets syfte är att uppnå en fastare enhet mellan dess medlemmar och att ett av medlen för att fullfölja detta syfte är att bevara och utveckla de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,

som bekräftar sin djupa tro på de grundläggande friheterna vilka utgör själva grundvalen för rättvisa och fred i världen och bäst bevaras, å ena sidan, genom verklig politisk demokrati samt, å andra sidan, genom en gemensam grundsyn på och respekt för de mänskliga rättigheterna, på vilka de förlitar sig,

samt såsom regeringar i europeiska stater vilka besjålas av samma anda och äger ett gemensamt arv i sina politiska traditioner, sina ideal, sin frihet och sin grundläggande rättsuppfattning och är beslutna att vidta de första åtgärderna ägnade att åstadkomma en kollektiv garanti för vissa av de rättigheter som angetts i den allmänna förklaringen,

har kommit överens om följande:

Artikel 1 – Skyldighet att respektera de mänskliga rättigheterna

De höga fördragsslutande parterna skall garantera var och en, som befinner sig under deras jurisdiktion, de fri- och rättigheter som anges i avdelning I av denna konvention.

AVDELNING I – RÄTTIGHETER OCH FRIHETER

Artikel 2 – Rätt till liv

1. Envars rätt till liv skall skyddas genom lag. Ingen skall avsiktligt berövas livet utom för att verkställa domstols dom i det fall då han dömts för ett brott som enligt lag är belagt med sådant straff.
2. Ingen skall anses ha berövats livet i strid med denna artikel, när detta är en följd av våld som var absolut nödvändigt
  - a) för att försvara någon mot olaglig våldsgärning,
  - b) för att verkställa en laglig arrestering eller för att hindra någon som lagligen är berövad friheten att undkomma,
  - c) för att i laglig ordning stävja upplopp eller uppror.

Artikel 3 – Förbud mot tortyr

Ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Artikel 4 – Förbud mot slaveri och tvångsarbete

1. Ingen får hållas i slaveri eller trälldom.
2. Ingen får tvingas att utföra tvångsarbete eller annat påtvingat arbete.
3. Med "tvångsarbete eller annat påtvingat arbete" enligt denna artikel förstås inte:
  - a) arbete som vanligtvis utkrävs av den som är frihetsberövad i enlighet med bestämmelserna i artikel 5 i denna konvention eller som är villkorligt frigiven från sådant frihetsberövande,
  - b) tjänstgöring av militär art eller, i länder där samvetsbetänkligheter mot sådan tjänstgöring beaktas, tjänstgöring som i dessa fall utkrävs i stället för militär värnpliktstjänstgöring,
  - c) tjänstgöring som utkrävs när nödläge eller olycka hotar samhällets existens eller välfärd,

- d) arbete eller tjänstgöring som ingår i de normala medborgerliga skyldigheterna.

Artikel 5 – Rätt till frihet och säkerhet

1. Var och en har rätt till frihet och personlig säkerhet. Ingen får berövas friheten utom i följande fall och i den ordning som lagen föreskriver:
  - a) när någon är lagligen berövad friheten efter fällande dom av behörig domstol,
  - b) när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten, antingen därför att han underlåtit att uppfylla en domstols lagligen meddelade föreläggande eller i syfte att säkerställa ett fullgörande av någon i lag föreskriven skyldighet,
  - c) när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten för att ställas inför behörig rättslig myndighet såsom skäligen misstänkt för att ha begått ett brott, eller när det skäligen anses nödvändigt att hindra honom från att begå ett brott eller att undkomma efter att ha gjort detta,
  - d) när en underårig genom ett lagligen meddelat beslut är berövad friheten för att undergå skyddsuffostran eller för att ställas inför behörig rättslig myndighet,
  - e) när någon är lagligen berövad friheten för att förhindra spridning av smittosam sjukdom eller därför att han är psykiskt sjuk, alkoholmissbrukare, missbrukare av droger eller lösdrivare,
  - f) när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten för att förhindra att han obehörigen reser in i landet eller som ett led i ett förfarande som rör hans utvisning eller utlämning.
2. Var och en som arresteras skall utan dröjsmål och på ett språk som han förstår underrättas om skälen för åtgärden och om varje anklagelse mot honom.
3. Var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten i enlighet med vad som sagts under punkt 1 c skall utan dröjsmål ställas inför domare eller annan ämbetsman, som enligt lag får fullgöra dömande uppgifter, och skall vara berättigad till rättegång inom skäligen tid eller till frigivning i avvaktan på rättegång. För frigivning får krävas att garantier ställs för att den som frigives inställer sig till rättegången.

4. Var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten skall ha rätt att begära att domstol snabbt prövar lagligheten av frihetsberövandet och beslutar att frige honom, om frihetsberövandet inte är lagligt.
5. Var och en som arresterats eller på annat sätt berövats friheten i strid med bestämmelserna i denna artikel skall ha rätt till skadestånd.

Artikel 6 – Rätt till en rättvis rättegång

1. Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Domen skall avkunnas offentligt, men pressen och allmänheten får utestängas från rättegången eller en del därav av hänsyn till den allmänna moralen, den allmänna ordningen eller den nationella säkerheten i ett demokratiskt samhälle, eller då minderårigas intressen eller skyddet för parternas privatliv så kräver eller, i den mån domstolen finner det strängt nödvändigt, under särskilda omständigheter när offentlighet skulle skada rättvisans intresse.
2. Var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts.
3. Var och en som blivit anklagad för brott har följande minimirättigheter:
  - a) att utan dröjsmål, på ett språk som han förstår och i detalj, underrättas om innebörden av och grunden för anklagelsen mot honom,
  - b) att få tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar,
  - c) att försvara sig personligen eller genom rättegångsbiträde som han själv utsett eller att, när han saknar tillräckliga medel för att betala ett rättegångsbiträde, erhålla ett sådant utan kostnad, om rättvisans intresse så fordrar,
  - d) att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas emot honom samt att själv få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som vittnen åberopade mot honom,
  - e) att utan kostnad bistås av tolk, om han inte förstår eller talar det språk som används i domstolen.

Artikel 7 – Inget straff utan lag

1. Ingen får fällas till ansvar för någon gärning eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks inte utgjorde ett brott enligt nationell eller internationell rätt. Inte heller får ett strängare straff utmätas än som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks.
2. Denna artikel skall inte hindra lagföring och bestraffning av den som gjort sig skyldig till en handling eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks var brottslig enligt de allmänna rättsprinciper som erkänns av civiliserade stater.

Artikel 8 – Rätt till skydd för privat- och familjeliv

1. Var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.
2. Offentlig myndighet får inte ingripa i denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välbefinnande, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 9 – Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet

1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.
2. Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana begränsningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten, till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 10 – Yttrandefrihet

1. Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel hindrar inte en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biografteater.

2. Eftersom utövandet av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, får det underkastas sådana formföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den nationella säkerheten, den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral, till skydd för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga underrättelser sprids eller för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet.

Artikel 11 – Mötes- och föreningsfrihet

1. Var och en har rätt till frihet att delta i fredliga sammankomster samt till föreningsfrihet, inbegripet rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen.
2. Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Denna artikel hindrar inte att det för medlemmar av de väpnade styrkorna, polisen eller den statliga förvaltningen görs lagliga inskränkningar i utövandet av de nämnda rättigheterna.

Artikel 12 – Rätt att ingå äktenskap

Giftasvuxna män och kvinnor har rätt att ingå äktenskap och bilda familj i enlighet med de nationella lagar som reglerar utövandet av denna rättighet.

Artikel 13 – Rätt till ett effektivt rättsmedel

Var och en, vars i denna konvention angivna fri- och rättigheter kränkts, skall ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen utförts av någon i offentlig ställning.

Artikel 14 – Förbud mot diskriminering

Åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i denna konvention skall säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

Artikel 15 – Avvikelse från konventionsförpliktelse vid nödläge

1. Under krig eller i annat allmänt nödläge som hotar nationens existens får en hög fördragsslutande part vidta åtgärder som innebär avvikelser från dess skyldigheter enligt denna konvention i den utsträckning som det är oundgängligen nödvändigt med hänsyn till situationens krav, under förutsättning att dessa åtgärder inte strider mot dess övriga förpliktelser enligt den internationella rätten.
2. Inga inskränkningar får med stöd av denna bestämmelse göras i artikel 2, utom i fråga om dödsfall till följd av lagliga krigshandlingar, eller i artiklarna 3, 4 (punkt 1) och 7.
3. En hög fördragsslutande part som begagnar sig av rätten att göra avvikelser från denna konvention skall hålla Europarådets generalsekreterare fullt underrättad om de åtgärder som vidtagits och om skälen för dessa. Den höga fördragsslutande parten skall också underrätta Europarådets generalsekreterare när dessa åtgärder har upphört att gälla och konventionens bestämmelser åter blivit fullt tillämpliga.

Artikel 16 – Inskränkningar i utlänningars politiska verksamhet

Ingenting i artiklarna 10, 11 och 14 får anses hindra de höga fördragsslutande parterna från att införa inskränkningar i utlänningars politiska verksamhet.

Artikel 17 – Förbud mot missbruk av rättigheter

Ingenting i denna konvention får tolkas så att det medför en rätt för någon stat, grupp eller person att bedriva verksamhet eller utföra handling som syftar till att utplåna någon av de fri- och rättigheter som angetts i konventionen eller till att inskränka dem i större utsträckning än vad som där medgetts.

Artikel 18 – Begränsning av användning av inskränkningar i rättigheter

De inskränkningar som medgetts enligt denna konvention beträffande de angivna fri- och rättigheterna får inte tillämpas annat än i de syften för vilka de medgetts.

AVDELNING II – EUROPEISKA DOMSTOLEN FÖR DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

Artikel 19 – Upprättande av domstolen

För att säkerställa att de förpliktelser fullgörs som de höga fördragsslutande parterna åtagit sig genom konventionen och protokollen till denna skall en europeisk domstol för de mänskliga rättigheterna upprättas, nedan kallad "domstolen". Den skall verka på permanent grundval.

Artikel 20 – Antal ledamöter

Domstolen skall bestå av lika många ledamöter som höga fördragsslutande parter.

Artikel 21 – Villkor för ämbetet

1. Domstolens ledamöter skall vara moraliskt oförvitliga och skall antingen uppfylla de villkor som erfordras för utnämning till högre domarämbeten eller vara rättslärda med erkänd kompetens.
2. Ledamöterna skall tjänstgöra i sin personliga egenskap.
3. Under sin mandattid får ledamöterna inte åta sig uppdrag som är oförenliga med deras oavhängighet och opartiskhet eller med de krav som ett heltidsämbete ställer; alla frågor som rör tillämpningen av denna punkt skall avgöras av domstolen.

Artikel 22 – Val av ledamöter

1. Domstolens ledamöter väljs, en för varje hög fördragsslutande part, av den parlamentariska församlingen med en majoritet av antalet avgivna röster och från en lista över tre kandidater som nominerats av den höga fördragsslutande parten.
2. Samma ordning skall iakttas vid utnämning av nya ledamöter av domstolen om nya höga fördragsslutande parter ansluter sig och när ledigblivna platser skall besättas.

Artikel 23 – Mandattid

1. Domstolens ledamöter väljs för en tid av sex år. De får omväljas. Mandattiden för hälften av de ledamöter som valts vid det första valet skall dock upphöra efter tre år.

2. De ledamöter, vilkas mandattid skall upphöra efter den inledande treårsperioden, skall utses genom lottdragning av Europarådets generalsekreterare omedelbart efter det att valet ägt rum.
3. I syfte att säkerställa att såvitt möjligt halva antalet ledamöter förnyas vart tredje år, får den parlamentariska församlingen, innan ett senare val genomförs, besluta att mandattiden för en eller flera av de ledamöter som skall väljas skall omfatta en annan period än sex år; dock får denna period inte överstiga nio år och inte understiga tre år.
4. I sådana fall där fråga är om mer än en mandattid och den parlamentariska församlingen tillämpar föregående punkt, skall fördelningen av mandattider verkställas genom lottdragning av Europarådets generalsekreterare omedelbart efter det att valet ägt rum.
5. En ledamot av domstolen, som utsetts att efterträda en ledamot vars mandattid inte gått ut, skall inneha ämbetet under återstoden av företrädarens mandattid.
6. Ledamöternas mandattid skall upphöra när de uppnår 70 års ålder.
7. Ledamöterna innehar sitt ämbete till dess att de blir ersatta. De skall dock fullfölja handläggningen av sådana mål som de redan påbörjat.

Artikel 24 – Entledigande

En domstolsledamot får inte entledigas från sitt ämbete om inte de andra ledamöterna med två tredjedels majoritet beslutar att han inte längre uppfyller de villkor som uppställts.

Artikel 25 – Kansli och handläggande jurister

Domstolen skall ha ett kansli vars uppgifter och organisation skall fastställas i domstolens arbetsordning. Domstolen skall biträdas av jurister som handläggare.

Artikel 26 – Domstolen i plenum

Domstolen i plenum skall

- a) välja ordförande och en eller två vice ordförande för en treårsperiod; de får omväljas,
- b) inrätta kamrar för en bestämd tid,

- c) välja ordförande till domstolens kamrar; de får omväljas,
- d) anta arbets- och rättegångsordning för domstolen och
- e) välja kanslichef samt en eller flera ställföreträdare.

Artikel 27 – Kommittéer, kamrar och stor sammansättning ("Grand Chamber")

1. Domstolen skall vid handläggningen av mål som hänskjutits till den sammanträda i kommittéer med tre ledamöter, i kamrar med sju ledamöter och i stor sammansättning med sjutton ledamöter. Domstolens kamrar skall tillsätta kommittéer för en bestämd tid.
2. Den ledamot som valts för den stat som är part i ett mål eller, om det inte finns någon sådan eller om denne inte kan delta, en person som staten utser, skall delta som självskriven ledamot i kammaren och vid prövning av mål i stor sammansättning.
3. Domstolen i stor sammansättning skall även innefatta domstolens ordförande, vice ordförande, ordförande i kamrarna och andra ledamöter som valts enligt domstolens arbetsordning. När ett mål hänskjutits till domstolen i stor sammansättning enligt artikel 43, får ingen ledamot från den kammare som meddelat domen delta, med undantag av kammarens ordförande och den ledamot som deltog som domare för den stat som var part i målet.

Artikel 28 – Beslut av kommittéer om avvisande av klagomål

En kommitté får enhälligt avvisa eller avskriva ett enskilt klagomål som anförts enligt artikel 34 om ett sådant beslut kan fattas utan ytterligare prövning. Beslutet är slutgiltigt.

Artikel 29 – Beslut av kamrar om upptagande av klagomål till prövning samt avgöranden i sak

1. Om inget beslut har fattats enligt artikel 28, skall en kammare besluta huruvida enskilda klagomål som anförts enligt artikel 34 skall tas upp till prövning och i sådant fall avgöra målet i sak.
2. En kammare skall besluta huruvida mellanstatliga klagomål som anförts enligt artikel 33 skall tas upp till prövning och i sådant fall avgöra målet i sak.

3. Beslut om upptagande av ett klagomål till prövning skall fattas särskilt om inte domstolen i undantagsfall beslutar annat.

Artikel 30 – Hänskjutande till domstolen i stor sammansättning

Om ett pågående mål i en kammare ger upphov till en allvarlig fråga som rör tolkningen av konventionen eller protokollen till denna eller om avgörandet av en fråga i en kammare kan leda till ett resultat som strider mot en tidigare dom av domstolen, får kammaren när som helst, innan den meddelar sin dom, hänskjuta målet till domstolen i stor sammansättning, om inte någon av parterna i målet motsätter sig detta.

Artikel 31 – Behörighet för domstolen i stor sammansättning

I stor sammansättning skall domstolen

- a) avgöra klagomål som anförts enligt artikel 33 eller artikel 34 när en kammare har hänskjutit målet enligt artikel 30 eller när målet har hänskjutits till den enligt artikel 43 och
- b) behandla framställningar om rådgivande yttranden enligt artikel 47.

Artikel 32 – Domstolens behörighet

1. Domstolen är behörig i alla frågor som rör tolkningen och tillämpningen av konventionen och protokollen till denna vilka hänskjutits till den enligt artiklarna 33, 34 och 47.
2. Om en tvist uppkommer rörande domstolens behörighet, skall domstolen avgöra frågan.

Artikel 33 – Mellanstatliga klagomål

En hög fördragsslutande part får till domstolen hänskjuta ett brott mot bestämmelserna i konventionen och i protokollen till denna som påstås ha begåtts av en annan hög fördragsslutande part.

Artikel 34 – Enskilda klagomål

Domstolen får ta emot klagomål från enskilda personer, icke-statliga organisationer eller grupper av enskilda personer, som påstår sig av någon av de höga fördragsslutande parterna ha utsatts för en kränkning av någon av de i konventionen eller i protokollen till denna angivna rättigheterna. De höga fördragsslutande parterna förbinder sig att inte på något sätt förhindra ett effektivt utövande av denna klagerätt.

Artikel 35 – Villkor för upptagande av mål till prövning

1. Ett mål får anhängiggöras hos domstolen först när alla nationella rättsmedel har uttömts i enlighet med den internationella rättens allmänt erkända regler, och senast sex månader från den dag då det slutgiltiga beslutet meddelades.
2. Domstolen får inte ta upp ett enskilt klagomål som anförts enligt artikel 34 till behandling som
  - a) är anonymt eller
  - b) är väsentligen detsamma som ett ärende som redan prövats av domstolen eller redan hänskjutits till internationell undersökning eller reglering i annan form och som inte innehåller nya relevanta upplysningar.
3. Domstolen skall avvisa varje enskilt klagomål som anförts enligt artikel 34, som domstolen anser vara oförenligt med bestämmelserna i denna konvention och i protokollen till denna eller uppenbart ogrundat eller utgöra ett missbruk av rätten att klaga.
4. Domstolen skall avvisa varje klagomål som den inte anser sig behörig att pröva enligt denna artikel. Den får göra detta på vilket stadium som helst av förfarandet.

Artikel 36 – Intervention av tredje part

1. I alla mål inför en kammare eller inför domstolen i stor sammansättning skall en hög fördragsslutande part, vars medborgare är klagande, ha rätt att avge skriftliga yttranden och att delta i förhandlingarna.
2. Domstolens ordförande får för att tillgodose intresset av en god rättskipning inbjuda varje hög fördragsslutande part, som inte är part i förfarandet, eller varje annan berörd person, som inte är klagande, att avge skriftliga yttranden eller delta i förhandlingarna.

Artikel 37 – Avskrivning av klagomål

1. Domstolen får på varje stadium av förfarandet besluta att avskriva ett mål om omständigheterna leder till slutsatsen att
  - a) klaganden inte har för avsikt att fullfölja sitt klagomål eller
  - b) frågan har lösts eller

- c) det av någon annan av domstolen konstaterad anledning inte längre är befogat att fortsätta prövningen av klagomålet.

Domstolen skall dock fortsätta prövningen av klagomålet om respekten för de mänskliga rättigheterna, sådana de definierats i denna konvention och i protokollen till denna, så kräver.

2. Domstolen får besluta att återuppta ett klagomål till behandling om den anser att omständigheterna föranleder en sådan åtgärd.

Artikel 38 – Prövning av målet och förlikning

1. Om klagomålet tas upp till prövning, skall domstolen
  - a) fullfölja prövningen av målet tillsammans med parternas företrädare och vid behov göra en utredning; de berörda parterna skall på alla sätt underlätta att utredningen kan genomföras effektivt,
  - b) ställa sig till parternas förfogande i syfte att nå en förlikning grundad på respekten för de mänskliga rättigheterna, sådana de definierats i denna konvention och i protokollen till denna.
2. Handläggningen enligt punkt 1 b skall vara konfidentiell.

Artikel 39 – Förlikning

Om en förlikning uppnås, skall domstolen avskriva målet genom ett beslut som endast skall uppta en kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och för den lösning som nåtts.

Artikel 40 – Offentliga förhandlingar och tillgång till handlingar

1. Förhandlingar skall vara offentliga om inte domstolen i undantagsfall beslutar annat.
2. Handlingar som ingetts till kanslichefen skall vara tillgängliga för allmänheten om inte domstolens ordförande beslutar annat.

Artikel 41 – Skälig gottgörelse

Om domstolen finner att en kränkning av konventionen eller protokollen till denna har skett och om den berörda höga fördragsslutande partens nationella rätt endast till en del medger att gottgörelse lämnas, skall domstolen, om så anses nödvändigt, tillerkänna den förfördelade parten skälig gottgörelse.

Artikel 42 – Kamrarnas domar

Kamrarnas domar skall bli slutgiltiga i enlighet med bestämmelserna i artikel 44 punkt 2.

Artikel 43 – Hänskjutande till domstolen i stor sammansättning

1. Var och en av parterna i målet får inom en period av tre månader från den dag då kammaren meddelat dom i undantagsfall begära att målet skall hänskjutas till domstolen i stor sammansättning.
2. En panel med fem ledamöter av domstolen i stor sammansättning skall bevilja en sådan begäran om målet ger upphov till en allvarlig fråga som rör tolkningen eller tillämpningen av konventionen eller protokollen till denna eller rör en allvarlig fråga av allmän betydelse.
3. Om panelen beviljar begäran, skall domstolen i stor sammansättning avgöra målet genom dom.

Artikel 44 – Slutgiltiga domar

1. Dom som meddelas av domstolen i stor sammansättning är slutgiltig.
2. Dom som meddelas av en kammare blir slutgiltig
  - a) när parterna förklarar att de inte kommer att begära att målet hänskjuts till domstolen i stor sammansättning eller
  - b) tre månader efter den dag då domen meddelades, om hänskjutande till domstolen i stor sammansättning inte har begärts eller
  - c) när panelen i domstolen i stor sammansättning avslår en begäran om hänskjutande enligt artikel 43.
3. Den slutgiltiga domen skall offentliggöras.

Artikel 45 – Skäl för domar och beslut

1. Skäl skall anges för domar samt för beslut om att uppta ett mål till prövning eller avvisa det.
2. Om en dom helt eller delvis inte ger uttryck för ledamöternas enhälliga uppfattning, har varje ledamot rätt att avge sin särskilda mening.

Artikel 46 – Bindande kraft och verkställighet av domar

1. De höga fördragsslutande parterna förbinder sig att rätta sig efter domstolens slutgiltiga dom i varje mål där de är parter.
2. Domstolens slutgiltiga dom skall överlämnas till ministerkommittén, som skall övervaka dess verkställande.

Artikel 47 – Rådgivande yttranden

1. På begäran av ministerkommittén får domstolen avge rådgivande yttranden i rättsfrågor avseende tolkningen av konventionen och protokollen till denna.
2. Dessa yttranden får inte avse frågor om innehållet i eller omfattningen av de rättigheter som upptagits i avdelning I i konventionen och i protokollen till denna och inte heller någon annan fråga till vilken domstolen eller ministerkommittén kan ha att ta ställning till följd av ett sådant förfarande som kan komma att inledas enligt konventionen.
3. Ministerkommitténs beslut att begära ett rådgivande yttrande av domstolen fattas med en majoritet av de ledamöter som är berättigade att sitta med i kommittén.

Artikel 48 – Domstolens behörighet att avge rådgivande yttranden

Domstolen avgör om en begäran från ministerkommittén om ett rådgivande yttrande faller inom domstolens behörighet enligt artikel 47.

Artikel 49 – Skäl för rådgivande yttranden

1. Skäl skall anges för domstolens rådgivande yttranden.
2. Om ett yttrande helt eller delvis inte ger uttryck för ledamöternas enhälliga uppfattning, har varje ledamot rätt att avge sin särskilda mening.
3. Domstolens rådgivande yttranden skall överlämnas till ministerkommittén.

Artikel 50 – Domstolens utgifter

Domstolens utgifter skall bekostas av Europarådet.

Artikel 51 – Privilegier och immunitet för domstolens ledamöter

Domstolens ledamöter har under utövandet av sitt ämbete rätt till de privilegier och den immunitet som anges i artikel 40 i Europarådets stadga och i de avtal som ingåtts i enlighet med den artikeln.

AVDELNING III – DIVERSE BESTÄMMELSER

Artikel 52 – Förfrågningar från generalsekreteraren

På anmodan av Europarådets generalsekreterare skall varje hög fördragsslutande part tillhandahålla upplysningar om det sätt på vilket dess inhemska lagstiftning säkerställer en effektiv tillämpning av bestämmelserna i denna konvention.

Artikel 53 – Skydd för befintliga mänskliga rättigheter

Ingenting i denna konvention får tolkas som en begränsning av eller en avvikelse från någon av de mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som kan vara skyddade i de höga fördragsslutande parternas lagar eller i någon annan konvention till vilken de är parter.

Artikel 54 – Ministerkommitténs befogenheter

Ingenting i denna konvention skall inskränka de befogenheter som tillerkänts ministerkommittén genom Europarådets stadga.

Artikel 55 – Avstående från reglering av tvister i annan ordning

Om det inte finns en särskild överenskommelse, avstår de höga fördragsslutande parterna från att begagna sig av de fördrag, konventioner eller förklaringar som gäller mellan dem för hänskjutande av en tvist rörande tolkningen eller tillämpningen av denna konvention till reglering i annan ordning än som föreskrivs i konventionen.

Artikel 56 – Territoriell tillämpning

1. En stat får när den ratificerar, eller när som helst därefter, genom en notifikation ställd till Europarådets generalsekreterare, förklara att denna konvention skall, med förbehåll för punkt 4 i denna artikel, tillämpas på alla eller något av de territorier för vilkas internationella förbindelser staten i fråga svarar.

2. Konventionen skall tillämpas på det eller de territorier som anges i notifikationen från den trettionde dagen efter det att Europarådets generalsekreterare mottagit notifikationen.
3. Inom de nämnda territorierna skall dock konventionens bestämmelser tillämpas med hänsyn till vad de lokala förhållandena kräver.
- 4.² En stat som avgett en förklaring enligt punkt 1 i denna artikel kan när som helst därefter förklara att staten beträffande ett eller flera av de med förklaringen avsedda territorierna erkänner domstolens behörighet att ta emot klagomål från enskilda personer, icke-statliga organisationer eller grupper av enskilda i enlighet med artikel 34 i konventionen.

Artikel 57 – Förbehåll

1. Vid undertecknandet av denna konvention eller vid deponering av sitt ratifikationsinstrument kan en stat göra förbehåll med avseende på någon särskild bestämmelse i konventionen, i den mån en lag som då gäller inom statens territorium inte överensstämmer med bestämmelsen. Förbehåll av allmän karaktär tillåts inte enligt denna artikel.
2. Varje förbehåll som görs enligt denna artikel skall innehålla en kort redogörelse för lagen i fråga.

Artikel 58 – Uppsägning

1. En hög fördragsslutande part får säga upp denna konvention tidigast efter utgången av fem år från dagen för dess ikraftträdande för parten och med iakttagande av en uppsägningstid om sex månader samt genom en notifikation ställd till Europarådets generalsekreterare, som skall underrätta de övriga höga fördragsslutande parterna.
2. En sådan uppsägning får inte till följd att den ifrågavarande höga fördragsslutande parten blir löst från sina förpliktelser enligt denna konvention såvitt avser handlingar som skulle kunna utgöra en kränkning av dessa förpliktelser och som kan ha utförts av parten före den dag då uppsägningen blev gällande.
3. En hög fördragsslutande part som upphör att vara medlem av Europarådet upphör på samma villkor att vara part i denna konvention.
4. Konventionen får sägas upp enligt bestämmelserna i föregående punkter beträffande varje territorium för vilket den förklarats tillämplig enligt artikel 56.

Artikel 59 – Undertecknande och ratifikation

1. Denna konvention står öppen för undertecknande av medlemmarna i Europarådet. Den skall ratificeras. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.
2. Konventionen träder i kraft när tio ratifikationsinstrument har deponerats.
3. För en stat som undertecknat och som senare ratificerar konventionen träder den i kraft den dag då ratifikationsinstrumentet deponeras.
4. Europarådets generalsekreterare skall underrätta alla medlemmar i Europarådet om konventionens ikraftträdande, om namnen på de höga fördragsslutande parter som har ratificerat den och om senare deponering av ratifikationsinstrument.

Upprättat i Rom den 4 november 1950 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar, som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Generalsekreteraren skall överlämna bestyrkta kopior till var och en av de stater som undertecknat konventionen.

Protokoll till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Paris, 20.III.1952

Undertecknade regeringar, vilka är medlemmar av Europarådet,

som är fast beslutna att vidta åtgärder för att gemensamt säkerställa vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan finns upptagna i avdelning I i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad "konventionen"),

har kommit överens om följande:

Artikel 1 – Skydd för egendom

Varje fysisk eller juridisk person skall ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser.

Ovanstående bestämmelser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter eller andra pålagor eller av böter och viten.

Artikel 2 – Rätt till undervisning

Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.

Artikel 3 – Rätt till fria val

De höga fördragsslutande parterna förbinder sig att anordna fria och hemliga val med skäligen tidsintervaller under förhållanden som tillförsäkrar folket rätten att fritt ge uttryck åt sin mening beträffande sammansättningen av den lagstiftande församlingen.

Artikel 4 – Territoriell tillämpning

En hög fördragsslutande part får vid tidpunkten för undertecknandet eller ratifikationen av detta protokoll eller när som helst därefter till Europarådets generalsekreterare överlämna en förklaring som anger i vilken utsträckning den höga fördragsslutande parten förbinder sig att tillämpa bestämmelserna i protokollet inom de territorier som anges i förklaringen och för vilkas internationella förbindelser den höga fördragsslutande parten svarar.

En hög fördragsslutande part som avgett en förklaring enligt föregående stycke får när som helst avge en ny förklaring, som ändrar innehållet i en tidigare förklaring eller bringar tillämpningen av bestämmelserna i detta protokoll att upphöra inom ett visst territorium.

En förklaring som avgetts i enlighet med denna artikel skall anses ha avgetts i enlighet med artikel 56 punkt 1 i konventionen.

Artikel 5 – Förhållande till konventionen

Mellan de höga fördragsslutande parterna skall artiklarna 1, 2, 3 och 4 i detta protokoll anses som tillägg till konventionen och samtliga bestämmelser i konventionen skall tillämpas i enlighet därmed.

Artikel 6 – Undertecknande och ratifikation

Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemmar av Europarådet som undertecknat konventionen; det skall ratificeras samtidigt med eller efter ratifikationen av konventionen. Protokollet träder i kraft när tio ratifikationsinstrument har deponerats. För en stat som undertecknat och som senare ratificerar protokollet träder det i kraft den dag då ratifikationsinstrumentet deponeras.

Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare, som skall underrätta alla medlemmar om namnen på dem som har ratificerat protokollet.

Upprättat i Paris den 20 mars 1952 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Generalsekreteraren skall överlämna en bestyrkt kopia till varje regering som undertecknat protokollet.

**Protokoll nr 4 till konventionen om skydd
för de mänskliga rättigheterna och de
grundläggande friheterna, avseende
erkännande av vissa andra rättigheter och
friheter än dem som redan finns i
konventionen och i dess första protokoll**

Strasbourg, 16.IX.1963

Undertecknade regeringar, vilka är medlemmar av Europarådet,

som är fast beslutna att vidta åtgärder för att gemensamt säkerställa vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan finns upptagna i avdelning I i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad "konventionen"), och i artiklarna 1-3 i det första protokollet till konventionen, som undertecknades i Paris den 20 mars 1952,

har kommit överens om följande:

Artikel 1 – Förbud mot frihetsberövande på grund av skuldförbindelse

Ingen får berövas friheten enbart på grund av oförmåga att fullgöra en avtalad förpliktelse.

Artikel 2 – Rätt att fritt röra sig

1. Var och en som lagligen befinner sig inom en stats territorium har rätt att fritt röra sig där och att fritt välja sin bosättningsort.
2. Var och en är fri att lämna varje land, inbegripet sitt eget.
3. Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är angivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga av hänsyn till statens säkerhet eller den allmänna säkerheten, för att upprätthålla den allmänna ordningen, för att förhindra brott, för att skydda hälsa eller moral eller för att skydda annans fri- och rättigheter.

4. De rättigheter som anges i punkt 1 får inom vissa bestämda områden också bli föremål för inskränkningar som är angivna i lag och som är försvarliga av hänsyn till det allmännas intresse i ett demokratiskt samhälle.

Artikel 3 – Förbud mot utvisning av medborgare

1. Ingen får utvisas från den stat som han är medborgare i, vare sig genom individuella eller genom kollektiva åtgärder.
2. Ingen får förvägras rätten att resa in i den stat som han är medborgare i.

Artikel 4 – Förbud mot kollektiv utvisning av utlänningar

Kollektiv utvisning av utlänningar är förbjuden.

Artikel 5 – Territoriell tillämpning

1. En hög fördragsslutande part får vid tidpunkten för undertecknandet eller ratifikationen av detta protokoll eller när som helst därefter till Europarådets generalsekreterare överlämna en förklaring som anger i vilken utsträckning den förbinder sig att tillämpa bestämmelserna i protokollet inom de territorier som anges i förklaringen och för vilkas internationella förbindelser den höga fördragsslutande parten svarar.
2. En hög fördragsslutande part som avgett en förklaring enligt föregående stycke får när som helst avge en ny förklaring, som ändrar innehållet i en tidigare förklaring eller bringar tillämpningen av bestämmelserna i detta protokoll att upphöra inom ett visst territorium.
3. En förklaring som avgetts i enlighet med denna artikel skall anses ha avgetts i enlighet med artikel 56 punkt 1 i konventionen.
4. En stats territorium på vilket detta protokoll är tillämpligt till följd av denna stats ratifikation eller godkännande av protokollet, liksom varje territorium på vilket protokollet är tillämpligt till följd av en av samma stat avgiven förklaring i enlighet med denna artikel, skall anses som skilda territorier såvitt avser de hänvisningar till en stats territorium som görs i artiklarna 2 och 3.

5. En stat som har avgett en förklaring i enlighet med punkt 1 eller 2 i denna artikel får när som helst därefter förklara att staten beträffande ett eller flera av de med förklaringen avsedda territorierna erkänner domstolens behörighet att ta emot klagomål från enskilda personer, icke-statliga organisationer eller grupper av enskilda i enlighet med artikel 34 i konventionen vad avser alla eller någon av artiklarna 1 till 4 i detta protokoll.

Artikel 6 – Förhållande till konventionen

Mellan de höga fördragsslutande parterna skall artiklarna 1 till 5 i detta protokoll anses som tillägg till konventionen och samtliga bestämmelser i konventionen skall tillämpas i enlighet därmed.

Artikel 7 – Undertecknande och ratifikation

1. Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemmar av Europarådet som undertecknat konventionen; det skall ratificeras samtidigt med eller efter ratifikationen av konventionen. Protokollet träder i kraft när fem ratifikationsinstrument har deponerats. För en stat som undertecknat och som senare ratificerar protokollet träder det i kraft den dag då ratifikationsinstrumentet deponeras.
2. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare, som skall underrätta alla medlemmar om namnen på dem som har ratificerat protokollet.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat detta protokoll.

Upprättat i Strasbourg den 16 september 1963 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Generalsekreteraren skall överlämna en bestyrkt kopia till varje stat som undertecknat protokollet.

**Protokoll nr 6 till konventionen om skydd
för de mänskliga rättigheterna och de
grundläggande friheterna, avseende
avskaffande av dödsstraffet**

Strasbourg, 28.IV.1983

Europarådets medlemsstater, som undertecknat detta protokoll till den i Rom den 4 november 1950 undertecknade konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad "konventionen"),

som beaktar att den utveckling som skett i flera av Europarådets medlemsstater kännetecknas av en allmän tendens till avskaffande av dödsstraffet,

har kommit överens om följande:

Artikel 1 – Avskaffande av dödsstraffet

Dödsstraffet skall vara avskaffat. Ingen får dömas till ett sådant straff eller avrättas.

Artikel 2 – Dödsstraff under krigstid

En stat kan i sin lag föreskriva dödsstraff för handlingar som begåtts under krigstid eller under överhängande krigshot; ett sådant straff skall tillämpas endast i de fall som anges i lagen och i enlighet med dess föreskrifter. Staten skall underrätta Europarådets generalsekreterare om de ifrågavarande föreskrifterna i lagen.

Artikel 3 – Förbud mot avvikelser

Avvikelser enligt artikel 15 i konventionen får inte ske från bestämmelserna i detta protokoll.

Artikel 4 – Förbud mot förbehåll

Förbehåll enligt artikel 57 i konventionen får inte göras beträffande bestämmelserna i detta protokoll.

Artikel 5 – Territoriell tillämpning

1. En stat kan vid tidpunkten för undertecknandet eller när den deponerar sitt ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument ange på vilket territorium eller vilka territorier detta protokoll skall vara tillämpligt.
2. En stat kan vid en senare tidpunkt, genom en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare, utsträcka tillämpningen av detta protokoll till ett annat territorium som anges i förklaringen. Med avseende på ett sådant territorium träder protokollet i kraft den första dagen i den månad som följer efter den dag då generalsekreteraren mottog förklaringen.
3. En förklaring, som avgetts i enlighet med de båda föregående punkterna kan, med avseende på ett territorium som har angetts i förklaringen, återkallas genom en underrättelse ställd till generalsekreteraren. Återkallelsen gäller från den första dagen i den månad som följer efter den dag då generalsekreteraren mottog underrättelsen.

Artikel 6 – Förhållande till konventionen

Mellan de stater som är parter till konventionen skall artiklarna 1 till 5 i detta protokoll anses som tillägg till konventionen och samtliga bestämmelser i konventionen skall tillämpas i enlighet därmed.

Artikel 7 – Undertecknande och ratifikation

Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemsstater i Europarådet som har undertecknat konventionen. Det skall ratificeras, godtas eller godkännas. En medlemsstat får inte ratificera, godta eller godkänna detta protokoll om den inte samtidigt eller tidigare har ratificerat konventionen. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 8 – Ikraftträdande

1. Detta protokoll träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter den dag då fem av Europarådets medlemsstater har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av protokollet i enlighet med bestämmelserna i artikel 7.
2. I förhållande till en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att vara bunden av protokollet träder det i kraft den första dagen i den

månad som följer efter den dag då ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet deponerades.

Artikel 9 – Depositariens uppgifter

Europarådets generalsekreterare skall underrätta rådets medlemsstater om

- a) undertecknande;
- b) deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument;
- c) dag för detta protokolls ikraftträdande enligt artiklarna 5 och 8;
- d) andra åtgärder, notifikationer eller underrättelser som rör detta protokoll.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat detta protokoll.

Upprättat i Strasbourg den 28 april 1983 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall överlämna en bestyrkt kopia till varje medlemsstat i Europarådet.

Protokoll nr 7 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Strasbourg, 22.XI.1984

Europarådets medlemsstater, som undertecknat detta protokoll,

som är fast beslutna att vidta ytterligare åtgärder för att gemensamt säkerställa vissa rättigheter och friheter genom konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna undertecknad i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad "konventionen"),

har kommit överens om följande:

Artikel 1 – Rättssäkerhetsgarantier vid utvisning av utlänningar

1. En utlänning som lagligen är bosatt inom en stats territorium får inte utvisas därifrån utom efter ett i laga ordning fattat beslut och skall tillåtas att
  - a) framlägga skäl som talar mot utvisningen,
  - b) få sin sak omprövad, och
  - c) för dessa ändamål företrädas genom ombud inför vederbörande myndighet eller inför en eller flera av denna myndighet utsedda personer.
2. En utlänning kan utvisas innan han utövar sina rättigheter enligt punkt 1 a, b och c i denna artikel, när utvisningen är nödvändig i den allmänna ordningens intresse eller motiveras av hänsyn till den nationella säkerheten.

Artikel 2 – Rätt till överklagande i brottmål

1. Var och en som dömts av domstol för brottslig gärning skall ha rätt att få skuldfrågan eller påföljden omprövad av högre domstol. Utövandet av denna rätt, inbegripet grunderna för dess utövande, skall regleras i lag.
2. Undantag från denna rätt får göras i fråga om mindre grova gärningar, enligt föreskrift i lag, eller i de fall då vederbörande har dömts i första

instans av den högsta domstolen eller har dömts efter det att en frikännande dom har överklagats.

Artikel 3 – Gottgörelse vid felaktig dom

Har en lagakraftvunnen dom, varigenom någon dömts för brottslig gärning, senare upphävts eller har nåd beviljats på grund av en ny eller nyuppdagad omständighet som styrkt att domen var felaktig, skall den som undergått straff till följd av domen gottgöras i enlighet med den berörda statens lag eller praxis, om det inte visas att det helt eller delvis berott på honom själv att den tidigare ej kända omständigheten inte blivit uppdagad i tid.

Artikel 4 – Rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger

1. Ingen får lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat.
2. Bestämmelserna i föregående punkt skall inte utgöra hinder för att målet tas upp på nytt i enlighet med lagen och rättegångsordningen i den berörda staten, om det föreligger bevis om nya eller nyuppdagade omständigheter eller om ett grovt fel begåtts i det tidigare rättegångsförfarandet, vilket kan ha påverkat utgången i målet.
3. Avvikelse får inte ske från denna artikel med stöd av artikel 15 i konventionen.

Artikel 5 – Likställdhet mellan makar

Makar skall vara likställda i fråga om rättigheter och ansvar av privaträttslig natur inbördes samt i förhållande till sina barn, i fråga om äktenskapet, under äktenskapet och i händelse av dess upplösning. Denna artikel skall inte hindra staterna att vidta sådana åtgärder som är nödvändiga i barnens intresse.

Artikel 6 – Territoriell tillämpning

1. En stat kan vid tidpunkten för undertecknandet eller när den deponerar sitt ratifikations-, antagande- eller godkännandeinstrument uppge på vilket territorium eller vilka territorier detta protokoll skall vara tillämpligt samt ange i vilken utsträckning den åtar sig att tillämpa protokollets bestämmelser på detta territorium eller dessa territorier.

2. En stat kan vid en senare tidpunkt, genom en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare, utsträcka tillämpningen av detta protokoll till ett annat territorium som anges i förklaringen. Med avseende på ett sådant territorium träder protokollet i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period på två månader från den dag då generalsekreteraren mottog förklaringen.
3. En förklaring som avgetts i enlighet med de båda föregående punkterna kan, med avseende på ett territorium som har angetts i förklaringen, återkallas eller ändras genom en underrättelse ställd till generalsekreteraren. Återkallelsen eller ändringen gäller från den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period på två månader från den dag då generalsekreteraren mottog underrättelsen.
4. En förklaring som avgetts i enlighet med denna artikel skall anses ha avgetts i enlighet med artikel 56 punkt 1 i konventionen.
5. En stats territorium, på vilket detta protokoll är tillämpligt till följd av denna stats ratifikation, godtagande eller godkännande, liksom varje territorium, på vilket protokollet är tillämpligt till följd av en av samma stat avgiven förklaring med stöd av denna artikel, får betraktas som särskilda territorier när det gäller hänvisningen i artikel 1 till en stats territorium.
6. En stat som har avgivit en förklaring enligt punkt 1 eller 2 i denna artikel får när som helst därefter förklara att staten beträffande ett eller flera av de med förklaringen avsedda territorierna erkänner domstolens behörighet att ta emot klagomål från enskilda personer, icke-statliga organisationer eller grupper av enskilda i enlighet med artikel 34 i konventionen vad avser artikel 1 till 5 i detta protokoll.

Artikel 7 – Förhållande till konventionen

Mellan de stater som är parter till konventionen skall bestämmelserna i artiklarna 1 till 6 i detta protokoll anses som tillägg till konventionen och samtliga bestämmelser i konventionen skall tillämpas i enlighet därmed.

Artikel 8 – Undertecknande och ratifikation

Detta protokoll står öppet för undertecknande av de medlemsstater i Europarådet som har undertecknat konventionen. Det skall ratificeras, godtas eller godkännas. En medlemsstat i Europarådet får inte ratificera, godta eller godkänna detta protokoll utan tidigare eller samtidig ratifikation av konventionen. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumenten skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 9 – Ikraftträdande

1. Detta protokoll träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period på två månader efter den dag då sju av Europarådets medlemsstater har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av protokollet i enlighet med bestämmelserna i artikel 8.
2. I förhållande till en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att vara bunden av protokollet träder det i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period på två månader efter dagen för deponeringen av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

Artikel 10 – Depositariens uppgifter

Europarådets generalsekreterare skall underrätta alla Europarådets medlemsstater om

- a) undertecknande,
- b) deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument,
- c) dag för detta protokolls ikraftträdande enligt artiklarna 6 och 9,
- d) andra åtgärder, notifikationer eller förklaringar som rör detta protokoll.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat detta protokoll.

Upprättat i Strasbourg den 22 november 1984 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall vara deponerat i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall överlämna en bestyrkt kopia till varje medlemsstat i Europarådet.

Det statliga stödet

Staten stödjer trossamfund genom organisationsbidrag, verksamhetsbidrag och projektbidrag. Vilka trossamfund som är berättigade till statligt stöd avgörs av regeringen och regleras i två lagar (lag om trossamfund SFS 1998:1953 och lag om stöd till trossamfund SFS 1999:932) och en förordning (förordning om statsbidrag till trossamfund SFS 1999:974).

För att samfundet skall vara berättigat till bidrag krävs bland annat att samfundet bidrar till ***att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på och att det är stabilt och har egen kraft.***

Det övergripande syftet med det statliga stödet är att skapa förutsättningar för samfunden att bedriva en långsiktig religiös verksamhet genom gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Prövning av ansökningar om bidrag görs av Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST).

I Allmänna regler och principer under punkten 5 ” Medlemmar och av samfundet betjänade personer ” står:

För att en person skall anses som betjänas av samfundet krävs att personen:

1. är medlem i församlingen inom samfundet och är upptagen i register vilket fortlöpande förs av samfundet/ församlingen enligt SST:s anvisningar eller
2. är registrerad deltagare i verksamhet som organiseras av samfundet/församlingen.

Enligt SST:s statistik över utbetalda statsbidrag 2007 har de islamiska församlingarna (Förenade Islamska Församlingar i Sverige, Islamiska Kulturunionen i Sverige, Sveriges Muslimska Förbund och Svenska Islamiska Församlingarna) 4 880 000 kr i *organisationsbidrag* vilket motsvarar 12,4 % av det totalt utbetalda organisationsbidraget. Den syrisk-ortodoxa kyrkan fått 1 511 000 kr i organisationsbidrag vilket motsvarar 3,8 % av det totalt utbetalda organisationsbidraget.

Vidare har de islamiska församlingarna fått 145 000 kr i *etableringsbidrag* vilket motsvarar 33,1 % av det totalt utbetalade etableringsbidraget. Den syrisk-ortodoxa kyrkan har fått 25 000 kr i etableringsbidrag vilket motsvarar 5,7 % av det totalt utbetalade etableringsbidraget. I *särskilt utbildningsbidrag* har de islamiska församlingarna fått 113 000 kr i vilket motsvarar 65,7 % av det totalt utbetalda särskilda utbildningsbidraget.

Enligt SST:s statistik av *betjänade i de bidragsberättigade trossamfunden* 2006 uppgick antalet i islamiska föreningar till 100 000 och i den syrisk-ortodoxa kyrkan till 38 160. Uppgifterna för de islamska föreningarna och den syrisk-ortodoxa kyrkan betraktas av SST som mera osäkra och har bearbetats av SST:s analysgrupp.

UTBETALDA STATS BIDRAG 2007

Församlingar inom samfunden	Organisations- bidrag	Projektbidrag		
		Lokalbidrag	Etablerings- bidrag	Särskilt utbildnings- bidrag
Frälsningsarmén	1.122.000	181.000		
Metodistkyrkan	407.000	81.400		
Evangeliska Frikyrkan	2.451.000	126.200	50.000	
Pingströrelsen	6.495.000	345.300		
Sjundedagsadventistsamfundet	263.000	92.600		
Svenska Alliansmissionen	1.179.000	123.000		
Svenska Baptistsamfundet	1.607.000	186.000		
Svenska Missionskyrkan	6.427.000	636.600		
Gemensamma församlingar		248.800		
ELM-Bibeltrogna Vänner	229.000	10.000		
Evangeliska Fosterlandsstiftelsen	2.269.000	12.000		
Estniska Evangelisk-lutherska kyrkan	196.000			
Lettiska Evangelisk-lutherska kyrkan	94.000			
Ungerska protestantiska kyrkan	233.000			
Danska kyrkan	45.000			
Norska kyrkan	435.000			

Isländska kyrkan	20.000			
Anglikanska kyrkan	191.000			
Romersk-katolska kyrkan	4.820.000	220.000		
Ortodoxa & österländska kyrkor				
- Bulgariska ortodoxa kyrkan	31.000			
- Estniska ortodoxa kyrkan	35.000			
- Finska ortodoxa kyrkan	88.000			
- Grekisk ortodoxa kyrkan	647.000			
- Makedoniska ortodoxa kyrkan	342.000		40.000	
- Rumänska ortodoxa kyrkan	324.000		10.000	
- Ryska ortodoxa kyrkan	161.000		30.000	
- Serbiska ortodoxa kyrkan	1.226.000			7.000
- Svenska ortodoxa prosteriet	120.000			
- Armeniska apostoliska kyrkan	119.000			
- Eritreanska ortodoxa	61.000			
- Etiopiska ortodoxa kyrkan	189.000			
- Koptiska ortodoxa kyrkan	95.000			
- Syriska ortodoxa kyrkan	1.511.000		25.000	
- Österns assyriska kyrka	264.000			
Judiska församlingar	546.000			52.000
Islamiska församlingar	136.000			85.000

- FIFS	1.626.000		20.000	
- IKUS	659.000			
- SMF	1.989.000		25.000	28.000
- SIF	470.000		100.000	
- ISS			113.000	
Buddhistiska församlingar	202.000		25.000	
SUMMA	39.324.000	2.262.900	438.000	172.000

Källa: www.sst.a.se

Bilaga 6

Äktenskapsbalk (1987:230)

Första avdelningen

Allmänna bestämmelser

1 kap. Äktenskap

1 § Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man. De som har ingått äktenskap med varandra är makar.

2 § Makar skall visa varandra trohet och hänsyn. De skall gemensamt vårda hem och barn och i samråd verka för familjens bästa.

3 § Varje make råder över sin egendom och svarar för sina skulder.

4 § Makar skall fördela utgifter och sysslor mellan sig. De skall lämna varandra de upplysningar som behövs för att familjens ekonomiska förhållanden skall kunna bedömas.

5 § Äktenskap upplöses genom den ena makens död eller genom äktenskapskillnad.

Andra avdelningen

Äktenskaps ingående och upplösning

2 kap. Äktenskapshinder

1 § Den som är under 18 år får inte ingå äktenskap utan tillstånd av myndighet som anges i [15 kap. 1 §](#). Tillstånd får meddelas endast om det finns särskilda skäl. Lag (2004:142).

2 § Har upphävts genom lag (1988:1254).

3 § Äktenskap får inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon.

Halvsyskon får inte ingå äktenskap med varandra utan tillstånd av myndighet som anges i [15 kap. 1 §](#).

Vid tillämpningen av [första](#) och [andra styckena](#) jämställs adoptivförhållande med släktskap. De som därvid anses som helsyskon får dock ingå äktenskap med varandra efter tillstånd av myndighet som anges i [15 kap. 1 §](#). Lag (2004:763).

4 § Den som är gift eller partner i ett registrerat partnerskap får inte ingå äktenskap. Lag (1994:1118).

3 kap. Prövning av äktenskapshinder

1 § Innan äktenskap ingås skall prövas om det finns något hinder mot

äktenskapet. Denna prövning skall göras av Skatteverket.

Hindersprövningen skall begäras av kvinnan och mannen gemensamt hos Skatteverket eller Försäkringskassan. Lag (2004:796).

2 § Den som varken är eller skall vara folkbokförd här i landet skall vid hinderprövningen visa upp ett intyg av utländsk myndighet om sin behörighet att ingå äktenskapet, om ett sådant intyg kan anskaffas.

Om det fordras tillstånd till äktenskapet, skall bevis om tillståndet visas upp vid hinderprövningen. Lag (1991:495).

3 § Kvinnan och mannen skall vid hinderprövningen skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt [2 kap. 3 § andra stycket](#), skall deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hinderprövning skall på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap skall styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om inte detta framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet. Lag (1994:1118).

4 § Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, skall verket på begäran av kvinnan och mannen utfärda intyg om detta. Lag (2003:644).

4 kap. Vigsel

1 § Äktenskap ingås genom vigsel i närvaro av släktingar eller andra vittnen.

2 § Vid vigseln skall kvinnan och mannen samtidigt vara närvarande. De skall var för sig på fråga av vigsselförrättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigsselförrättaren skall därefter förklara att de är makar.

Har det inte gått till så som anges i [första stycket](#) eller var vigsselförrättaren inte behörig att förrätta vigsel, är förrättningen ogiltig som vigsel.

En förrättning som enligt [andra stycket](#) är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av kvinnan eller mannen eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

3 § Behörig att vara vigsselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,
2. sådan präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund som har förordnande enligt bestämmelserna i lagen ([1993:305](#)) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,
3. lagfaren domare i tingsrätt, eller
4. den som länsstyrelsen har förordnat.

Länsstyrelsens förordnande skall avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap enligt lagen ([1994:1117](#)) om registrerat partnerskap. Lag (2006:212).

4 § Har upphävts genom lag (1999:294).

5 § Innan vigsel förrättas skall vigsselförrättaren förvissa sig om att

hindersprövning har skett inom fyra månader före den planerade vigseln och att inget hinder har framkommit. Lag (1991:495).

6 § Vid vigsel gäller i övrigt

1. föreskrifterna i kyrkohandboken eller andra föreskrifter för svenska kyrkan, om vigseln förrättas av en präst i den kyrkan,
2. den ordning som gäller inom annat trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan i ett sådant samfund,
3. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

7 § Vigsselförrättaren skall genast lämna makarna ett bevis om vigseln. Regeringen meddelar föreskrifter om i vilka fall särskilt protokoll skall föras över vigslar.

8 § Vigsselförrättaren skall genast sända underrättelse om vigseln till Skatteverket.

Vid underrättelse om vigsel skall Skatteverket kontrollera att vigseln har föregåtts av hindersprövning och att vid denna prövning något hinder mot äktenskapet inte kommit fram. Om en sådan prövning inte har förekommit eller om vigseln har förrättats trots att det vid prövningen kommit fram hinder mot äktenskapet, skall Skatteverket sända underrättelse om förhållandet till den som skall anmäla eller pröva frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan, avskedande eller entledigande beträffande vigsselförrättaren. I de fall som avses i [5 kap. 5 § första stycket](#) skall Skatteverket även underrätta allmän åklagare. Lag (2004:142).

5 kap. Äktenskapsskillnad

1 § Är makarna ense om att äktenskapet skall upplösas, har de rätt till äktenskapsskillnad. Denna skall föregås av betänketid, om båda makarna begär det eller om någon av dem varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad.

2 § Vill bara en av makarna att äktenskapet skall upplösas, har den maken rätt till äktenskapsskillnad endast efter betänketid.

3 § Betänketiden inleds när makarna gemensamt ansöker om äktenskapsskillnad eller när den ena makens yrkande om äktenskapsskillnad delges den andra maken. Har betänketiden löpt under minst sex månader, skall dom på äktenskapsskillnad meddelas om någon av makarna då framställer ett särskilt yrkande om det. Har ett sådant yrkande inte framställts inom ett år från betänketidens början, har frågan om äktenskapsskillnad fallit. Avvisas talan om äktenskapsskillnad eller avskrivs målet, upphör betänketiden.

4 § Om makarna lever åtskilda sedan minst två år, har var och en av dem rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid.

5 § En make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder utan behörig myndighets tillstånd. Om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna

redan var gift eller partner i ett registrerat partnerskap och det tidigare äktenskapet eller partnerskapet inte har blivit upplöst.

Föreligger tvegifte, har var och en av makarna i det tidigare äktenskapet rätt att få detta upplöst genom äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om partnerskap registrerats trots att någon av partnerna då var gift.

I de fall som avses i [första stycket](#) kan talan om äktenskapsskillnad föras även av allmän åklagare. I de fall som avser äktenskap som ingåtts av underårig är socialnämnden i den kommun där personen är folkbokförd eller, om personen inte är folkbokförd här i landet, i den kommun där han eller hon vistas skyldig att på begäran lämna yttrande samt de upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning till åklagaren. En annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse i frågan är skyldig att lämna sådana på begäran av den socialnämnd som skall yttra sig. Lag (2004:142).

6 § När dom på äktenskapsskillnad vinner laga kraft, är äktenskapet upplöst.

Tredje avdelningen

Makars ekonomiska förhållanden

6 kap. Underhåll

1 § Makarna skall, var och en efter sin förmåga, bidra till det underhåll som behövs för att deras gemensamma och personliga behov skall tillgodoses. Om underhåll till barn finns bestämmelser i [föräldrabalken](#).

2 § Om det som den ena maken skall bidra med inte räcker till för den makens personliga behov eller för de betalningar som den maken annars ombesörjer för familjens underhåll, skall den andra maken skjuta till de pengar som behövs.

3 § Det som den ena maken med tillämpning av [1](#) och [2 §§](#) har erhållit av den andra maken för sitt personliga behov är den förstnämnda makens egendom.

4 § Kan den ena maken på grund av sjukdom eller bortavaro inte själv sköta sina angelägenheter och fattas det medel för familjens underhåll, får den andra maken i behövlig omfattning lyfta den sjuka eller bortavarande makens inkomst och avkastning av dennes egendom samt kvittera ut banktillgodohavanden och andra penningmedel. Detta gäller dock ej, om samlevnaden mellan makarna har upphört eller om det finns fullmäktig, förmyndare, god man eller förvaltare som har rätt att företräda den sjuka eller bortavarande maken i dessa angelägenheter.

Rättshandling som avses i [första stycket](#) är bindande för den sjuka eller bortavarande maken även om medlen inte behövdes för familjens underhåll, såvida tredje man varken insåg eller borde ha insett att behovet inte förelåg. Lag (1988:1254).

5 § Om den ena maken försummar sin underhållsskyldighet, får domstolen ålägga den maken att betala underhållsbidrag till den andra maken.

6 § Om makarna inte varaktigt bor tillsammans, skall den ena maken fullgöra sin underhållsskyldighet genom att betala underhållsbidrag till den andra maken.

Domstolen får, när makarna inte varaktigt bor tillsammans, förplikta en av makarna att lämna bohag till den andra maken att användas av denne. Skyldig- heten omfattar dock bara det bohag som tillhörde makarna eller någon av dem när samlevnaden upphörde. Avtal som efter domstolens beslut ingås med tredje man om egendomen inskränker inte nyttjanderätten till bohaget.

7 § Efter äktenskapsskillnad svarar varje make för sin försörjning.

Om den ena maken behöver bidrag till sitt underhåll under en övergångstid, har den maken rätt att få underhållsbidrag av den andra maken efter vad som är skäligt med hänsyn till denna makes förmåga och övriga omständigheter.

Har den ena maken svårigheter att försörja sig själv sedan ett långvarigt äktenskap har upplösts eller finns det andra synnerliga skäl, har den maken rätt till underhållsbidrag av den andra maken för längre tid än som anges i [andra stycket](#). Vid prövning av den rätten skall hänsyn tas till om den ena maken behöver bidrag för att skaffa sig pensionsskydd. Lag (1998:619).

8 § Underhållsbidrag efter äktenskapsskillnad skall betalas fortlöpande. Finns det särskilda skäl, såsom att den underhållsberättigade behöver ett bidrag för att skaffa sig pensionsskydd, får domstolen dock bestämma att bidraget skall betalas med ett engångsbelopp. Lag (1998:619).

9 § Talan om att underhållsbidrag skall fastställas får inte bifallas för längre tid tillbaka än tre år före den dag då talan väcktes, om inte den bidragsskyldige medger det.

10 § Rätten att kräva ut ett fastställt underhållsbidrag upphör tre år efter den förfallodag som ursprungligen gällde.

Har utmätning för underhållsbidraget skett före den tidpunkt som anges i [första stycket](#) eller har den bidragsskyldige försatts i konkurs på grund av en ansökan som har gjorts före denna tidpunkt, får betalning för fordringen även därefter tas ut ur den utmäta egendomen eller erhållas i konkursen.

Har ansökan om företagsrekonstruktion enligt lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion gjorts före den tidpunkt som anges i [första stycket](#), får underhållsbidraget krävas ut inom tre månader från det att beslut om företagsrekonstruktionens upphörande meddelades. Om ackord kommer till stånd, får fordringen krävas ut inom tre månader från det att ackordet skulle ha fullgjorts. Har utmätning för underhållsbidraget skett eller konkursansökan gjorts inom den tid som nu har angetts, gäller [andra stycket](#).

Avtal som strider mot denna paragraf är ogiltiga. Lag (1996:765).

11 § En dom eller ett avtal om underhåll får jämkas av domstolen, om det finns skäl för det med hänsyn till att förhållandena har ändrats. För tiden innan talan har väckts får dock jämkning mot en parts bestridande göras endast på det sättet att obetalda bidrag sätts ned eller tas bort.

Underhållsbidrag efter äktenskapsskillnad får endast om det finns

synnerliga skäl höjas utöver det högsta belopp till vilket bidraget tidigare har varit bestämt. Underhållsbidrag i form av engångsbelopp får inte jämkas mot en parts bestridande.

Ett avtal om underhåll får också jämkas av domstolen, om avtalet är oskäligt med hänsyn till omständigheterna vid dess tillkomst och förhållandena i övrigt. Beslut om att erhållna bidrag skall betalas tillbaka får dock meddelas endast om det finns särskilda skäl.

7 kap. Makars egendom

1 § En makes egendom är giftorättsgods i den mån den inte är enskild egendom.

2 § Enskild egendom är

1. egendom som till följd av äktenskapsförord är enskild,
2. egendom som en make har fått i gåva av någon annan än den andra maken med det villkoret att egendomen skall vara mottagarens enskilda,
3. egendom som en make har erhållit genom testamente med det villkoret att den skall vara mottagarens enskilda,
4. egendom som en make har ärvt och som enligt testamente av arvlåtaren skall vara mottagarens enskilda,
5. egendom som en make erhållit genom förmånstagarförordnande vid livförsäkring, olycksfallsförsäkring, sjukförsäkring eller pensionssparande enligt lagen ([1993:931](#)) om individuellt pensionssparande som tecknats av någon annan än den andra maken med det villkoret att egendomen skall vara mottagarens enskilda,
6. vad som har trätt i stället för egendom som avses i 1--5, om inte annat har föreskrivits genom den rättshandling på grund av vilken egendomen är enskild.

Avkastning av enskild egendom är giftorättsgods, om inte annat har föreskrivits genom en sådan rättshandling som avses i första stycket. Lag ([1993:933](#)).

3 § Genom äktenskapsförord kan makar eller blivande makar bestämma att egendom som tillhör eller tillfaller någon av dem skall vara dennes enskilda egendom. Genom nytt äktenskapsförord kan makar bestämma att egendomen skall vara giftorättsgods.

Äktenskapsförord skall upprättas skriftligen och undertecknas av makarna eller de blivande makarna. Detta gäller även om någon av dem är underårig eller om äktenskapsförordet avser egendom, som till någon del omfattas av förvaltarskap enligt [föräldrabalken](#). I så fall skall dock förmyndarens eller förvaltarens skriftliga medgivande inhämtas.

Äktenskapsförord skall registreras hos domstolen. Ett äktenskapsförord som har slutits mellan blivande makar gäller från äktenskapets ingående, om det ges in till domstolen inom en månad från det att äktenskapet ingicks. I annat fall gäller äktenskapsförord först från och med den dag då det ges in till domstolen. Lag ([1988:1254](#)).

4 § Med makars gemensamma bostad avses i denna balk

1. fast egendom som makarna eller någon av dem äger eller innehar med tomträtt, om det finns en byggnad på egendomen som är avsedd som makarnas gemensamma hem och egendomen innehas huvudsakligen för

detta ändamål,

2. fast egendom som makarna eller någon av dem innehar med nyttjanderätt i förening med byggnad på egendomen som makarna eller någon av dem äger, om byggnaden är avsedd som makarnas gemensamma hem och egendomen innehas huvudsakligen för detta ändamål,

3. byggnad eller del av byggnad som makarna eller någon av dem innehar med hyresrätt, bostadsrätt eller annan liknande rätt, om byggnaden eller byggnadsdelen är avsedd som makarnas gemensamma hem och innehas huvudsakligen för detta ändamål,

4. byggnad eller del av byggnad som makarna eller någon av dem har rätt att framdeles förvärva med bostadsrätt enligt förhandsavtal som sägs i [5 kap. bostadsrättslagen \(1991:614\)](#), om rätten gäller en lägenhet som när avtalet träffades var avsedd att bli makarnas gemensamma hem och att innehas huvudsakligen för detta ändamål.

Med makars gemensamma bohag avses i denna balk möbler, hushållsmaskiner och annat inre lösöre som är avsett för det gemensamma hemmet. Till gemensamt bohag räknas inte sådant bohag som används uteslutande för den ena makens bruk.

Till makars gemensamma bostad och bohag räknas inte egendom som används huvudsakligen för fritidsändamål. Lag (1991:618).

5 § En make får inte utan den andra makens samtycke

1. avhända sig, låta inteckna, hyra ut eller på annat sätt med nyttjanderätt upplåta fast egendom som utgör makarnas gemensamma bostad,

2. avhända sig, pantsätta, hyra ut eller på annat sätt med nyttjanderätt upplåta annan egendom som utgör makarnas gemensamma bostad, eller

3. avhända sig eller pantsätta makarnas gemensamma bohag. [Första stycket](#) gäller inte bostad eller bohag som är den ena makens enskilda egendom enligt [2 § första stycket 2--4](#). En make får inte heller utan den andra makens samtycke avhända sig, låta inteckna, hyra ut eller på annat sätt med nyttjanderätt upplåta fast egendom som inte utgör makarnas gemensamma bostad, om egendomen är giftorättsgods. Detta gäller dock ej, om mål om äktenskapsskillnad pågår och maken har förvärvat egendomen efter det att talan om äktenskapsskillnad väcktes.

Samtycke till avhändelse av eller inteckning i fast egendom skall lämnas skriftligen.

Bestämmelserna i denna paragraf om fast egendom och rättighet i denna tillämpas också i fråga om tomträtt.

6 § Bestämmelserna i [5 §](#) om samtycke av en make till en åtgärd av den andra maken tillämpas också när dödsboet efter en avliden make vidtar en sådan åtgärd.

7 § Samtycke enligt [5](#) eller [6 §](#) behövs inte, om maken inte kan lämna giltigt samtycke eller om dennes samtycke inte kan inhämtas inom rimlig tid. Samtycke enligt [5 §](#) behövs inte heller sedan bodelning med anledning av äktenskapsskillnad har skett.

8 § Saknas samtycke som krävs för en åtgärd enligt [5](#) eller [6 §](#), får domstolen tillåta åtgärden på ansökan av den som vill företa den.

9 § Om en make eller dödsboet efter en avliden make utan erforderligt samtycke eller tillstånd har avhänt sig eller till nackdel för den andra

maken upplåtit nyttjanderätt till egendom, skall domstolen på talan av denne förklara att rättshandlingen är ogiltig och att egendomen skall återgå. Detsamma gäller om en make eller dödsboet efter en avliden make utan erforderligt samtycke eller tillstånd har pantsatt makarnas gemensamma bohag. Överlåtelse eller pantsättning av bohag skall dock inte förklaras ogiltig, om den nya innehavaren har fått egendomen i sin besittning i god tro.

Talan enligt [första stycket](#) skall väckas hos domstolen inom tre månader från det att den andra maken fick kännedom om förfogandet över egendomen. När det gäller bohag räknas dock tiden från det att maken fick kännedom om överlämnandet. Har lagfart eller inskrivning beviljats med anledning av överlåtelse av fast egendom eller tomträtt, får talan inte väckas.

Förs talan om avhysning, får domstolen medge skäligt anstånd med flyttningen.

8 kap. Gåvor mellan makar

1 § En gåva mellan makar är gällande mellan dem, om vad som gäller för fullbordande av gåva i allmänhet har iakttagits eller om gåvan har registrerats enligt [16 kap.](#)

Gåvan blir gällande mot givarens borgenärer när den har registrerats enligt [16 kap.](#) Är gåvan en personlig present vars värde inte står i missförhållande till givarens ekonomiska villkor, är den dock gällande mot givarens borgenärer utan registrering, om den är gällande mellan makarna.

Om det för visst slag av egendom finns särskilda bestämmelser som innebär att en gåva blir gällande mot givarens borgenärer först efter inskrivning eller annan särskild registrering, krävs även dessa åtgärder för att en sådan gåva mellan makar skall bli gällande mot givarens borgenärer.

2 § En utfästelse av den ena maken att under äktenskapet ge den andra maken en gåva är utan verkan.

3 § Kan en make som har gett den andra maken en gåva inte betala en skuld för vilken givaren svarade när gåvan blev gällande mot givarens borgenärer eller kan det av annan anledning antas att givaren är på obestånd, svarar den andra maken för bristen intill värdet av gåvan. Detta gäller dock ej i fråga om personliga presenter vilkas värde inte står i missförhållande till givarens ekonomiska villkor. Det gäller inte heller om givaren, när gåvan blev gällande mot borgenärerna, hade kvar utmätningsbar egendom som uppenbarligen motsvarade de skulder för vilka givaren då svarade.

Har gåvan utan mottagarens vållande gått förlorad helt eller delvis, är mottagaren i motsvarande mån fri från ansvar.

En makes ansvar enligt denna paragraf får inte göras gällande så länge ett mål pågår om återvinning av gåvan enligt konkurslagen ([1987:672](#)) eller lagen ([1996:764](#)) om företagsrekonstruktion. Lag ([1996:1053](#)).

9 kap. Allmänna bestämmelser om bodelning

1 § När ett äktenskap upplöses, skall makarnas egendom fördelas mellan dem genom bodelning. Bodelning behövs dock ej, om makarna har endast

enskild egendom och ingen av dem begär att få överta bostad eller bohag från den andra maken.

Är makarna ense, får de efter skriftlig anmälan till tingsrätt fördela sin egendom genom bodelning under äktenskapet utan att något mål om äktenskapsskillnad pågår. Anmälan skall registreras av tingsrätten.

2 § Bodelning skall göras med utgångspunkt i egendomsförhållandena den dag då talan om äktenskapsskillnad väcktes eller, om äktenskapet har upplösts genom den ena makens död utan att ett mål om äktenskapsskillnad pågick, den dag då dödsfallet inträffade.

Bodelning under äktenskapet utan att något mål om äktenskapsskillnad pågår skall göras med utgångspunkt i egendomsförhållandena den dag då anmälan om bodelningen gjordes enligt [1 § andra stycket](#).

3 § Varje make är skyldig att tills bodelningen förrättas redovisa för sin egendom och för sådan egendom som maken har haft hand om men som tillhör den andra maken. Makarna är även i övrigt skyldiga att lämna de uppgifter som kan vara av betydelse vid bodelningen.

4 § Bodelning med anledning av äktenskapsskillnad skall förrättas när äktenskapet har upplösts. Om någon av makarna begär bodelning när ett mål om äktenskapsskillnad pågår, skall bodelningen dock förrättas genast.

5 § Bodelning förrättas av makarna tillsammans. Över bodelningen skall upprättas en handling som skrivs under av dem båda. Är den ena maken död, förrättas bodelningen av den andra maken samt den dödes arvingar och universella testamentstagare. För arvingar och universella testamentstagare gäller i så fall, om inget annat sägs, vad som är föreskrivet om make.

6 § Bodelning mellan den ena maken och den andra makens arvingar och universella testamentstagare får inte mot någon dödsbodelägars bestridande förrättas innan alla kända skulder för vilka den döde svarade har betalats eller medel till deras betalning har satts under särskild vård eller uppgörelse har träffats som innebär att delägaren inte svarar för skulderna. Har den dödes egendom avträtts till konkurs, får bodelning dock förrättas även om någon delägare bestrider det.

7 § När talan om äktenskapsskillnad har väckts skall, i den omfattning det behövs, varje makes tillgångar och skulder upptecknas sådana de var när talan väcktes. Om det behövs för att få bouppteckningen till stånd, får bodelningsförrättare förordnas.

8 § Om det, när talan om äktenskapsskillnad har väckts, behövs för att skydda den ena makens rätt vid bodelning, skall domstolen på begäran sätta den andra makens egendom eller del därav under särskild förvaltning. Mot en makes bestridande får dock en sådan åtgärd inte vidtas, om godtagbar säkerhet ställs.

Beslutet om särskild förvaltning gäller tills vidare intill dess att bodelning förrättas eller frågan om äktenskapsskillnad faller enligt [5 kap. 3 §](#), avvisas eller avskrivs.

9 § En makes egendom får utmätas för den makens skuld även om bodelning skall förrättas. Har egendomen satts under särskild förvaltning, får den dock utmätas för den makens skuld endast om också den andra

maken svarar för skulden eller utmätningsfordringen är förenad med särskild förmånsrätt i egendomen.

10 § Försätts en make i konkurs innan bodelning har ägt rum eller har en bodelning återgått med anledning av en makes konkurs, skall den makens giftorättsgods stå under konkursboets förvaltning till dess att det har blivit bestämt genom bodelning vad som skall tillfalla den maken. Konkursboet får sälja egendomen om det behövs.

Beslut om särskild förvaltning enligt [8 §](#) faller vid konkurs.

11 § Om en make dör när ett mål om äktenskapsskillnad pågår, skall de bestämmelser som avser bodelning med anledning av äktenskapsskillnad tillämpas. Bestämmelserna i [10 kap. 3 § andra stycket](#) gäller dock i stället för bestämmelserna i tredje stycket i den paragrafen. Lag (1998:619).

12 § Med den tid då ett mål om äktenskapsskillnad pågår förstås i denna balk tiden från det att talan väcks till dess att domen på äktenskapsskillnad vinner laga kraft eller, om domstolen avvisar eller avskriver frågan om äktenskapsskillnad, till dess att beslut om detta vinner laga kraft eller frågan om äktenskapsskillnad dessförinnan har fallit enligt [5 kap. 3 §](#).

13 § Makar får inför en omedelbart förestående äktenskapsskillnad avtala om den kommande bodelningen eller om annat som har samband med denna (föravtal). Över avtalet skall upprättas en handling som undertecknas av makarna.

Avtal som makar i annat fall har ingått om kommande bodelning är utan verkan, om det inte utgör äktenskapsförord.

10 kap. Vad som skall ingå i bodelning

1 § I bodelning skall makarnas giftorättsgods ingå.

2 § Varje make får från bodelningen i skälig omfattning ta undan kläder och andra föremål som maken har uteslutande till sitt personliga bruk, liksom personliga presenter. Om den ena maken är död, gäller denna rätt endast för den efterlevande maken.

2 a § Varje make får från bodelningen ta undan egendom som maken har fått i ersättning för personskada och kränkning samt avkastning av egendomen. Ersättning för inkomstförlust eller för kostnader får dock tas undan endast i den mån ersättningen avser tiden efter det att talan om äktenskapsskillnad väcktes, anmälan enligt [9 kap. 1 § andra stycket](#) gjordes eller dödsfallet inträffade. Rätten att ta undan egendom gäller också vad som har trätt i stället för sådan egendom som anges i första meningen.

Om den ena maken är död, gäller rätten att ta undan egendom enligt [första stycket](#) endast för den efterlevande maken. Lag (2007:184).

3 § Rättigheter som inte kan överlåtas eller som i annat fall är av personlig art skall inte ingå i bodelning om det skulle strida mot vad som gäller för rättigheten. Dessutom skall pensionsrättigheter, även om de inte är av sådant slag som avses i första meningen, undantas från bodelning enligt vad som sägs i andra och tredje styckena.

Vid bodelning med anledning av en makes död skall en rätt till pension som den efterlevande maken har på grund av pensionssparavtal enligt

lagen ([1993:931](#)) om individuellt pensionssparande inte ingå i bodelningen. Detsamma gäller en rätt till pension som den efterlevande maken har på grund av en försäkring, om det belopp som skall betalas ut skall beskattas som inkomst. Om pensionssparkontot eller försäkringen ägdes av den avlidna maken, tillämpas i stället bestämmelserna i lagen om individuellt pensionssparande eller försäkringsavtalslagen ([2005:104](#)).

Vid bodelning med anledning av äktenskapsskillnad skall en rätt till pension som någon av makarna har på grund av pensionssparavtal enligt lagen om individuellt pensionssparande helt eller delvis undantas från bodelningen, om det med hänsyn till makarnas ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt skulle vara oskäligt att hela pensionsrätten ingick. Detsamma gäller rätt till pension på grund av en försäkring, om det belopp som skall betalas ut skall beskattas som inkomst och försäkringen gäller rätt till

1. ålderspension eller sjukpension, eller
2. efterlevandepension om det finns en rätt till utbetalning av pensionen vid bodelningen. Lag ([2005:107](#)).

4 § Egendom som har gjorts till enskild genom äktenskapsförord, liksom vad som har trätt i stället för sådan egendom samt avkastning av denna som är enskild egendom, skall ingå i bodelning om makarna kommer överens om det vid bodelningen. Detsamma gäller sådan rätt till pension på grund av försäkring eller pensionssparavtal som avses i [3 § andra stycket](#).

Har makarna kommit överens om att enskild egendom skall ingå i bodelningen, skall sådan egendom vid bodelningen anses utgöra giftorättsgods.

En sådan rätt till pension på grund av försäkring eller pensionssparavtal som avses i [3 § tredje stycket](#) skall inte ingå i bodelning, om makarna kommer överens om det vid bodelningen. Lag ([1998:619](#)).

5 § Om försäkring eller försäkringsbelopp som vid försäkringstagarens död tillfaller en förmånstagare finns bestämmelser i försäkringsavtalslagen ([2005:104](#)).

Om förmånstagares rätt enligt pensionssparavtal finns bestämmelser i lagen ([1993:931](#)) om individuellt pensionssparande. Lag ([2005:107](#)).

11 kap. Andelar och lotter

Makarnas andelar i boet

1 § Vid bodelning skall först makarnas andelar i boet beräknas.

2 § Vid beräkningen av makarnas andelar i boet skall så mycket avräknas från en makes giftorättsgods att det täcker de skulder som den maken hade när talan om äktenskapsskillnad väcktes, anmälan enligt [9 kap. 1 § andra stycket](#) gjordes eller dödsfallet inträffade.

För sådana fordringar mot en make som är förenade med särskild förmånsrätt i makens enskilda egendom skall maken få täckning ur sitt giftorättsgods endast i den mån betalning inte kan erhållas ur den enskilda egendomen. Detsamma gäller skulder som maken har ådragit sig för underhåll eller förbättring av den enskilda egendomen eller som på annat

sätt är att hänföra till denna.

Vad som sägs i [andra stycket](#) om enskild egendom skall även gälla sådan rättighet som enligt [10 kap. 3 §](#) inte skall ingå i bodelning.

3 § Vad som återstår av makarnas giftorättsgods, sedan avdrag har gjorts för att skulderna skall täckas, skall läggas samman. Värdet därav skall därefter delas lika mellan makarna.

4 § Har den ena maken utan den andra makens samtycke inom tre år innan talan om äktenskapsskillnad väcktes i inte obetydlig omfattning genom gåva minskat sitt giftorättsgods eller använt sitt giftorättsgods till att öka värdet av sin enskilda egendom, skall den andra makens andel vid bodelning med anledning av äktenskapsskillnad beräknas som om gåvans värde eller värdet av det använda giftorättsgodset alltså hade ingått i den förstnämnda makens giftorättsgods. Dennes del i det sammanlagda giftorättsgodset skall minskas i motsvarande mån.

Vad som sägs i [första stycket](#) om enskild egendom skall även gälla sådana rättigheter som enligt [10 kap. 3 §](#) inte skall ingå i bodelning. Därvid skall med ökning av värdet av en sådan rättighet jämsättas förvärv av rättigheten. Vidare skall, om en makes användning av sitt giftorättsgods har medfört att värdet av egen pensionsförsäkring eller eget pensionssparkonto ökat eller att maken förvärvat förmån på grund av sådan försäkring eller på grund av pensionssparavtal, bestämmelserna i [första stycket](#) tillämpas även om den andra maken har samtyckt till åtgärden. Lag (1993:933).

4 a § Om en skuld som uppkommit genom brott har räknats av från den ena makens giftorättsgods enligt [2 §](#) eller om ena maken har använt sitt giftorättsgods till att betala en sådan skuld, skall den andra makens andel vid bodelningen beräknas som om skulden inte hade räknats av eller betalningen inte hade skett. Den förstnämnda makens del i det sammanlagda giftorättsgodset skall minskas i motsvarande mån.

[Första stycket](#) gäller endast skulder som har uppkommit inom tre år innan talan om äktenskapsskillnad väcktes, anmälan enligt [9 kap. 1 § andra stycket](#) gjordes eller dödsfallet inträffade. Lag (2007:184).

5 § Skall vid bodelning med anledning av en makes död förskott på arv som har getts ur någon makes giftorättsgods avräknas på arvet efter den döde, skall på den lott som vid bodelningen tillkommer den dödes arvingar avräkning ske för förskottet eller, om det inte kan avräknas helt på arvet, för vad som kan avräknas av förskottet. Sedan avdrag har gjorts för att skulderna skall täckas, skall förskottsgivarens giftorättsgods före sammanläggningen med den andra makens giftorättsgods ökas med ett belopp som motsvarar vad som skall avräknas vid bodelningen.

6 § Summan av det giftorättsgods som den ena maken skall få för täckning av skulder och vid delning av återstående giftorättsgods utgör den makens andel i boet. Ett underhållsbidrag som har förfallit till betalning och som en make enligt [6 kap. 8 §](#) skall betala med ett engångsbelopp till den andra maken skall vid bodelningen dock tas från vad den bidragsskyldiga maken har rätt till utöver egendom till täckning av skuld. Den bidragsskyldiga makens andel skall minskas och den andra makens andel ökas med de

belopp som detta föranleder.

Egendomens fördelning på lotter

7 § Med ledning av de andelar som har beräknats för makarna skall giftorättsgodset fördelas på lotter. Varje make har rätt att på sin lott i första hand få sin egendom eller den del av denna som den maken önskar.

8 § Den make som bäst behöver makarnas gemensamma bostad eller bohag har rätt att få denna egendom i avräkning på sin lott eller, om värdet är ringa, utan avräkning. Denna rätt gäller dock inte om egendomen är den andra makens enskilda enligt 7 kap. 2 § första stycket 2--4. En förutsättning för att en make skall få överta en bostad eller bohag som tillhör den andra maken är vidare att ett sådant övertagande även med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses skäligt.

Svarar egendomen för fordran som är förenad med särskild förmånsrätt i egendomen, är en ytterligare förutsättning för ett övertagande att den andra maken befrias från ansvar för fordringen eller att medel till att betala denna har satts under särskild vård.

När den ena maken är död, gäller första stycket endast till förmån för den efterlevande maken.

9 § En make, vars giftorättsgods i värde överstiger den makens andel, har rätt att i stället för att lämna egendom till den andra maken betala motsvarande belopp i pengar. Om godtagbar säkerhet ställs för betalningen, kan maken få skäligt anstånd med denna. Lämnas inte någon betalning, har den andra maken rätt att så långt det är möjligt få sådan egendom som inte är uppenbart olämplig för den maken.

Vid bodelning med anledning av den ena makens död gäller första stycket endast till förmån för den efterlevande maken.

10 § Om en make övertar makarnas gemensamma bostad eller bohag mot avräkning och inte tillgodoser den andra maken med egendom ur giftorättsgodset, skall den övertagande maken betala motsvarande belopp i pengar. Om godtagbar säkerhet ställs för betalningen, kan maken få skäligt anstånd med denna.

11 § En make, som vid fördelningen på lotter inte har kunnat få ut hela sin andel, har en fordran på den andra maken för bristen.

12 kap. Jämkning vid bodelning

1 § I den mån det med hänsyn särskilt till äktenskapets längd men även till makarnas ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt är oskäligt att en make vid bodelning skall lämna egendom till den andra maken i den omfattning som följer av [11 kap.](#), skall bodelningen i stället göras så att den förstnämnda maken får behålla mer av sitt giftorättsgods. Är en make försatt i konkurs när bodelningen skall förrättas eller finns det andra särskilda skäl att inte dela makarnas giftorättsgods, skall varje make behålla sitt giftorättsgods som sin andel.

Första stycket gäller inte vid bodelning med anledning av en makes död.

2 § Vid bodelning med anledning av en makes död skall, om den efterlevande maken begär det, vardera sidan som sin andel behålla sitt

giftorättsgods. Om den efterlevande maken begränsar sin begäran till att avse endast en del av sitt giftorättsgods, skall den andra sidan behålla motsvarande kvotdel av den avlidna makens giftorättsgods, varefter återstoden fördelas enligt [11 kap.](#)

Bestämmelserna i [15 kap. 1](#) och [3 §§ ärvdabalken](#) om förlust av rätt till arv skall också gälla i fråga om rätten för den efterlevande maken att vid bodelning få del i den avlidnes giftorättsgods liksom beträffande rätten för den efterlevande maken att få behålla sitt giftorättsgods.

3 § Om ett villkor i ett äktenskapsförord är oskäligt med hänsyn till förordets innehåll, omständigheterna vid förordets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt, får det jämkas eller lämnas utan avseende vid bodelningen.

Vad som sägs i [första stycket](#) om villkor i äktenskapsförord skall gälla även villkor i föravtal.

13 kap. Verkan av bodelning

1 § En make får inte vid bodelning till skada för sina borgenärer låta enskild egendom ingå i bodelningen eller, på annat sätt än som anges i denna balk, avstå egendom som skall ingå i bodelningen.

En make får inte heller vid fördelning på lotter till skada för sina borgenärer avstå utmätningsbar egendom i utbyte mot sådan egendom som inte får utmätas. Detta gäller dock ej, om den egendom som avstås eller förvärfvas utgör makarnas gemensamma bostad eller bohag och övertas med stöd av [11 kap. 8 §](#).

Om den ena maken till följd av en sådan åtgärd som avses i [första](#) eller [andra stycket](#) inte kan betala en skuld som har uppkommit före bodelningen eller om det av annan anledning kan antas att maken är på obestånd, svarar den andra maken för bristen intill värdet av vad den förstnämnda makens utmätningsbara egendom har minskat genom åtgärden. Detta gäller dock ej, om den förstnämnda maken efter bodelningen hade kvar utmätningsbar egendom som uppenbarligen motsvarade skulderna.

En makes ansvar enligt denna paragraf får inte göras gällande så länge ett mål pågår om återvinning av bodelningen enligt konkurslagen ([1987:672](#)) eller lagen ([1996:764](#)) om företagsrekonstruktion. Lag ([1996:1053](#)).

2 § Om ansvaret för en avlidens makes skulder gäller särskilda bestämmelser i [ärvdabalken](#) i stället för vad som sägs i [1 §](#).

Har bodelning förrättats mellan en make och den andra makens arvingar eller universella testamentstagare och har den efterlevande maken vidtagit en sådan åtgärd som avses [1 §](#), svarar arvingarna och testamentstagarna solidariskt för betalningsskyldighet enligt [1 §](#).

3 § Har en makes andel enligt [11 kap. 4 § första stycket](#) beräknats som om värdet av en gåva hade ingått bland tillgångarna och kan maken vid bodelningen inte få ut sin andel, gäller följande. Om den som fick gåvan insåg eller borde ha insett att gåvan var till skada för maken, skall gåvotagaren återbära så stor del av gåvan eller dess värde som fordras för att makens rätt skall tillgodoses. Talan om detta skall väckas inom fem år

från det att gåvan fullbordades.

Om gåvan inte var fullbordad vid tiden för bodelningen, får den inte göras gällande i den mån den skulle hindra att maken får ut sin andel.

4 § Har en makes andel enligt [11 kap. 4 § andra stycket](#) beräknats som om värde av en pensionsförsäkring hade ingått bland tillgångarna och kan maken vid bodelningen inte få ut sin andel är försäkringsgivaren skyldig att av försäkringstagarens tillgodohavande betala tillbaka vad som fattas. Återbetalningen får göras direkt till försäkringstagarens make. Vad som nu sagts skall tillämpas på motsvarande sätt i fråga om tillgångar på pensionssparkonto. Lag (1993:933).

5 § Om en bodelning har lett till att en fastighet har delats så, att makarna har fått skilda andelar utan att villkor om utbrytning har ställts upp i bodelningshandlingen, innehåller makarna fastigheten med samäganderätt.

I den mån bodelningen i andra fall innebär att en del av en fastighet kommer i en särskild ägares hand är bodelningen utan verkan.

6 § När bodelning har förrättats, får makarna eller en av dem ge in bodelningshandlingen till domstol för registrering.

Fjärde avdelningen

Rättegångsbestämmelser

14 kap. Äktenskapsmål och mål om underhåll

Äktenskapsmål

1 § Äktenskapsmål är mål om äktenskapsskillnad och mål där talan förs om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består.

2 § Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan kvinnan och mannen.

Frågan huruvida ett äktenskap består kan i övrigt prövas i tvister där någons rätt är beroende av det.

3 § Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där kvinnan eller mannen har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

4 § Vill båda makarna ha äktenskapsskillnad, får de gemensamt ansöka om detta. I andra fall skall talan i äktenskapsmål väckas genom ansökan om stämning.

5 § I mål om äktenskapsskillnad får domstolen pröva frågor om underhållsbidrag, vårdnad om barn, barns boende, umgänge med barn, rätt att bo kvar i makarnas gemensamma bostad till dess att bodelning sker och förbud att besöka varandra. Yrkanden i sådana frågor framställs i den ansökan genom vilken talan om äktenskapsskillnad väcks. Har sådan talan redan väckts, får yrkandena framställas muntligen inför domstolen eller skriftligen utan särskild stämning.

I målet får även prövas frågan om förordnande av bodelningsförrättare. Lag (1998:320).

6 § Sedan talan om äktenskapsskillnad har väckts, skall domstolen pröva om dom på äktenskapsskillnad kan meddelas genast. Behövs betänketid, skall domstolen underrätta parterna om att betänketid löper och ge besked om målets fortsatta handläggning.

7 § I mål om äktenskapsskillnad får domstolen, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft, på yrkande av någon av makarna

1. bestämma vem av makarna som skall ha rätt att bo kvar i makarnas gemensamma bostad, dock längst för tiden till dess att bodelning har skett,
2. förordna om skyldighet för den ena maken att utge bidrag till den andra makens underhåll.

I sådant mål får domstolen också, för tiden till dess att skillnadsfrågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft, på yrkande av någon av makarna förbjuda makarna att besöka varandra.

Ett beslut enligt [första stycket](#) får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Ett beslut enligt [andra stycket](#) gäller på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslut enligt [första](#) eller [andra stycket](#) får dock när som helst ändras av domstolen.

Överträder någon ett förbud enligt andra stycket, tillämpas [24 §](#) lagen (1988:688) om besöksförbud.

I mål om äktenskapsskillnad får domstolen dessutom, med tillämpning av bestämmelserna i [föräldrabalken](#), förordna om vad som skall gälla i fråga om vårdnad, boende, umgänge och bidrag till barns underhåll för tiden till dess att en sådan fråga har avgjorts genom en dom som har vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och, i de fall det krävs för att avtalet skall gälla, avtalet har godkänts av socialnämnden. Lag (1998:320).

8 § Den make som domstolen har berättigat att bo kvar i makarnas gemensamma bostad har rätt att använda även den andra makens bohag som finns i bostaden. Domstolen får dock beträffande viss egendom bestämma annat. Avtal som den sistnämnda maken därefter ingår med tredje man inskränker inte nyttjanderätten till bostaden eller bohaget.

Har den ena maken berättigats att bo kvar i bostaden, är den andra maken skyldig att genast flytta därifrån.

9 § Innan rätten meddelar ett beslut enligt [7 §](#), skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet. Lag (2000:173).

10 § Särskilt yrkande om dom på äktenskapsskillnad efter betänketid skall framställas muntligen inför domstolen eller skriftligen. Har yrkandet framställts av endast en av makarna, skall domstolen bereda den andra maken tillfälle att yttra sig över yrkandet.

11 § Om en make återkallar ett yrkande om äktenskapsskillnad sedan gemensam ansökan om äktenskapsskillnad har getts in till domstolen eller sedan den makens yrkande om äktenskapsskillnad har delgetts den andra maken, skall yrkandet ändå prövas om den andra maken yrkar det. Den andra maken skall underrättas om detta när återkallelsen skickas till honom eller henne.

Om kändan uteblir från en förhandling i ett mål om äktenskapsskillnad, skall yrkandet om äktenskapsskillnad ändå prövas om svaranden begär det. Rätten skall underrätta kändan om detta i kallelsen till förhandlingen. Lag (2000:173).

12 § När makarna eller en av dem yrkar äktenskapsskillnad får yrkandet prövas utan huvudförhandling. Andra frågor i målet kan avgöras utan huvudförhandling enligt bestämmelserna i [rättegångsbalken](#). Lag (2000:173).

13 § Dömer domstolen till äktenskapsskillnad, skall den samtidigt ompröva beslut som har meddelats enligt [7 § första stycket 1](#) eller [andra stycket](#). När domstolen dömer i fråga om skyldighet för den ena maken att utge bidrag till den andra makens underhåll, skall den ompröva beslut som har meddelats enligt [7 § första stycket 2](#).

14 § Har frågan om äktenskapsskillnad fallit enligt [5 kap. 3 §](#), skall målet avskrivas. Parterna svarar då för sina egna rättegångskostnader.

Mål om underhåll

15 § Vad som sägs i [7, 9](#) och [13 §§](#) beträffande förordnande om underhållsbidrag för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft gäller även när

1. en make utan samband med ett mål om äktenskapsskillnad har yrkat att den andra maken skall utge underhållsbidrag enligt [6 kap. 5 §](#) eller [6 § första stycket](#),
2. frågor om underhåll enligt [6 kap. 7 §](#) handläggs sedan dom på äktenskapsskillnad har meddelats, eller
3. talan om jämkning av dom eller avtal om underhåll förs enligt [6 kap. 11 §](#).

16 § I fall som avses i [6 kap. 6 § andra stycket](#) får domstolen på yrkande av en av makarna besluta i frågan om nyttjanderätt för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft. Innan rätten meddelar beslut, skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet. Beslutet får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft men får när som helst ändras av domstolen. Lag (2000:173).

Domstols sammansättning m.m.

17 § Vid huvudförhandling i äktenskapsmål och mål om underhåll skall tingsrätten bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän, om annat inte följer av [1 kap. 3 a § andra](#) och [tredje styckena rättegångsbalken](#). Denna regel gäller även för andra mål som handläggs i samma rättegång.

Om en av nämndemännen får förhinder sedan huvudförhandlingen har påbörjats, är rätten domför med en lagfaren domare och två nämndemän.

Om det finns skäl för det, får antalet lagfarna domare utökas med en utöver vad som följer av [första stycket](#). Detsamma gäller i fråga om antalet nämndemän. Om någon eller några av ledamöterna får förhinder sedan huvudförhandlingen har påbörjats, gäller [andra stycket](#) i fråga om domförhet.

När nämndemän ingår i tingsrätten, skall ordföranden vid överläggning

redogöra för omständigheterna i målet och innehållet i gällande rätt. Vid omröstning skall först ordföranden och därefter nämndemännen säga sin mening. I övrigt gäller bestämmelserna i [rättegångsbalken](#) om överläggning och omröstning i tvistemål. Lag (1997:390).

18 § I äktenskapsmål och mål om underhåll är hovrätten domför med tre lagfarna domare och två nämndemän. Om en av de lagfarna domarna eller en av nämndemännen får förhinder sedan huvudförhandling har påbörjats, är rätten ändå domför. Fler än fyra lagfarna domare och tre nämndemän får inte delta. Vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling, liksom när målet i tingsrätten har avgjorts utan nämndemän, är hovrätten domför även med enbart lagfarna domare enligt [2 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken](#). Hovrätten är i övrigt domför enligt [2 kap. 4 § tredje femte styckena rättegångsbalken](#).

Tar nämndemän del i målets avgörande, ska vid överläggning ordföranden eller, om målet har beretts av en annan lagfaren domare, denne redogöra för omständigheterna i målet och innehållet i gällande rätt. Vid omröstning ska nämndemännen säga sin mening sist. I övrigt gäller bestämmelserna i [rättegångsbalken](#) om överläggning och omröstning i tvistemål. Lag (2008:645).

15 kap. Ärenden om äktenskaps ingående

1 § En ansökan om tillstånd till äktenskap enligt [2 kap. 1](#) eller [3 §](#) prövas av länsstyrelsen i ett län där en sökande är folkbokförd. Saknas en sådan behörig länsstyrelse prövas ansökan av Länsstyrelsen i Stockholms län.

I ärenden som rör underårig skall länsstyrelsen bereda den underåriges vårdnadshavare tillfälle att yttra sig, om det kan ske. Yttrande samt de upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning skall inhämtas från socialnämnden i den kommun där den underåriga är folkbokförd eller, om den underåriga inte är folkbokförd här i landet, i den kommun där han eller hon vistas. En annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse i frågan är skyldig att lämna sådana på begäran av den socialnämnd som skall yttra sig. I ärenden som rör halvsyskon skall länsstyrelsen inhämta yttrande från Socialstyrelsen.

Ett beslut att tillåta en underårig att ingå äktenskap får överklagas av den underåriges vårdnadshavare. Lag (2004:142)

2 § Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets kvinnan eller mannen är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Detsamma gäller beslut av präster inom Svenska kyrkan om förrättande av vigsel.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Lag (2003:644).

3 § Beslut av lagfarna domare i tingsrätter eller av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

4 § Länsstyrelsens beslut om tillstånd till äktenskap eller om förrättande av

vigsel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Lag (1995:1681).

5 § Länsstyrelsens beslut i fråga som avses i 4 kap. 3 § 4 får överklagas hos regeringen. Lag (1998:368).

16 kap. Registreringsärenden

1 § För hela landet gemensamt skall föras ett äktenskapsregister för inskrivning av de uppgifter som skall registreras enligt denna balk eller som skall tas in i registret enligt andra bestämmelser.

Närmare föreskrifter om hur äktenskapsregistret skall föras meddelas av regeringen.

2 § Ansökan om registrering görs hos tingsrätt.

Till ansökan skall fogas den handling som skall registreras. Begärs registrering av en gåva som inte har skett skriftligen, skall uppgift om gåvan lämnas i en handling som har undertecknats av båda makarna.

Beträffande anmälan om bodelning finns bestämmelser i [9 kap. 1 § andra stycket](#).

3 § När handlingen registrerats skall rätten genast översända en kopia till den myndighet som för äktenskapsregistret med uppgift om dagen då handlingen gavs in till rätten.

Begärs registrering av en gåva, skall tingsrätten låta föra in en kungörelse om detta i Post- och Inrikes Tidningar och i ortstidning. Detsamma gäller om makar gör en anmälan om bodelning enligt [9 kap. 1 § andra stycket](#) eller om makarna eller en av dem ger in en bodelningshandling för registrering. Lag (1996:243).

4 § Om ansökan bifalls, anses registrering ha skett den dag handlingen kom in till rätten.

17 kap. Bodelningsförrättare

1 § Om makarna inte kan enas om en bodelning, skall domstolen på ansökan av make förordna någon att vara bodelningsförrättare. Om det behövs får flera bodelningsförrättare förordnas.

Om boet efter den ena makens död ställs under förvaltning av en boutredningsman, är denne utan särskilt förordnande bodelningsförrättare. Detta gäller dock ej, om någon annan redan har förordnats eller om boutredningsmannen är delägare i boet.

2 § Ansökan om förordnande av bodelningsförrättare skall, om mål om äktenskapsskillnad pågår, göras i målet. I annat fall skall ansökan ges in till en tingsrätt som är behörig att pröva tvister om bodelning mellan makarna.

3 § Skall ansökan prövas i mål om äktenskapsskillnad, gäller vad som sägs i [14 kap. 9 §](#) också förordnande av bodelningsförrättare. Även i annat fall skall domstolen, innan den avgör frågan, bereda den andra maken tillfälle att yttra sig.

4 § Till bodelningsförrättare får endast förordnas den som har samtyckt till det. Bodelningsförrättaren skall entledigas om det finns skäl för det. Innan beslut fattas om entledigande skall bodelningsförrättaren få tillfälle att

yttra sig.

Förordnanden som meddelas i mål om äktenskapsskillnad upphör att gälla, om talan förfaller eller om målet avskrivs av annan anledning än den ena makens död.

5 § Bodelningsförrättaren skall vid behov se till att bouppteckning förrättas. Varje make skall uppge sina tillgångar och skulder. Om en make underlåter att lämna uppgifter till bouppteckningen, får domstolen på ansökan av bodelningsförrättaren förelägga och döma ut vite.

En make är skyldig att bekräfta riktigheten av en upprättad bouppteckning med ed inför domstolen, om den andra maken begär det. I ett sådant fall får domstolen inte avsluta målet förrän eden har avlagts. Domstolen får för detta ändamål förelägga och döma ut vite.

6 § Bodelningsförrättaren skall bestämma tid och plats för bodelning samt kalla makarna till förrättningen.

Kan makarna inte komma överens, skall bodelningsförrättaren pröva sådana tvistiga frågor som är av betydelse för bodelningen och inte är föremål för rättegång. I sådant fall skall han i en av honom underskriven handling själv bestämma om bodelning i enlighet med denna balk. Finns det inget att dela, skall detta anges i bodelningshandlingen.

7 § Bodelningsförrättaren har rätt att få arvode och ersättning för sina utgifter.

Kostnaderna skall betalas av makarna med hälften vardera. Bodelningsförrättaren kan dock vid bodelningen bestämma en annan fördelning, om den ena maken genom vårdslöshet eller försummelse har orsakat ökade kostnader eller om makarnas ekonomiska förhållanden ger särskild anledning till det.

I förhållande till bodelningsförrättaren svarar makarna solidariskt för dennes ersättning.

7 a § Om det är skäligt med hänsyn till en makes ekonomiska och personliga förhållanden samt omständigheterna i övrigt, kan domstol på ansökan av denne besluta att ersättning till bodelningsförrättare för högst fem timmars arbete skall betalas av allmänna medel på de villkor som anges i [andra stycket](#) (ersättningsgaranti). I fråga om sådan ersättning tillämpas [27 §](#) rätts hjälplagen (1996:1619).

Ersättning enligt den beslutade ersättningsgarantin skall betalas ut, om den make som har utverkat garantin har en andel i boet som efter avdrag för täckning av skulder är värd mindre än 100 000 kr. Ersättningen skall betalas ut till bodelningsförrättaren efter ansökan. Utbetalt belopp skall vid tillämpningen av [7 §](#) tillgodoräknas samme make.

Ansökan enligt [första](#) och [andra stycket](#) görs hos den domstol som avses i [2 §](#). Lag (1996:1622).

8 § Den bodelningshandling som bodelningsförrättaren har upprättat skall i original eller bestyrkt kopia så snart som möjligt delges båda makarna.

En make som är missnöjd med bodelningen får klandra den genom att inom fyra veckor efter delgivningen väcka talan mot den andra maken vid den tingsrätt som har förordnat bodelningsförrättaren. Klandras inte bodelningen inom denna tid, har maken förlorat sin talan. I bodelningshandlingen skall anges vad en make i dessa avseenden har att

iakttä.

I mål om klander av bodelning får domstolen inhämta yttrande av bodelnings- förrättaren och återförvisa ärendet till honom.

9 § Bestämmelserna om särskilda rättsmedel i [58](#) och [59 kap. rättegångsbalken](#) skall tillämpas i fråga om bodelning som förrättats av bodelningsförrättare. Härvid skall det som sägs i [58 kap. 10 a](#) och [13 §§](#) och [59 kap. 5 § rättegångsbalken](#) om överklagande gälla klander av bodelning. Lag (1994:1035).

18 kap. Gemensamma bestämmelser

1 § Om den som talan enligt denna balk riktas mot saknar känt hemvist och det inte heller kan klarläggas var den parten uppehåller sig, skall dennes rätt i saken bevakas av god man enligt [11 kap. föräldrabalken](#). Detsamma gäller, om den som har känt hemvist utom riket inte kan nås för delgivning eller om denne underlåter att utse ombud för sig och det finns särskilda skäl att förordna god man.

Gode mannen skall samråda med den som han har förordnats för, om det kan ske. I fråga om ersättning till gode mannen gäller [20 kap. 2 b § föräldrabalken](#). Lag (1988:1254).

2 § Om handläggningen av ett mål om äktenskapsskillnad har avslutats utan att det har bestämts vem av makarna som skall ha rätt att bo kvar i deras gemensamma bostad till dess att bodelning har skett, får domstolen på ansökan av en av makarna meddela sådant förordnande. Domstolen får därvid också för samma tid, på begäran av någon av makarna, förbjuda makarna att besöka varandra. Domstolen får även ändra ett tidigare förordnande.

På begäran av någon av makarna får domstolen besluta om vad som skall gälla enligt [första stycket](#) för tiden till dess att frågan har avgjorts genom beslut som har vunnit laga kraft. Ett sådant interimistiskt beslut får verkställas och gäller på samma sätt som ett beslut som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av domstolen och skall omprövas när ärendet slutligt avgörs.

Om någon överträder ett besöksförbud som meddelats enligt första eller andra stycket, tillämpas [24 §](#) lagen ([1988:688](#)) om besöksförbud.

Innan domstolen meddelar ett beslut skall motparten få tillfälle att yttra sig.

En ansökan enligt [första stycket](#) skall ges in till en tingsrätt som är behörig att pröva tvist om bodelning mellan makarna. Till samma tingsrätt inges ansökan om rättens tillstånd enligt [7 kap. 8 §](#) eller om rättens förordnande enligt [9 kap. 8 §](#) att egendom skall sättas under särskild förvaltning. Om ett mål om äktenskapsskillnad pågår, skall dock en sådan ansökan alltid ges in till den tingsrätt som har tagit upp målet. Lag (2003:486).

3 § Meddelar domstolen under rättegången beslut i frågor som avses i [14 kap. 7](#), 15 eller 16 § eller [17 kap.](#), skall talan mot beslutet föras särskilt.

4 § Hovrättens dom eller slutliga beslut i mål om underhåll enligt [6 kap.](#) får inte överklagas. Hovrätten får dock tillåta att domen eller beslutet överklagas, om det finns särskilda skäl för en prövning om tillstånd skall

ges enligt [54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken](#).

Första stycket första meningen gäller inte, om någon annan del av domen överklagas.

Hovrättens beslut i frågor som avses i [14 kap. 7](#), [15](#) eller [16 §](#) eller [17 kap. 7 a §](#) får aldrig överklagas. Lag (1996:1622).

4 a § Vid handläggning som sker enligt lagen ([1996:242](#)) om domstolsärenden består tingsrätten av en lagfaren domare. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, får tingsrätten dock bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän.

Regeringen får bestämma att även sådana anställda i en tingsrätt som inte är lagfarna domare skall få handlägga enkla ärenden enligt [17 kap. 1 §](#). Lag (1996:243).

5 § Uppgifter om ingångna och upplösta äktenskap registreras inom folkbok- föringen enligt särskilda bestämmelser. Lag (1991:495).

Övergångsbestämmelser

1988:690

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988. Äldre bestämmelser gäller dock i fråga om förbud enligt [14 kap. 7 § andra stycket](#) som har meddelats före ikraftträdandet.

1989:353

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989. Äldre bestämmelser tillämpas dock i fråga om avgöranden av hovrätt som meddelats före ikraftträdandet.

1989:657

Denna lag träder i kraft den 1 september 1989. Äldre föreskrifter gäller alltså vid huvudförhandlingar som har påbörjats före ikraftträdandet.

1989:925

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

2. Ligger den dag som avses i [9 kap. 2 § äktenskapsbalken](#) före den 1 januari 1990 tillämpas [10 kap. 3 §](#) och [11 kap. 4 §](#) i deras äldre lydelse.

1991:495

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

2. Hindersprövning hos pastorsämbetet som inte har beslutats före ikraftträdandet skall göras av skattemyndigheten.

3. I fråga om överklagande av sådant beslut av pastorsämbetet eller av präst inom svenska kyrkan om förrättande av vigsel som har meddelats före ikraft- trädandet gäller äldre bestämmelser.

1993:130

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 1993.

2. Den nya lagen tillämpas endast beträffande villkor om enskild egendom vilka har tillkommit efter ikraftträdandet.

1995:1681

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1996 men tillämpas inte i de fall där det första beslutet i ärendet fattats dessförinnan.

1996:765

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 1996.

2. Har god man förordnats enligt ackordslagen ([1970:847](#)) före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser.

1997:390

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 1997.
2. Om huvudförhandlingen har påbörjats före ikraftträdandet gäller [14 kap. 17 §](#) i sin äldre lydelse.

1997:994

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998 men tillämpas inte i de fall där det första beslutet i ärendet fattats dessförinnan. I mål som anhängiggörs hos Regeringsrätten från och med den 1 januari 1998 skall dock Riksskatteverket föra det allmännas talan.

1998:619

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
2. Ligger den dag som avses i [9 kap. 2 § äktenskapsbalken](#) före den 1 januari 1999, tillämpas [6 kap. 7](#) och [8 §§](#), [9 kap. 11 §](#) samt [10 kap. 3](#) och [4 §§](#) i deras äldre lydelse.

2003:644

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004. Äldre föreskrifter i [15 kap. 2 §](#) gäller fortfarande för överklagande av beslut som har meddelats före ikraftträdandet. I dessa fall skall dock Skatteverket föra det allmännas talan.

2004:142

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2004. För äktenskap som har ingåtts före ikraftträdandet gäller bestämmelserna i [5 kap. 5 §](#) i sin äldre lydelse.

2004:763

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för hindersprövning som har begärts före den 1 januari 2005.

2006:212

1. Denna lag träder i kraft den 15 april 2006.
2. Ett förordnande som vigselförrättare eller som registreringsförrättare enligt lagen ([1994:1117](#)) om registrerat partnerskap som gäller vid ikraftträdandet skall därefter anses avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap.

2007:184

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.
2. Ligger den dag som avses i [9 kap. 2 § äktenskapsbalken](#) före den 1 juli 2007, tillämpas inte [10 kap. 2 a §](#) och [11 kap. 4 a §](#).

Bilaga 7

Mödomshinnan

I skriften ”Hedersrelaterat våld och förtryck”¹ redovisas ett par teorier om hymen/mödomshinnan. Enligt en teori skulle hymen vara en kvarleva från tiden när människan levde i vatten och då hymen var ett skydd för vaginan. En annan teori är att hymen är en embryonal rest som lämnats kvar från fosterstadiet. Mödomshinnan är ingen hinna utan en slemhinnekant. Kanten kan vara av olika tjocklek och med varierande grad av elasticitet bl a beroende på kvinnans ålder. Variationer av öppningens utseende kan beskrivas som rund, halvmåneformad, tulpanformad eller pusselbitsformad.

Mödomshinnan symboliserar makt och kontroll i traditionellt patriarkala familjer och kan betraktas som forna tiders kyskhetsbälte. Alltjämt betraktas i många kulturer blödning och blodstänkta lakan som bevis på jungfrudom på bröllopsnatten. Kvinnan avkrävs bevis på jungfrudom och kyskhets av sin familj och släkt men också av den blivande mannen och hans släkt. Om beviset på jungfrudomen, det vill säga blödning på bröllopsnatten, inte infinner sig så upplever många kvinnor att det är risk för bestraffning i någon form, ytterst genom att mördas. Beroende på vilka traditioner släkterna lever i, så kan det antingen vara kvinnans släkt som måste korrigera skammen eller också kan mannens släkt anses ha rätten att korrigera skammen med kvinnans släkts goda minne. Kravet på renhet, det vill säga i praktiken att kvinnan ska vara orörd/oskuld innan bröllopet, är mycket djupt rotad i många familjers uppfostran. Genom utvidgning av oskuldskravet till en kollektiv angelägenhet, i brist på förtroende och ständig misstänksamhet som riktas mot kvinnan, kan det ge intryck av en överdriven sexualisering. Detta i sig leder till att kvinnorna tvingas vara vaksamma i alla situationer som kan tolkas i sexuella termer.

---

¹ *Hedersrelaterat våld och förtryck* – Ett kunskapsunderlag för hälso- och sjukvården. Kunskapsunderlaget har tagits fram av Länsstyrelsen i Skåne län i samarbete med Region Skåne och Länsstyrelsen i Östergötlands län 2006-2007.

Irakiska republiken
Justitiedepartementet
Institutet för rättsmedicin/Bagdad

Rättsmedicinsk obduktionsrapport för kvinnor

Till sjukhusets polisstation

Jag, undertecknad, Rashid (översättaranmärkning: går ej att läsa på grund av ofullständig kopiering) rättsmedicin

Namn: ██████████

Skickad enligt obduktionsbegäran upprättad av (översättaranmärkning: oläsligt) med nr 340, daterad den 24/6 1999 till Rättsmedicinska institutet, datum 24/6 1999, kl 12.00.

Resultatet är enligt följande:

Beskrivning av liket

Kroppbyggnad: medial

Längd: 150 cm

Hudfärg: vit

Huvudets hårfärg: gul

Ögonfärg: brun

Ålder: 18

Inga andra kännetecken på kroppen.

Stelhet delvis. Likfläckar går ej att utläsa. Förruttnelse har ej inträtt.

Yttre skador:

Skottskada med ingång i vänster tinning och utgång i höger tinning och som har orsakat brott i skallens ben och skador i höger öga. Skottskada med ingång vid bröstets övre högra sida med utgång i axelns bakre högra sida.

Undersökning av inre organ:

Huvudet: hårbotten trasig.

Skallen: brott i tinningen, hjärnmembranet trasigt, hjärnan trasig.

Ansiktets ben: hela.

Munhåla och tänder: hela.

Nacken: hel.

Halsen: hel.

Bröstpartiet: revben hela, hjärtat helt, artärer hela, lungsäcken och lungorna trasiga, diafragman hel.

Bukhålan: inga anmärkningar återgivna förutom vid livmodern.

Underlivet: mödomshinnan är sprucken sedan gammalt.

Rectum, ryggrad, bäckenet: inga skador.

Utlåtande:

Läkaren nämner dödsorsak och svarar på frågor från polisen utan andra anmärkningar. Man kan konstatera följande:

Punkt 1. Den riktiga dödsorsaken är skador i hjärnan orsakade av ett skjutvapen.

2010

Punkt 2. Mödomshinnan är sprucken sedan gammalt.
Punkt 3. Livmodern ej havande.

Underskrift befattning (namnet är ej tydligt)

I Guds namn den barmhärtige
Regeringen i regionen [REDACTED] Irak
Justitieministeriet
Domstolen för kriminalbrott i [REDACTED]
Datum 9/10 1999
Mål nr 81/G/1999
Sid nr 1

Den misstänktes berättelse:

1. Den misstänktes namn, hans far, farfar och efternamn: [REDACTED]
2. Ålder: 1959
3. Yrke: entreprenör
4. Vistelseort: [REDACTED] tidigare Sverige, Stockholm
5. Medborgarskap: irakier

Han uppger följande:

Jag är oskyldig till den anklagelse som riktas mot mig. Jag har inget att göra med mordet på offret [REDACTED]. Jag anlände till [REDACTED] den 23/6 1999 tillsammans med mina bröder [REDACTED] och [REDACTED]. Vi bodde hemma hos min syster vittnet [REDACTED]. Dagen före olyckan träffade jag min bror, den anklagade [REDACTED] hemma hos min syster [REDACTED]. Dagen efter, klockan var ca 10.45, tillsammans med mina bröder [REDACTED] och [REDACTED] gick vi hemifrån min syster [REDACTED]. Vi hyrde en bil och åkte hem till min bror [REDACTED], beläget i [REDACTED]. När jag klev ur bilen hörde jag ljudet (översättaranmärkning: orden ett skott överstruket, ett oläsligt ord) två skott. Efteråt såg jag min kusin komma ut, vittnet [REDACTED] från huset. Hon berättade för mig och mina bröder att vår bror, den anklagade [REDACTED] har dödat sin dotter [REDACTED]. Medan vi gick in i huset hörde vi ett skott till. Folk samlades inne i huset. Min bror tog bort pistolen från min bror [REDACTED] hand och vi tog vår bror [REDACTED] och åkte vi fyra hem till min syster [REDACTED]. Orsaken till att min bror [REDACTED] dödade sin dotter [REDACTED] är hennes dåliga beteende och livsstil i Sverige. Hon brukade vistas utanför hemmet i dagar och etablerade omoraliska relationer med andra människor.

Fråga: I berättelsen från målsäganden och vittnesmål från vittnet [REDACTED] så har det framkommit att det var du som sköt mot offret två gånger, första gången i övervåningen av huset och andra gången på bottenvåningen enligt beskrivningen i deras berättelser som antecknades inför undersökningsdomaren och framlagts inför domstolen.

Svar: Det ligger ingen sanning i deras berättelser och orsaken till att de har uppgett sina berättelser är att hämnas på mig och på familjen på grund av tidigare misshälligheter. då målsäganden har haft en schism med min hustru som bor i Sverige. Inte dömd tidigare och detta är mitt vittnesmål.

Sid 72

I Guds namn den barmhärtige
Regeringen i regionen [REDACTED] Irak
Justitieministeriet
Domstolen för kriminalbrott i [REDACTED]
Datum 9/10 1999
Mål nr 81/G/1999

Sida nr 1

Den misstänktes berättelse.

1. Den misstänktes namn, hans far, farfar och efternamn: [REDACTED]
2. Ålder: 1956
3. Yrke: bilmekaniker
4. Vistelseort: [REDACTED] tidigare Sverige, Stockholm
5. Medborgarskap: irakier

Han uppger följande:

Offret [REDACTED] är min dotter. Vi bodde i Sverige. Där brukade min dotter, offret, bete sig på ett opassande sätt som inte går ihop med våra seder och traditioner. Hon brukade gå hemifrån och hålla sig borta i dagar utan att vi fick reda på var hon fanns någonstans. Hon hade ett förhållande med en person från [REDACTED] och sista gången som min dotter, offret [REDACTED], lämnade vårt hem började hon bo i en egen lägenhet utan att vi fick reda på hennes adress och hon fortsatte på så sätt i ca en månad. Men och med hjälp av den personen som kom från [REDACTED] som jag inte känner namnet på, lyckades vi att träffa min dotter, offret, i närheten av en tågstation och i närvaro av denna person. Trots att jag tjatade på min dotter, offret, att återvända till hemmet så vägrade hon. Vi lyckades sedan att få reda på hennes adress, men efter en period så återvände hon självmant till vårt hem och vi kom överens tillsammans om att återvända till [REDACTED] med avsikt att gifta henne. Och i [REDACTED] och trots att jag gav henne råd och vägledning och bad henne att förbättra sitt beteende och livsstil och att klä sig på ett sätt som passar våra traditioner och seder i [REDACTED], olycksdagen så bad jag henne att acceptera ett giftermål, men hon vägrade, och sade till mig bokstavligen att hon inte var oskuld och på grund av det så blev jag upprörd och jag hade i min besittning en personlig pistol. Jag sköt henne och skotten träffade i hennes huvud. Mina bröder, de misstänkta [REDACTED], [REDACTED] och [REDACTED] har inget att göra med olyckan. Det fanns ingen tidigare överenskommelse oss emellan innan jag kom hit. Det fanns ingen tidigare planering att döda henne när jag tog henne från Sverige till staden [REDACTED]. Min avsikt som jag nämnde tidigare var att gifta henne och jag har dödat henne för att tvätta skammen när hon berättade för mig att hon inte var oskuld och eftersom hon vägrade att ta emot mina råd och vägledning.

Fråga nr 1: Det har framkommit i din hustrus berättelse som antecknades av undersökningsdomaren den 7/7 1999 och i bilaga till hennes berättelse antecknat den 17/7 1999 att den misstänkte [REDACTED] är den som dödade din dotter och sköt henne två gånger, första gången i husets övervåning och andra gången när man hämtade henne från övervåningen med hjälp av din dotter vittnet [REDACTED]. De båda berättelserna är registrerade av rätten.

Svar: Ingen sanning ligger i berättelsen som lästes för mig och på grund av familjeproblemet mellan min hustru målsäganden [REDACTED] och min brors hustru [REDACTED] så har hon avgett denna berättelse med avsikt att hindra honom att resa på nytt till Sverige. (Resten av meningen går ej att tyda.)

Fråga: Det har framkommit av vittnesmål från din dotter vittnet [REDACTED] att den misstänkte [REDACTED] är den som sköt offret första gången i övervåningen av huset och andra gången när hon och med hjälp av målsäganden tog ner offret till bottenvåningen av huset. då satte den misstänkte [REDACTED] pistolen i närheten av offrets öra och sköt henne. Domstolen har registrerat vittnesmålet.

Svar: Det ligger ingen sanning i det som har framkommit av min dotters vittnesmål enligt ovan och orsaken till att hon har uppgett berättelsen är att jag har talat om för henne och hennes mor att vi inte kommer att återvända till Sverige på nytt och med avsikt att hämnas på hela min familj har hon uppgett denna berättelse och jag försäkrar för rätten att jag ensam har dödat min dotter, offret, för att tvätta bort skammen och att jag var ensam i hemmet och ingen av mina bröder de misstänkta fanns med mig. Jag har inte åkt tillsammans med dem till mitt hus som det har framkommit av berättelserna som min hustru och min dotter har lämnat och att den beslagtagna pistolen tillhör mig personligen och det finns inget tillstånd för att bära eller äga den. Jag är inte dömd tidigare och det här är min berättelse.

Underskrift domstolens ordförande N [REDACTED] K [REDACTED] M [REDACTED]

I Guds namn den barmhärtige
Regeringen i regionen [REDACTED], Irak
Justitieministeriet
Domstolen för kriminalbrott i [REDACTED]
Datum 9/10 1999
Mål nr 81/G/1999

Sida nr 1

Den misstänktes berättelse.

- [REDACTED]
1. Den misstänktes namn, hans far, farfar och efternamn: **Dakhoz Abdelmagid Gergis**
  2. Ålder: 1951
  3. Yrke: jockey
  4. Vistelseort: **Dnok, Rajer Dera**, tidigare Sverige, Stockholm
  5. Medborgarskap: irakier

Han uppger följande:

Jag är oskyldig till den anklagelsen som riktas mot mig och jag har ingenting att göra med mordet på offret [REDACTED] och jag har inte deltagit på något sätt och jag har inte haft någon delaktighet. Jag vill förklara för rätten att jag kom till [REDACTED] den 23/6 1999. Med mig var mina bröder [REDACTED] och [REDACTED]. Vi bodde hemma hos min syster [REDACTED]. Olycksdagen på morgonen gick jag och mina bröder [REDACTED] och [REDACTED] ut. Vi hyrde en taxi med avsikt att åka hem till vår bror [REDACTED]. Av en slump så visade det sig att bilens chaufför var en bekant till min bror [REDACTED]. Man talade med varandra i bilen och när vi var ca 8-10 meter hemifrån vår bror [REDACTED] hörde vi ljudet av skott. När vi kom närmare så såg jag min kusin [REDACTED] hon var på väg från huset. När vi frågade så berättade hon att min bror [REDACTED] hade dödat sin dotter [REDACTED]. När vi gick in i huset så såg jag [REDACTED] liggande på golvet och jag såg min bror [REDACTED]. Han sköt en gång till i riktning mot offrets huvud. Folk samlades och målsäganden [REDACTED] och hennes dotter [REDACTED] började svära mot oss och jag i min tur tog min bror [REDACTED] hemifrån. Jag tog pistolen. Tillsammans med oss var mina bröder [REDACTED] och [REDACTED]. Vi åkte på nytt hem till vår syster [REDACTED]. Den anklagade [REDACTED] har dödat offret den ovannämnda på grund av hennes dåliga beteende (översättaranmärkning: två oläsliga ord). Hon brukade vara ute och vistas utanför hemmet när vi var i Sverige i flera dagar och hon hade misstänkta relationer med utlänningar från olika medborgarskap och religioner. Jag brukade personligen följa efter henne. Hennes rykte blev förstört i skolan (översättaranmärkning: två oläsliga ord) och jag med hjälp av hennes mor målsäganden lyckades att få reda på hennes adress efter det att hon hade varit borta från hemmet i över en månad och det med hjälp av en person som hade haft ett förhållande med henne och jag vill säga här att jag inte hade någon vetskap om mordet och jag har inte uppmuntrat hennes far att döda henne. Det enda är att jag har begärt från hennes far och mor att gifta henne i [REDACTED] med en av våra bekanta för att skydda familjen.

Fråga: Av berättelser lämnade från målsäganden [REDACTED] och vittnesmål från hennes dotter vittnet [REDACTED] har det framkommit att den misstänkte [REDACTED] är den som sköt mot offret två gånger, första gången i övervåningen och andra gången i din närvaro och att du förbjöd målsäganden att närma sig dottern offret och på så sätt så kunde [REDACTED] (ett oläsligt

ord) och satte pistolen över offrets huvud i närheten av hennes öra och sköt och dödade henne, och att du tillsammans med dina andra bröder gick hem till målsäganden och inte ensam.

Svar: Det ligger ingen sanning i de två berättelser och orsaken till att de har uppgivit sina berättelser är för att hämnas på hela familjen och särskilt hämnas på [REDACTED] på grund av tidigare misshälligheter mellan [REDACTED] hustru och målsäganden. Inte dömd tidigare och detta är mitt vittnesmål.

Underskrift domstolens ordförande (oläsligt namn)

Ert dnr K100000-02

Polismyndigheten i Stockholms län

A.
RÄTTSMEDICINSK OBDUKTIONSRAPPORT

2000-01-01 utfördes efter beslut av Polismyndigheten i Stockholms län utvidgad rättsmedicinsk obduktion av

851212-0000
test person
adress
postnummer stad

Personuppgifterna på beslutet överensstämmer med uppgifterna på identitetsbandet som är fäst vid kroppen.

Undersökningen utfördes vid Rättsmedicinska avdelningen i Stockholm av överläkare XXXXXX AAAAA med biträde av rättsmedicinska assistenten XXXX AAAAA.

Närvarande vid undersökningen var kriminaltekniker KKKK och LLL. Undersökningsfynden uppvisades för avdelningsläkare ZZZZZZ.

INKOMNA HANDLINGAR

Vid förrättningen föreligger följande handlingar:

Begäran om utvidgad rättsmedicinsk obduktion daterad 2000-00-00, dnr 00000, signerad krinsp. FFF.

Polisanmälan daterad 00000, dnr 0000-00 (2 sid.).

Primärrapport dödsfall daterad 000000, dnr 0000.

Personnummersökning grunduppgifter daterad 00000.

Ambulansjournal ib-nr 0xxx-002.

Dödsbevis, daterat 00000, sign AT-läkare FFFFF.

Efter undersökningen har följande handlingar inkommit:

Promemoria daterad 00000, dnr K-000000, sign krinsp. WWW.

Anteckningar från förhör med CCC, daterade 00000, dnr 00000.

Meddelande sign krinsp. VVVVV.

Journalanteckningar från Närsjukhuset.

Journalanteckning Akutkliniken Kirurgi, Karolinska Sjukhuset.

B.
INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Obduktionsprotokoll

Mikroskopisk undersökning

Utlåtande

Rättskemisk undersökning

Bilaga 1

C. OBDUKTIONSPROTOKOLL

Yttre undersökning

1. Den döda kroppen av en ung kvinna med normal kroppsbyggnad, längd 158 cm och vikt 51 kg, ligger naken i ryggläge på ett obduktionsbord.
2. Kring den vänstra handleden finns två identifieringsband med uppgifterna "test person, 851212-0000, adress stad".
3. På kroppens ryggsida ses ett välutvecklat system av blåroda likfläckar med bleka understödsytor på skuldrorna, sätesregionen och vaderna.
4. Den allmänna likstelheten är tämligen välutvecklad i käkleden, armbågs-, handleds-, knä- och fotlederna.
5. Huvudet är tätt bevuxet med cirka 30 cm långt, vågigt och svart hår som delvis är samlat i en tofs. I hårbotten ses inga skador.
6. I ansiktet, kring ögonen, på kinderna (mest uttalat högra kinden) och bakom öronen ses en utsådd av mm-stora punktformade blodutådringar.
7. I ögonens bindehinnor, på ögonlockens övre insida, ses en utsådd av mm-stora punktformade blodutådringar.
8. Näsbenen är utan felställning eller onormal rörlighet. I näshålornas mynningar ses inget främmande material.
9. I anslutning till det högra örat, med centrum cirka 14 cm till höger om mittlinjen och strax ovan örsnibben, ses en diffus cirka 1 x 0,5 cm stor, blålila huddefekt med intakt yta.
10. På den vänstra kinden, med centrum cirka 8 cm till vänster om mittlinjen och 4 cm ovan underkäksregionen, ses en upphöjd, cirka 0,5 cm stor, blålila huddefekt.
11. I anslutning till det vänstra örat, med centrum cirka 14 cm till vänster om mittlinjen och strax ovan örsnibben, ses en upphöjd, cirka 1 x 0,3 cm stor, blålila huddefekt med intakt yta.
12. Läpparna och synliga delar av munslemhinnorna är oskadade. Egna oskadade tänder ses i över- och underkäken. I munhålan ses inget främmande material.

13. Strax bakom det vänstra örat, med centrum cirka 18 cm till vänster om mittlinjen och i höjd med det vänstra örats vidfästning, ses en flammig cirka 1 x 0,5 cm stor brunröd hudmissfärgning med intakt yta.
14. På halsen ses en skarpt avgränsad snörfåra vars totala bredd är cirka 2,7 cm och längd cirka 26 cm. Snörfåran uppvisar skarpt avgränsade kanter med i den nedre regionen brunröd missfärgning som har en bredd på cirka 1,5 cm och ovan detta flammig blålila hudmissfärgning med en bredd på cirka 1,2 cm. Snörfåran löper strax nedom struphuvudet snett bakåt till höger cirka 4,5 cm nedom den högra käkvinkeln för att försvinna inom gränsen för bakhuvudets hårbeklädda del. Vidare löper snörfåran i en mer tvär vinkel snett bakåt till vänster cirka 3,5 cm nedom den vänstra käkvinkeln för att avslutas inom gränsen för bakhuvudets hårbeklädda del. Snörfåran uppvisar genomgående samma skarpa kant och samma bredd. Inom snörfåran ses lodräta veck med svagare missfärgad hud mest uttalat inom sidoregionerna.
15. I anslutning till snörfårans högra bakre och avslutande del, med centrum cirka 3 cm ovan snörfårans mitt, ses ett strimformat, snett nedåt framåt förlöpande cirka 1 x 0,2 cm stort område med avsaknad av överhud och där läderhuden är brunrött missfärgad och intorkad och i anslutning till dess nedre del ses cirka fyra stycken strimformade cirka 0,2 x 0,1 cm stora partier som saknar överhud och där läderhuden är brunrött missfärgad och intorkad.
16. Strax nedom snörfåran, med centrum cirka 8 cm till vänster om mittlinjen 7 cm nedom den vänstra käkvinkeln, ses ett cirka 2,5 x 1 cm stort område med fläckvis avsaknad av överhud och där läderhuden är brunrött missfärgad och intorkad.
17. I nacken, med centrum cirka 2 cm till vänster om mittlinjen och strax ovan den 7:e halskotans tagguskott, ses ett strimformat, tvärförlöpande cirka 4 x 0,2 cm stort område med fläckvis avsaknad av överhud och där läderhuden är brunrött missfärgad och intorkad.
18. Strax ovan detta område (17), med ett inbördes avstånd på cirka 0,3 cm, ses ett parallellt cirka 2 x 0,1 cm stort område med fläckvis avsaknad av överhud och där läderhuden är brunrött missfärgad och intorkad.
19. På bålens framsida, med centrum cirka 10 cm till höger om mittlinjen och 2 cm nedom nyckelbensregionen, ses en punktformad sårskada (efter sedvanlig blodprovstaging på bårhuset).
20. På bålens framsida ses inga skador.
21. På bålens vänstra sidoomfång, med centrum cirka 19 cm till vänster om mittlinjen, ses ett oregelbundet format, cirka 2 x 0,5 cm stort och välläkt ärr.

22. På bålens högra sidoomfång ses inga skador.
23. På bålens ryggside ses inga skador.
24. Den högra överarmen, underarmen och handen är utan felställningar eller onormal rörlighet.
25. På den högra överarmens utsida, med centrum cirka 6 cm till höger om mittlinjen och 13 cm nedom axelplanet, ses ett rundat, cirka 0,5 x 0,5 cm stort och vålläkt ärr (tecken på vaccination).
26. På den högra underarmens böjsida, med centrum cirka 2 cm till höger om mittlinjen och i höjd med armvecket, ses en cirka 0,1 cm stor, punktformad sårskada med gulbrun missfärgning och intorkning.
27. På den högra underarmens böjsida, med centrum cirka 1,5 cm till höger om mittlinjen och 1 cm nedom armvecket, ses en cirka 0,1 cm stor, punktformad sårskada med gulbrun missfärgning och intorkning.
28. På den högra armbågen, med centrum 2 cm till vänster om mittlinjen, ses en cirka 0,5 cm stor, gul och vaxartad intorkning.
29. På den högra handen ses inga skador. Fingernaglarna uppvisar en oskadad, cirka 0,1 cm lång, fri kant utan underliggande besudlingar.
30. Den vänstra överarmen, underarmen och handen är utan felställningar eller onormal rörlighet.
31. På den vänstra armbågen, med centrum cirka 1 cm till höger om mittlinjen, ses en cirka 1 x 0,5 cm stor, gul och vaxartad intorkning.
32. På den vänstra handen ses inga skador. Fingernaglarna uppvisar en oskadad, cirka 0,1 cm lång, fri kant utan underliggande besudlingar.
33. De yttre könsorganen är oskadade och uppvisar för åldern normal anatomisk utvecklingsgrad. De yttre blygdläpparna är symmetriska och avsmalnande baktill. Könsbehåring motsvarande Tanner stadium IV. Mödomshinnan består av en krans fylliga, mörkröda slemhinneveck omgivande en rundad öppning mätande c:a 2 x 2 cm. Kring slidans öppning ses diskret blodbesudling.
34. Ändtarmsöppningen och sätesregionen är oskadade.
35. Det högra låret, underbenet och foten är utan felställningar eller onormal rörlighet.

36. På den högra höftens utsida ses ett snett nedåt bakåt förlöpande, strimformat, cirka 8,5 cm långt och 0,2 cm brett område som fläckvis är täckt med tunn brunröd sårskorpebeläggning som lossar i kanterna.
37. På det högra knät, med centrum cirka 2 cm till höger om mittlinjen, ses ett ore-gelbundet format, cirka 1 x 1 cm stort och välläkt ärr, men inga färska skador.
38. På det högra underbenet ses inga skador.
39. På den högra foten ses inga skador.
40. Det vänstra låret, underbenet och foten är utan felställningar eller onormal rörlighet.
41. På det vänstra låret och knät ses inga skador.
42. På det vänstra underbenet ses inga skador.
43. På den vänstra foten ses inga skador.

Inre undersökning

Fridissektion av mjukdelarna:

44. På den vänstra skuldrans bakre region ses en cirka 1 x 1 cm stor svartröd blodutgjutning som förlöper ner i muskelvävnaden. Områdets centrum är cirka 16 cm till vänster om den bakre mittlinjen.
45. I det vänstra armvecket ses en punktformad sårskada i anslutning till ett ytligt beläget blodkärl med omgivande diskret svartröd blodutgjutning.
46. I det högra armvecket, i anslutning till ovan beskrivna punktformade sårskador (26,27), ses en flammig cirka 1 x 0,5 cm stor svartröd blodutgjutning som förlöper ner i muskelvävnaden.
47. För övrigt ses inga ytterligare blodutgjutningar inom mjukdelarna på armarna, bälgen eller benen.

Centrala nervsystemet:

48. I huvudsvålen ses inga blodutådringar.
49. Skalltaket är normaltjockt och oskadat.
50. Skallbasen är oskadad.

51. Inga blodutådringar ses under skallbenen eller mellan hjärnans hinnor.
52. Hjärnans hårda och mjuka hinnor är glatta och glänsande.
53. Hjärnan väger cirka 1479 g och uppvisar lätt tillplattade vindlingar och fåror.
54. Blodkärlen på hjärnans bas är normalvida och utan nämnvärda inlagringar.
55. Vid snittning av hjärnan ses inga blodutådringar eller härdformade förändringar inom storchjärnan, lillhjärnan eller hjärnstammen. De inre strukturerna är ordi-
närt tecknade.
56. Hjärnans kammersystem är ordinärt till vidden.

Halsorgan:

57. Halsen fridissekeras.
58. I anslutning till den högra käkvinkeln ses en flammig blodutådring inom en centimeterstor lymfknuta.
59. I anslutning till den vänstra käkvinkeln ses en flammig blodutådring inom en centimeterstor lymfknuta.
60. I direkt anslutning till snörfåran, på den vänstra bakre regionen, ses en svagt tecknad mindre blodutgjutning.
61. I munhålan, inom den övre hårda gommen, ses en riklig utsådd av små millimeterstora punktformade blodutådringar.
62. Tungbenet och struphuvudbrösket är oskadade.
63. Tungan är oskadad och utan bettmärken.
64. Sköldkörteln är normalstor med ordinär brunrosa snittyta utan härdformade förändringar.
65. Mastrupen är fri från främmande innehåll och uppvisar en ordinär och blek slemhinna.
66. Luftstrupen är fri från främmande innehåll och uppvisar en ordinär och blek slemhinna.

Bröstkorgsvägg:

67. Bröstkotpelaren, revbenen och bröstbenet är oskadade. Inga blodutgjutningar ses inom de omgivande mjukdelarna.

Andningsorgan:

68. Lungsäcksbladen är glatta och glänsande utan sammanväxningar.
69. I lungsäckarna ses ingen blodutgjutning eller ökad vätskemängd.
70. Den högra lungan väger cirka 310 g och den vänstra lungan cirka 329 g. Båda lungorna är lätt utspända och uppvisar grårosa snittytor med ökad mängd finskummig vätska i de lågt belägna delarna.
71. Luftvägsträdet uppvisar en glatt och glänsande slemhinna och är utan främmande innehåll.

Cirkulationsorgan:

72. Hjärtsäcksbladen är glatta och glänsande.
73. I hjärtsäcken ses ingen blodutgjutning eller ökad vätskemängd.
74. Hjärtat väger cirka 222 g och har normal storlek och form. Högra kammarväggen är cirka 0,3 cm tjock och vänstra kammarväggen cirka 1,2 cm tjock.
75. Hjärtats håligheter innehåller en sparsam mängd tunnflytande och svartrött blod.
76. Innerhinnan i hjärtöronen och hjärtats övriga håligheter är utan pålagringar.
77. Den ovala öppningen är sluten.
78. Klaffarna och mynningarna är ordinära.
79. Vårtmuskulaturen är ordinärt utvecklad med gracila sensträngar.
80. Kranspulsåderna avgår från sedvanliga ställen, företer ordinära förlopp och uppvisar inga flödeshindrande vägginlagringar.
81. Hjärtmuskulaturen är generellt rödbrun med fast, elastisk konsistens och i vänstra kammarväggen ses antydning till en ljusflammig och blodrik snittyta.
82. Kroppspulsådern uppvisar enstaka små gula, plana och mjuka vägginlagringar.
83. Njurpulsåderna är ordinära.

84. Halsens pulsådorr är oskadade och uppvisar enstaka gula, plana och mjuka vägginlagringar.
85. Hålvenerna, portvenen och lungpulsådrorna är fria från blodproppar.

Bukhåla:

86. Mellangärdet är oskadat.
87. Bukhinnan är glatt, glänsande och utan sammanväxningar.
88. I bukhålan ses ingen blodutgjutning eller ökad vätskemängd.

Matsmältningsorgan:

89. Magsäcken innehåller cirka 100 ml tunnflytande och brungrön vätska med enstaka födoämnesrester.
90. Magsäcksslemhinnan är blek och normalt veckad.
91. Tolvfingertarmen, tunntarmen, grovtarmen och ändtarmen är ordinära med släta slemhinnor.
92. Tarmhinnehållet är ordinärt.
93. Levern väger cirka 918 g och har normal storlek och form med skarp framkant och fast, elastisk konsistens. Vid insnitt ses en ordinär brun snittyta utan härdformade förändringar.
94. Gallblåsan är fylld med sparsam mängd galla, har normaltjock vägg och ordinar slemhinna. Gallvägarna är normalvida och fria.
95. Bukspottkörteln är normalstor med ordinär brunrosa snittyta utan härdformade förändringar.

Urinorgan:

96. Njurarna väger cirka 238 g och har släta ytor och ordinär bark- och märkeckning.
97. Njurbäcken och urinvägarna är normalvida och bleka.
98. I urinblåsan ses cirka 50 ml klargul urin och en ordinärt blek och balkad slemhinna.

Inre könsorgan:

99. Livmodern har för åldern normal storlek och form och uppvisar en diskret blodansamling inom den övre delen.

100. Äggledarna och äggstockarna är ordinära för åldern.
101. Slidan uppvisar en ordinär grårosa slemhinna.

Lymfatiska och hormonproducerande organ:

102. Mjälten väger cirka 127 g och har slät yta och ordinär brunröd snittyta.
103. Inga förstörade lymfkörtlar ses vid lungrötterna, längs kroppspulsådern eller i bäckenet.
104. Binjurarna är normalstora med ordinär bark- och mägroteckning utan härdformade förändringar.

Skelettet:

105. Halskotpelaren, ländkotpelaren och bäckenet är utan felställningar eller onormal rörlighet.
106. Inga blodutgjutningar ses inom de omgivande mjukdelarna.

D.

Tillvarataget biologiskt material

För rättskemisk analys tillvaratages lårblood, urin, ögonvätska, levervävnad och magsäcksinnehåll.

För mikroskopisk undersökning tillvaratages vävnadsstycken från hjärnan, hjärtat, lungorna, levern, bukspottkörteln, njurarna, lymfknotor från käkvinklarna, sköldkörteln och hudbitar.

Muskelvävnad och blod tillvaratages för DNA-analys och överlämnas till närvarande kriminaltekniker i märkta rör.

Solna 2000-01-01

Vidimeras:

XXXXX AAAAA
Överläkare

ZZZZZZZZ
Avdelningsläkare

MIKROSKOPISK UNDERSÖKNING

I snitt från storhjärnan och lillhjärnan ses normal celltäthet. Ingen inflammation eller blodutådring.

I snitt från hjärtat ses normalstora hjärtmuskelceller. Inom snitt från värtmuskulaturen och vänstra kammaren ses mindre områden där hjärtmuskelcellerna uppvisar kontraktionsband. Inom ett snitt ses ett mindre område med interstitiell lucker och tämligen cellrik bindväv. Vidare ses vidgade blodkärl och antydning till interstitiellt ödem. Ingen inflammation. Pulsådergrenarna har ordinärt utseende.

I snitt från lungorna ses vida och blodöverfyllda kärl. Vidare ses vidgade lungblåsor ställvis med brutna mellanväggar bildande stora lufthållrum. Inom mindre områden är lungblåsorna utfyllda med eosinofil strukturlös massa ställvis med inslag av utådrade röda blodkroppar. De små och medelstora luftrösgrenarna uppvisar veckade slemhinnor med lindrigt förtjockade basalmembran och ställvis ses glesa infiltrat företrädesvis av lymfocyter och enstaka granulocyter.

I snitt från sköldkörteln ses företrädesvis normalstora folliklar beklädda med ordinärt kubiskt epitel och utfyllda med kolloid. Ingen inflammation eller randvakuolisering.

I snitt från levern ses vidgade sinusoider men för övrigt ordinär vävnadsarkitektur. Ingen inflammation.

I snitt från bukspottkörteln ses ordinär vävnadsarkitektur. Ingen inflammation eller blodutådring.

I snitt från njurarna ses vidgade och blodöverfyllda kärl men för övrigt ordinär vävnadsarkitektur. Ingen inflammation.

I snitt från käkvinkelregionerna ses ordinär spottkörtelvävnad och lymfkörtlar som uppvisar glesa områden med utådrade röda blodkroppar.

I hudsnitt från vänstra armvecket ses ett mindre område med utådrade röda blodkroppar inom fettväven.

I hudsnitt från högra armvecket ses ordinär hudvävnad och ordinär skelettmuskulatur samt fettväv. Ingen blodutådring.

I hudsnitt från snörfåran ses inom den centrala delen ett uppluckrat hornlager. Ingen inflammation.

I hudsnitt från hudavskrapningarna inom nackregionen ses ett tämligen avgränsat område med avsaknad av överhud och inom underhuden ses fläckvis mindre partier med smärre antal utådrade röda blodkroppar.

Sammanfattningsvis

Hjärtmuskulatur med färska syrebristskador.
Akut lungemfysem.
Blodstockning i inre organ.
Lymfknutor med blodutådring.
Hudsnitt från vänstra armvecket och nacken med blodutådring.

Solna 2000-01-01

Vidimeras:

XXXXX AAAAAA
Överläkare

ZZZZZZZZ
Avdelningsläkare

Med stöd av uppgifterna i tillgängliga handlingar och resultatet av den rättskemiska undersökningen samt med ledning av fynden vid obduktionen jämte resultatet av efter obduktionen företagen mikroskopisk undersökning, får vi härmed avge följande

UTLÅTANDE

- att den döda kroppen efter test person, 851212-0000, vid undersökningen företett
- dels en lågt belägen och skarpt avgränsad s.k. snörfåra på halsen (14) med underliggande blödningar i halsens mjukdelar (58-60, mikroskopisk undersökning),
  - dels punktformade blödningar i ansiktet, bakom öronen, i ögonens bindehinnor och munhålans slemhinnor (6,7,61),
  - dels hudavskrapningar på halsen (15,16), i nacken (17,18) och på högra höften (36),
  - dels underhudsblödning bakom vänstra örat (13),
  - dels blödning i mjukdelarna på vänstra skuldran (44),
  - dels injektionsmärken i högra armvecket (26,27,46) och vänstra armvecket (45),
  - dels lindrig hjärnsvullnad (53),
  - dels övertänjda lungblåsor, s.k. akut lungemfysem (mikroskopisk undersökning),
  - dels hjärtmuskulatur med färskas syrebristskador (mikroskopisk undersökning),
  - dels blodstockning i de inre organen (mikroskopisk undersökning),
  - dels ärr på bålen (21), högra överarmen (25) och högra benet (37),
  - dels små ytliga och vidgade blodkärl i ansiktet (9-11),
- att vid den rättskemiska undersökningen påvisats 0,10 promille aceton i urin, medan varken alkoholer, de vanligast förekommande lugnande, sömngivande eller smärtstillande läkemedlen, morfin eller kodein påvisats i lårblood, samt varken cannabis, amfetaminer, opiater eller kokainmetaboliter påvisats i urin eller insulin påvisats i ögonvätska (utlåtande från Rättskemiska avdelningen),
- att test personen enligt utredningshandlingarna anträffats död av familjemedlemmar och då enligt uppgift varit fritt hängande från en takkrona med ett lakan runt halsen,
- att test person vid ankomsten av ambulanspersonal legat på golvet utan lakan kring halsen kring halsen och varit uttalat stel i käkleden och efter resultatlöst återupplivningsförsök förts till sjukhus där dödsfallet konstaterats,
- att hudavskrapningarna på halsen (15,16), i nacken (17,18) och på högra benet (36) orsakats av tangentiellt riktat trubbigt våld,

- att hudavskrapningen på halsen (15) företett ett utseende såsom vid rivning med fingernaglar,
- att underhudsblödningen bakom vänstra örat (13) och blödningen på vänstra skuldran (44) orsakats av ospecifikt trubbigt våld,
- att underhudsblödningen bakom vänstra örat (13), blödningen på vänstra skuldran (44), hudavskrapningarna på halsen (15,16) och i nacken (17,18) företett ett utseende såsom om de tillkommit inom samma tidsrymd och i nära anslutning till dödsfallet,
- att hudavskrapningen på högra höften (36) företett ett utseende av flera dagars ålder,
- att de påvisade injektionsmärkena på armarna (26,27,45,46) enligt utredningshandlingarna tillkommit i samband med återupplivningsförsök,
- att ärran (21,25,37) varit välläkta och av månader till flera års ålder,
- att ärrret på högra överarmen (25) företett ett utseende såsom resttillstånd efter vaccination och övriga ärr (21,37) varit av ospecifikt utseende,
- att snörfåran på halsen (14), de punktformade blödningarna i ögonens bindehinnor, i ansiktet, bakom öronen och i munhålans slemhinnor (6,7,61) samt blödningarna i halsens mjukdelar (58-60, mikroskopisk undersökning) starkt talar för att kvävningstvång genom åtstramning av halsen förekommit,
- att utseendet på snörfåran runt halsen med dess skarpa avgränsningar och jämna bredd (14) snarast talar för att åtstramningen av halsen orsakats av ett långsmalt, bandformat föremål med konstant bredd, vilket inte överensstämmer med det lakan som beslagtogs på fyndplatsen,
- att snörfårans läge med sitt förlopp strax nedom struphuvudet talar emot att den orsakats av en hängning där kroppen varit fritt hängande, samt

- att förekomsten av punktformade blödningar i ansiktet, bakom öronen, i ögonens bindehinnor och munhålans slemhinnor (6,7,61) talar emot den typ av hängning som angivits i utredningshandlingarna,
- att de sammantagna undersökningsfynden starkt talar för att test personen avlidit till följd av mekanisk kvävning genom åtstramning av halsen,
- att det utifrån de rättsmedicinska fynden och omständigheterna ej entydigt kunnat avgöras huruvida test personen tagit sitt liv eller avlidit till följd av annans uppsåtliga handaverkan, men
- att den sammantagna bilden inte talar för att test personen själv berövat sig livet genom hängning på det sätt som beskrivits i utredningshandlingarna,
- vilket härmed intygas.

Solna 2000-00-00

XXXXX aAAAAA
Överläkare

ZZZZZZZZ
Avdelningsläkare

Bilaga 9

Avsiktlig självdestruktiv handling (X60-X84)

X60 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för smärtstillande läkemedel av icke opiatkaraktär, febernedsättande medel och medel mot reumatism

X61 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för antiepileptika, lugnande läkemedel och sömnmedel, medel mot parkinsonism samt psykotropa medel som ej klassificeras annorstädes

X62 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för narkotiska medel och hallucinogener som ej klassificeras annorstädes

Innefattar:

Cannabis, heroin, kodein, kokain, LSD, meskalin, metadon, morfin och opium

X63 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för andra läkemedel som påverkar det autonoma nervsystemet

X64 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponeringen för andra och icke specificerade droger, läkemedel och biologiska substanser

X65 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för alkoholer

X66 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för organiska lösningsmedel och halogenerade kolväten och deras ångor

X67 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för andra gaser och ångor

Innefattar:

Bilavgaser, hushållsgas, kolmonoxid, kväveoxid, svaveldioxid och tårgas

Utesluter:

Metallrök och metallångor (X69.-)

X68 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för pesticider

Utesluter:

Växtnäring och gödningsmedel (X69.-)

X69 Avsiktligt självdestruktiv handling genom förgiftning med och exponering för andra och icke specificerade kemiska ämnen och skadliga substanser

Innefattar:

Etsande aromater, syror och alkaliska ämnen

Giftiga matvaror och växter

Klister och lim

Metaller inklusive metallrök och metallångor

Målarfärg och färgämnen

Tvätt- och rengöringsmedel

Växtnäring och gödningsmedel

X70 Avsiktligt självdestruktiv handling genom hängning, strypning och kvävning

X71 Avsiktligt självdestruktiv handling genom dränkning

X72 Avsiktligt självdestruktiv handling genom skott från pistol och revolver

X73 Avsiktligt självdestruktiv handling genom skott från gevär, hagelgevär och tyngre skjutvapen

X74 Avsiktligt självdestruktiv handling genom skott från annat och icke specificerat skjutvapen

X75 Avsiktligt självdestruktiv handling med sprängämnen

X76 Avsiktligt självdestruktiv handling med rök och öppen eld

X77 Avsiktligt självdestruktiv handling med vattenånga, andra heta ångor och heta föremål
X78 Avsiktligt självdestruktiv handling med skärande eller stickande föremål
X79 Avsiktligt självdestruktiv handling med trubbigt föremål
X80 Avsiktlig självdestruktiv handling genom hopp eller fall från höjd
X81 Avsiktligt självdestruktiv handling genom att kasta sig framför eller lägga sig framför föremål i rörelse
X82 Avsiktligt självdestruktiv handling med motorfordon

Innefattar:

Avsiktlig kollision med:

- motorfordon
- tåg

Utesluter:

Avsiktlig krasch med flygplan (X83.-)

X83 Avsiktligt självdestruktiv handling med andra specificerade metoder

Innefattar:

Avsiktligt självdestruktiv handling genom:

- elektrisk ström
- krasch med flygplan

X84 Avsiktligt självdestruktiv handling med icke specificerade metoder

Övergrepp av annan person (X85-Y09)

Anmärkning:

De platskoder som återfinns i början av kapitel XX är avsedda att användas tillsammans med koderna i detta avsnitt. Platskoden skall då stå i fjärdepositionen.

Innefattar:

Mord, dråp och annan misshandel

Övergrepp av annan person med avsikt att skada eller döda

Utesluter:

Krigshandling (Y36.-)

Polisingripande (Y35.-)

Skadehändelser med oklar avsikt (Y10-Y34)

Y10 Förgiftning med och exponering för smärtstillande läkemedel av icke opiatkaraktär, febernedsättande medel och medel mot reumatism, med oklar avsikt

Y11 Förgiftning med och exponering för antiepileptika, lugnande läkemedel och sömnmedel, medel mot parkinsonism samt psykotropa medel som ej klassificeras annorstädes, med oklar avsikt

Y12 Förgiftning med och exponering för narkotiska medel och hallucinogener som ej klassificeras annorstädes, med oklar avsikt

Innefattar:

Cannabis, heroin, kodein, kokain, LSD, meskalin, metadon, morfin och opium

Y13 Förgiftning med och exponering för andra läkemedel som påverkar det autonoma nervsystemet, med oklar avsikt

Y14 Förgiftning med och exponering för andra och icke specificerade droger, läkemedel och biologiska substanser, med oklar avsikt

Y15 Förgiftning med och exponering för alkoholer, med oklar avsikt

Y16 Förgiftning med och exponering för organiska lösningsmedel och halogenerade kolväten och deras ångor, med oklar avsikt

Y17 Förgiftning med och exponering för andra gaser och ångor, med oklar avsikt

Utesluter:

Metallrök och metallångor (Y19.-)

Y18 Förgiftning med och exponering för pesticider, med oklar avsikt

Utesluter:

Växtnäring och gödningsmedel (Y19.-)

Y19 Förgiftning med och exponering för andra och icke specificerade kemiska ämnen och skadliga substanser, med oklar avsikt

Y20 Hängning, strypning och kvävning, med oklar avsikt Y21 Drunkning eller dränkning, med oklar avsikt

Y22 Skott från pistol och revolver, med oklar avsikt

Y23 Skott från gevär, hagelgevär och tyngre skjutvapen, med oklar avsikt

Y24 Skott från annat eller icke specificerat skjutvapen, med oklar avsikt

Y25 Skadehändelse med sprängämne, med oklar avsikt

Y26 Exponering för rök och öppen eld, med oklar avsikt

Y27 Exponering för vattenånga, andra heta ångor och heta föremål, med oklar avsikt

Y28 Skadehändelse med skärande eller stickande föremål, med oklar avsikt

Y29 Skadehändelse med trubbigt föremål, med oklar avsikt

Y30 Fall, hopp eller knuff från höjd, med oklar avsikt

Innefattar:

Fall från en nivå till en annan, ovisst om olyckshändelse eller med avsikt

Y31 Fallit eller hoppat, sprungit eller lagt sig framför föremål i rörelse, med oklar avsikt

Y32 Skadehändelse med motorfordon, med oklar avsikt

Y33 Andra specificerade skadehändelser, med oklar avsikt

Y34 Icke specificerad skadehändelse, med oklar avsikt

ARBETSMODELL FÖR IDENTIFIERING AV HEDERSRELATERAT FÖRTRYCK OCH VÅLD / Bilaga 10
Upphovsrätt: Kickis Åhré Älgamo

Vårdnadshavares/närståendes syn

Områden	Könsintegrering i samhället ? Beskrivning	Hur ser tvånget ut ? Finns det eller inte ? Direkt (D) /indirekt (I)	Hur ser sanktionerna (korrigeringsmetoderna) ut ? Konkreta (K) /subtila (S)
På fritiden		(D)	(K)
		(I)	(S)
I skolan / på arbetet		(D)	(K)
		(I)	(S)
I familjen		(D)	(K)
		(I)	(S)

Bilaga 11

Tolkar

Efterfrågan på tolkservice har ökat från 1960-70- talets arbetskraftsinvandring, anhöriginvandring under 80-talet till flyktinginvandringen. Under 70-talet tillhörde finskan och spanskan de mest frekventa tolkspråken. I dag handlar det om ca 150 olika språk. Det har lett till en brist på auktoriserade tolkar i många av språken. Branschen omfattade i början av 2000-talet ca 400 mnkr årligen och huvudsakligen finansierad med allmänna medel. Enligt SOU 2005:37 var de tio mest frekventa auktoriserbara språken resp icke auktoriserbara språken i Stockholms län uttryckt i antalet timmar följande:

Auktoriserbara språk	Antal timmar	Icke auktoriserbara språk	Antal timmar
Arabiska	70 052	Assyriska/Syrianska	2 474
Ryska	22 513	Dari	3 771
Spanska	22 188	Bengali	5 555
Turkiska	15 160	Thailändska	2 371
Persiska	12 957	Mongoliska	1 959
Somaliska	11 275	Armenska	1 523
Sorani	9 030	Amarinja	1 298
BKS ¹⁾	7 622	Badinani	1 278
Finska	5 147	Wollof	1 104
Polska	4 551	Punjabi	1 021

1) Bosniska/kroatiska/serbiska

Under 1990-talet avreglerades tolkverksamheten i Sverige. Branschorganisationen SKTF hävdade att det ledde till att en mängd oseriösa tolkförmedlingar etablerade sig på marknaden.

Tolkförmedlingsutredningen ¹ har räknat med att det finns drygt 40 kommunala och knappt 20 privata tolkförmedlingar i Sverige.

---

¹ SOU 2004:15

Några av de problem som utredningen har uppmärksammat är felaktiga behandlingar inom hälso- och sjukvården till följd av mindre kompetent tolkning. Det finns även exempel på tolkar som bedrivit olaga underrättelseverksamhet i samband med asylutredningar eller rättegångar.

Marknaden för tolkar är koncentrerad till ett begränsat antal beställare inom den offentliga sektorn. Upphandling av tolktjänster sker med stöd av en upphandling i konkurrens enligt lagen om offentlig upphandling 1992:1528 (LOU).

Enligt förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen finns inget absolut krav på att anlita enbart auktoriserade tolkar. Hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen ger stöd för användning av tolk. Viktiga aspekter att ta hänsyn till är bl a kravet på likabehandling, dvs att få sitt ärende behandlat av en förvaltningsmyndighet med rätt till lika behandling av sin sak inför myndigheten och en opartisk prövning av saken.

Inom hälso- och sjukvårdsområdet finns ingen skyldighet att använda sig av tolk men enligt de allmänna skrivningarna som finns om målen för hälso- och sjukvården skall den omfatta hela befolkningen på "lika villkor", vilket innebär att förvaltningslagens tolkningsparagraf måste tillämpas inom sjukvården.

I socialtjänstlagen finns inte heller något uttryckligt krav att anlita tolk men verksamheten grundar sig på respekt för människans självbestämmanderätt och integritet och främjande av människors jämlikhet. Vidare gäller likabehandlingsprincipen och i konsekvens härmed bör tolk vid behov anlitas.

Några av Tolkförmedlingsutredningens förslag

En ny lag föreslås för registrering och tillsyn över tolkförmedlingar som yrkesmässigt förmedlar tolktjänster till statlig och kommunal verksamhet. Enligt förslaget skall förmedlingarna arbeta för att auktoriserade tolkar anlitas. Lagen skulle också ge en garanti för att allmänna medel används effektivt och att kvaliteten på tolktjänster säkerställs.

En central myndighet föreslås få ansvaret för registrering av och tillsyn över tolkförmedlingar. Sk god tolkningsförmedlingssed eller uppförandekodex som omfattar hela branschen bör utvecklas för att säkerställa en hög kvalitet på tolktjänsterna.

Regeringen föreslås ta initiativ till att information till och utbildning av upphandlare av tolktjänster och tolkförmedlingar förbättras.

Tolkar

Titeln tolk är inte skyddad, vilket innebär att vem som helst kan kalla sig tolk.

Kontakttolkar är icke auktoriserade som tolkar mellan en sökande i något ärende hos myndighet, annan statlig eller kommunal verksamhet och en person inom verksamheten.

Auktoriserad tolk är en skyddad yrkestitel. En auktoriserad tolk kan efter särskilt prov få bevis om speciell kompetens som rättstolk eller som sjukvårdstolk.

Auktoriserad translator översätter skriftliga handlingar och har en skyddad yrkestitel.

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet har enligt förordning 1985:613² uppdraget att pröva auktorisation av tolkar och översättare. Kammarkollegiet skall även utöva tillsyn över auktoriserande tolkars och translators verksamhet och föra förteckning över dessa.

Kammarkollegiet kan vidta disciplinära åtgärder såsom varning eller återkallande av auktorisationen om det finns anledning. En auktorisation eller bevis gäller för fem år som därefter kan förnyas.

Enligt telefonkontakt med handläggare på Kammarkollegiet uppgick antalet auktoriserade tolkar till 489 den 1 december 2008. Antalet auktorisationer med specialitet rättstolk uppgick till 205 och antalet med specialitet sjukvårdstolk 123.

Auktorisationer fördelade på de större tolkningsspråken var vid samma tidpunkt arabiska (130), spanska (94), ryska (66), persiska (58) och turkiska (28).

Handläggaren uppgav vidare att när det gäller statistik och nationellt register enligt förslag i Tolkförmedlingsutredningen har inget hänt. Inte heller förekommer obligatorisk registrering och tillsyn av tolkar idag.

Företag inom tolkförmedlingsservice drivs alltså utan kontroll.

Tolkar anlitate av staden

Staden har upphandlat tolkförmedlingstjänster av två tolkförmedlingar, Järva Tolk och Översättningsservice AB och Semantix (Tolkjouren i Sverige AB). Avtalen gäller tom 31 mars 2009. Upphandlingen har omfattat både auktoriserade och ej auktoriserade tolkar. Vid de nya upphandlingarna, som pågår, kommer förutsättningarna för att kunna leverera aktualiserade tolkar att särskilt uppmärksammas.

---

² Om auktorisation av tolkar och översättare

Bilaga 12

Slöjan

Bärandet av slöja har diskuterats i flera länder såsom Turkiet, Frankrike, Danmark men även i Sverige.

Slöjan har förutom, att vara ett klädesplagg, blivit en symbol. För vissa är den ett uttryck för patriarkala normer och värderingar och har social betydelse medan den för andra handlar om rätten att klä sig som man vill.

I sina strävanden att bli en modern europeisk stat genomförde Atatürk och hans parlament begränsningar av de islamistiska inslagen i den offentliga miljön under 1920-talet¹. År 1926 förbjöds muslimska skolor och all utbildning ställdes under statlig kontroll. Förbudet mot att bära slöja i offentliga lokaler genomfördes 1980 av de militära kuppmakarna. Under februari 2008 godkände Turkiets parlament med stor majoritet författningsändringen som tillåter studerande att bära huvudduk vid universiteten². Innan ikraftträdande måste lagändringen godkännas av landets president som inte stoppar lagförslaget eftersom han kommer från det parti som låg bakom förslaget.

Franska regeringen godkände i januari 2004 förslag till ny lag om förbud av religiösa symboler i skolan. Det gällde förutom huvudduken, även stora kristna kors eller krucifix liksom judisk kippa. Lagen utgår ifrån en av det franska samhällets grundvalar, laïcité, konfessionslöshet.

I en del högskolor i Nederländerna har huvudduk förbjudits, medan Sverige och andra EU-länder tillåter huvudduken som en medborgerlig frihet.

---

¹ Klas Grinell (Doktor i idéhistoria vid Göteborgs universitet) ”Turkiets tredje väg: om modernitet och islam 20080511 (artikel i tidningen Kulturen)

² Huvudstadsbladet 2008-11-11

Exempel på magi

Fotografier från polisens förundersökningsprotokoll
Mord med motivbild heder; 0800-K24015-05

Foto 10

Foto 11

Foto 12

Till

Registrator

För kännedom:
Stadsdelsdirektören

Stadsövergripande kartläggning i Stockholms stad

Socialtjänstnämnden i Stockholm stad har kommunfullmäktiges uppdrag att genomföra en övergripande kartläggning av inskränkningar som begränsar barns, ungdomars och kvinnors personliga rörelsefrihet.

I ett av de sex delprojekten kommer bl a socialtjänstens hantering av sju typfall att redovisas med avidentifiering av stadsdelsförvaltningarna . I den bifogade bilagan finns de sju fallbeskrivningarna. För varje enskilt fall beskriver stadsdelsförvaltning

- *hur uppdraget går* från registrator till handläggande funktion/enhet
- *hur* fallet hanteras på förvaltningen
- *vilka* metoder och mallar som används i praktiken
- *vilka* funderingar och överväganden som görs
- *var* i organisationen handläggningen sker.
- *saknas* någon funktion, kunskap eller liknande i den egna organisationen?
Vilken/vad i så fall ?

Stadsdelsförvaltningens svar, per post eller e-mail, vill vi ha **senast den 15 februari** till

Ulla-Britt Fingal, Socialtjänstförvaltningen, 106 64 Stockholm alternativt e-mail
ulla-britt.fingal@sot.stockholm.se

Finns det några oklarheter eller frågor angående uppdraget kan ni kontakta

Kickis Åhré Älgamo
Projektledare

Bilaga

Fall 1 – Fatima 47 år

En kvinna, Fatima 47 år, kommer och söker hjälp hos dig/er. Fatima har ett välbetalt arbete på en bank. Hon uppger att hon har problem med sin man. Han har under hela deras äktenskap kränkt henne psykiskt och sagt nedvärderande saker till henne.

Nu har deras yngsta barn flyttat hemifrån. Alla deras gemensamma barn står nu på egna ben. Fatima uppger att hennes man är läkare. Efter samtal så upptäcker du att han är läkare på den vårdcentral där din familj går. Läkaren är omtyckt av dig och barnen. Du anser att han är väl integrerad och intellektuell.

Fatima har framfört sin önskan om att skilja sig till sin man, som då blev helt vansinnig. Han blev en helt annan människa och han säger att han kommer att förlora sitt ansikte och att han inte tillåter att hon skiljer sig. Han säger hela tiden att han är en sayed.

Allt sedan makens utbrott har Fatima problem med att äta och att sova. Hon uppger att situationen snart tar knäcken på henne. Hon är rädd.

Hon misstänker att en vacker dag kommer han att lägga ”medicin” i hennes mat, ”jag känner min man, hur han tänker”.

1. Var i er stadsdelsförvaltning handläggs ärendet?
2. Hur agerar du/ni?
3. Vad använder du/ni för metoder?
4. Resurser? (personalutrymmet, tid och ekonomiska förutsättningar)
5. Insatser? (erbjudna)
6. Hot och riskfaktorer?
7. Vad behövs för att du/ni ska känna er trygg med insatserna, så att de kan upphöra?
8. Görs uppföljning och i så fall hur ?
9. Vad kan eventuellt du/ni sakna för att fullgöra ert uppdrag ?

Fall 2 – Ali 22 år

En 22-årig man, Ali, söker hjälp hos dig/er.

Den unge mannen uppger att hans familj har hittat en lämplig äktenskapspartner till honom från deras gamla hemland, Iran. Ali berättar att det ska bli dubbelbröllop i familjen. Det är han och en syster som ska gifta sig. Det kommer att ske i Iran under sommaren 2008. Ali är förtvivlad och mår psykiskt mycket dåligt över detta. Han berättar att han är homosexuell och har inte berättat det för sin familj. Han är livrädd för att hans sexuella läggning ska komma fram till familjen.

Hans familj består av mamma, pappa och de yngre systrarna 16, 14 och 7 år.

Det tilltänkta äktenskapet innebär att han inte själv har fått välja äktenskapspartner, utan kommer att tvingas av familjen att leva med en kvinna.

1. Var i er stadsdelsförvaltning handläggs ärendet?
2. Hur agerar du/ni?
3. Vad använder du/ni för metoder?
4. Resurser? (personalutrymmet, tid och ekonomiska förutsättningar)
5. Insatser? (erbjuda)
6. Hot och riskfaktorer?
7. Vad behövs för att du/ni ska känna er trygg med insatserna, så att de kan upphöra?
8. Görs uppföljning och i så fall hur ?
9. Vad kan eventuellt du/ni sakna för att fullgöra ert uppdrag ?

Fall 3 – Maria 26 år

En syriansk kvinna 26 år, Maria, med två söner 2 och 4 år gamla söker kontakt med dig/er. Hon uppger att hon vill skiljas från sin man. Mannen vill inte ge henne skilsmässa. Kvinnan behöver hjälp med hur hon ska kunna leva vidare. Hon uppger att hon inte råder att skilja sig. Maria uppger att det kommer att kosta cirka 15 000 kronor för att få skilsmässa.

Hon uppger att mannen vid enstaka tillfällen har givit henne örfilar, men det har inte varit så farligt säger kvinnan. Hemma i deras gemensamma bostad bråkar och skriker ofta till varandra. Barnen finns allt som oftast i deras närhet.

Maria uppger att hon har sagt upp sig på sitt arbete. Situationen på arbetet var ohållbar. Det är makens familjs företag. Nu ifrågasätter ”alla” i hennes omgivning det hon gör; att begära skilsmässa från sin make.

1. Var i er stadsdelsförvaltning handläggs ärendet?
2. Hur agerar du/ni?
3. Vad använder du/ni för metoder?
4. Resurser? (personalutrymmet, tid och ekonomiska förutsättningar)
5. Insatser? (erbjuda)
6. Hot och riskfaktorer?
7. Vad behövs för att du/ni ska känna er trygg med insatserna, så att de kan upphöra?
8. Görs uppföljning och i så fall hur ?
9. Vad kan eventuellt du/ni sakna för att fullgöra ert uppdrag ?

Fall 4 – Rada 35 år

En kvinna, Rada 35 år, har en fysisk skada från kriget i Balkan, Kosovo. Hon gick på en mina och blev funktionshindrad. Hon sitter i rullstol och behöver hjälp med det dagliga.

Hon har bott i Sverige sedan 1990. Rada bor hemma hos mamma, pappa och hennes bröder (som är några år yngre än hon) .

Det är hennes mamma som har hjälpt henne, allt sedan minolyckan. Rada har nu sökt kontak med dig/er och vill ha hjälp ur sin situation.

Rada uppger att hon på grund av smärta, som kommer och går, tar smärtstillande medel som hon får utskrivet av husläkaren. På er fråga om hon tar något annat svarar hon svävande.

Rada uppger att familjen nu har bestämt att hon ska gifta sig. Själv uppger hon att hon är rädd och har inget att sätta emot.

Rada vill inte gifta sig med den tilltänkta äktenskapspartnern i Kosovo som familjen har utsett åt henne . Det är en avlägsen släkting på pappans sida.

1. Var i er stadsdelsförvaltning handläggs ärendet?
2. Hur agerar du/ni?
3. Vad använder du/ni för metoder?
4. Resurser? (personalutrymmet, tid och ekonomiska förutsättningar)
5. Insatser? (erbjuda)
6. Hot och riskfaktorer?
7. Vad behövs för att du/ni ska känna er trygg med insatserna, så att de kan upphöra?
8. Görs uppföljning och i så fall hur ?
9. Vad kan eventuellt du/ni sakna för att fullgöra ert uppdrag ?

Fall 5 – kvinna 18 år

En kvinna, 18 år kommer till dig/er och vill ha hjälp ur sin situation. Hon uppger att hon bor hemma hos pappa Ali, mamma Fatima och övriga yngre syskon. Hon uppger vidare att de senaste åren har hon flytt undan sitt liv med hjälp av att röka på. Hon gör det hemma i sitt rum när hon är inlåst. Till en början var det bara någon gång ibland, men nu sker det allt oftare. Tillgång till haschet får hon genom att hon är bärare. Hon får då som tack för hjälpen en bit ett par gånger i veckan.

Familjen är strängt religiösa muslimer från Afganistan. Det skulle vara en katastrof för familjen och släkten om det framkom att hon använde hasch. Det skulle vara katastrof om det framkom att hon bär grejerna (haschet) till ett gäng killar som pressar henne till det.

Hon är nu mycket orolig och rädd för vad som kommer att ske med henne. Hon är blek och tanig där hon sitter och hon saknar livsgnista. Hennes själ har berövats.

1. Var i er stadsdelsförvaltning handläggs ärendet?
2. Hur agerar du/ni?
3. Vad använder du/ni för metoder?
4. Resurser? (personalutrymmet, tid och ekonomiska förutsättningar)
5. Insatser? (erbjudna)
6. Hot och riskfaktorer?
7. Vad behövs för att du/ni ska känna er trygg med insatserna, så att de kan upphöra?
8. Görs uppföljning och i så fall hur ?
9. Vad kan eventuellt du/ni sakna för att fullgöra ert uppdrag ?

Fall 6 – Sara 16 år

Till er sdf kommer uppgifter från socialjouren om att de under kvällen varit hemma hos en familj där det har varit bråk. Socialjouren har blivit uppringd av grannarna till familjen. Socialjouren har rapporterat att det hade det varit bråk hos en familj i lägenheten. Familjens ursprungsland var Irak. Man kom fram till att bråket rörde sig om en semesterresa som familjen hade för avsikt att göra nu när det var nära till skolledighet. Två dagar återstår till resedatumet.

Familjens pappa är läkare och mamman är hemmafru. I familjen finns även en yngre dotter 15 år. Fadern säger att det här är vanligt tonårstjafs. Det är inget att oroa sig för.

Bråket startade mellan Sara 16 år och hennes mamma. Sara ville inte åka till Irak. Sara kan inte förstå varför de just nu ska åka på semester till Irak. I vanliga fall brukar ju hela familjen åka vart fjärde år. Men nu är det bara mamma, Sara och hennes äldre bror (19 år) som ska åka. De kommer att bo hos farbroderns släkt.

Ni får rapporterat att mellan raderna har kollegorna uppfattat att Sara uttryckt sig på ett sådant sätt att hon är rädd för vad som ska ske under semester resan.

Från skolan kommer det samma vecka en rapport om att de är orolig för Saras hälsa . Hon har senaste tiden haft suicidala tankar, mardrömmar och sömnproblem. Hon har även vid ett tillfälle veckan innan snattat godis i ICA butiken som ligger i närheten av skolan. Skolarbetet har inte fungerat särskilt bra. Sara har ibland skolkat och setts tillsammans med en kille som heter Martin och går på samma skola.

Skolan har ringt hem och pratat med föräldrarna om Saras frånvaro i skolan och anledningen till den.

Skolan har sagt till föräldrarna att hon har setts i ledighets utrymmet tillsammans med Martin. Sara har sagt till lärarna att de bara är kompisar. Skolans uppfattning är att föräldrarna skulle ta tag i Saras skolk. I skolan har Sara skrikit till en lärare ”ni fattar ingenting”.

Skolan har inte nämnt någonting om snatteriet till föräldrarna.

1. Var i er stadsdelsförvaltning handläggs ärendet?
2. Hur agerar du/ni?
3. Vad använder du/ni för metoder?
4. Resurser? (personalutrymmet, tid och ekonomiska förutsättningar)
5. Insatser? (erbjudna)
6. Hot och riskfaktorer?
7. Vad behövs för att du/ni ska känna er trygg med insatserna, så att de kan upphöra?
8. Görs uppföljning och i så fall hur ?
9. Vad kan eventuellt du/ni sakna för att fullgöra ert uppdrag ?

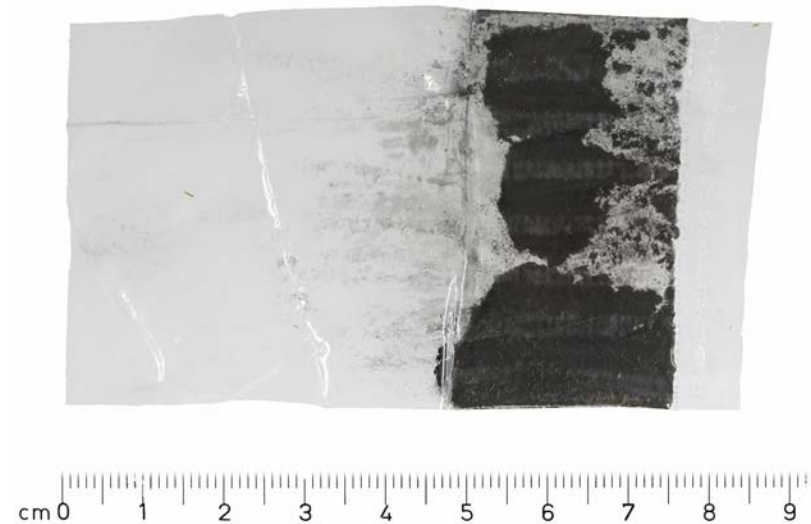
Fall 7 – Rosita 14 år

En anmälan kommer från skolan. I anmälan framkommer det att Rosita, som är 14 år och av romskt ursprung, inte kommit tillbaka till skolan efter sommarlovet. Det har nu gått tre månader in på terminen. Skolan har gjort flera försök att få kontakt med Rosita och hennes föräldrar men de har varken svarat i telefonen eller på skolans brev. Skolan uttrycker oro för att Rosita tagits ur skolan på grund av att hon blivit bortlovad till en kusin i Spanien under sommarlovet.

Rosita har till kuratorn på skolan uttryckt oro för att bli bortlovad. Enligt uppgift i anmälan har Rosita och även skolan pratat med föräldrarna inför sommarlovet. Föräldrarna lovat att ingen förlovningsplanering var planerad. Föräldrarna har sagt att ”det är ju emot lagen, vi gör inte så. Vi har ju bott i Sverige så länge.” Rosita har två yngre syskon 9 år och 13 år. Rosita har alltid varit motiverad att gå i skolan och skolan misstänker att det är föräldrarna som håller flickan borta från skolan.

1. Var i er stadsdelsförvaltning handläggs ärendet?
2. Hur agerar du/ni?
3. Vad använder du/ni för metoder?
4. Resurser? (personalutrymme, tid och ekonomiska förutsättningar)
5. Insatser? (erbjudna)
6. Hot och riskfaktorer?
7. Vad behövs för att du/ni ska känna er trygga med insatserna, så att de kan upphöra?
8. Görs uppföljning och i så fall hur?
9. Vad kan eventuellt du/ni sakna för att fullgöra ert uppdrag?

Analys av råttgiftet

Påsen som skickades till Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL)¹ för analys av innehållet granskades i mikroskop. Pulvret i förpackningen var ett fint, svart, lite glimrande pulver. Analys på pulvret utfördes med GC-MS, LC-MS, FT-IR och SEM-EDX.

Resultat av analysen visade att i materialet fanns zinkfosfid (Zn_3P_2). Materialet zinkfosfid används som råttgift (sk rodenticid).

SKL kan inte svara på frågan om vilka råttgifter som används i Mellanöstern eller hur de ser ut (referensmaterial saknas).

SKL hänvisar vidare till Giftinformationscentralen.

---

¹ Analysbesked (Dnr 2008004912)

Information från giftinformationscentralen

Kickis Åhré Älgamo
Projektledare, Socialtjänstförvaltningen
106 64 Stockholm

2008-07-28

Angående gifteffekter av warfarin och zinkfosfid hos människa.

Warfarin

Finns som läkemedel (Tablett 2,5 mg) och i råttgift. Vid engångsförtäring är risken för symtom i allmänhet liten. Upprepad förtäring under några dagar till veckor ökar risken för symtom som då kan bli allvarliga.

Intag av upp till 20 mg hos vuxen (även psykiskt pressad kvinna) kräver ingen åtgärd. Vid högre dos rekommenderas kontroll och ev behandling på sjukhus. Dödlig dos har i litteraturen angivits till 6-15 mg/kg kroppsvikt. Råttgift har mycket låg koncentration warfarin och det förefaller inte sannolikt att just dessa produkter skulle ha önskad effekt vid uppsåt till mord.

Det finns dock råttgifter som innehåller superwarfariner (t ex bromadiolon, brodifakum, difenakum, flokumafen). Dessa har högre giftighet även vid engångsexponering.

För alla ovan nämnda preparat gäller att eventuella symtom dröjer 36-72 timmar. Symtomen kan vara allt från lättare näsblödningar, blödningar från tandköttet, blod i urinen eller mindre blodutgjutningar till livshotande tillstånd på grund av hjärnblödning eller större blödningar med cirkulationspåverkan. Det går inte att hänföra arten av symtom till olika mängder av tillfört warfarin eller superwarfarin. Osannolikt att toxiska mängder kan intas av misstag.

Motsvarande frågeställningar gällande män skulle ha fått samma svar.

Zinkfosfid

När zinkfosfid reagerar med vatten och saltsyra i magsäcken frigörs fosfingas. Denna är mycket giftig och symtomen kommer snabbt. Om inga symtom uppträtt efter 4-6 timmar är risken för förgiftning liten eller ingen alls.

Dödlig dos för den närbesläktade substansen aluminiumfosfid anges till mindre än 0,5 g för vuxen. I litteraturen finns också en uppgift om att 80 mg zinkfosfid per kg kroppsvikt varit den lägsta rapporterade dödliga dosen.

Symtom är brännande känsla bakom bröstbenet, blodtrycksfall, chock, hjärtmuskelskada, rubbningar i hjärtrytmen och lungödem. Maginnehållet luktar ruten fisk. Dödligheten är hög.

Även här gäller att motsvarande frågeställningar gällande män skulle ha fått samma svar.

För Giftinformationscentralen
Med vänlig hälsning

Christine Karlson-Stiber, överläkare

Några uppgifter ur

Skolverkets rapport 309/ 2008 *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan*

Skolplikt och närvaroplikt

Alla skolpliktiga barn har rätt till utbildning. Barnens hemkommun har skyldighet att tillse att denna rätt tillgodoses och att bevaka att skolplikten fullgörs. Skolplikten gäller bara i Sverige. Kommunerna måste vara säkra på att alla barn som ska gå i skolan faktiskt gör det också. Ungefär 1 000 barn som långvarigt vistades utomlands i slutet av vårterminen 2007 och inte var skolplacerade var folkbokförda i Stockholm.

Skolpliktsbevakning innebär inte bara att bevaka att barnen är skolplacerade utan att också bevaka att barnen faktiskt går i skolan. Den stora valfrihet för föräldrar och barn att välja och att byta skola innebär att skolpliktsbevakningen komplicerats i de kommuner där det finns många valmöjligheter.

De fristående skolorna har ett eget ansvar för närvarokontroll för de elever som går i skolan. Den fristående skolan skall vid problem med långvarig frånvaro anmäla detta till elevens hemkommun. Kommunen har då möjligheter att ålägga eleven skolgång i det offentliga skolväsendet och kan därmed hävda skolplikten på samma sätt som för elever i det offentliga skolväsendet.

Frånvaro

- Omfattning

I tidigare studier har konstaterats att långvarig ogiltig frånvaro ofta startar med ströfrånvaro. För läsåret 2006/07 har den långvariga frånvaron (i kommunala och fristående skolor) uppskattas för hela landet:

- 1 600 elever var fullständigt frånvarande sedan minst en månad
- 100 elever var frånvarande under hela läsåret
- 5 000 elever var sporadiskt frånvarande sedan minst två månader
- 500 elever skickades under året hem för undervisning i hemmet av exempelvis säkerhetsskäl, ca 100 elever under en månad eller längre

Den ogiltiga frånvaron är lika vanligt bland pojkar som flickor. Andelen frånvarande pojkar är något högre än andelen frånvarande flickor i kommunala skolor medan situationen är den omvända i fristående skolor. Frånvaro är vanligare bland elever i årskurs 7-9 än bland elever i de lägre årskurserna. Både fullständig och sporadisk frånvaro är störst i storstäder.

- Orsaker

Vanliga orsaker till frånvaro är sociala eller psykosociala problem eller att barnet har svagt stöd för skolgången från hemmet.

- *Åtgärder*

Täta och outtröttliga kontakter med hemmet. Tidiga och tydliga rutiner för uppföljning av frånvaro. Samverkan och samarbete med socialtjänsten eller med socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri.

De elva europeiska grundprinciperna för integration

1. Integration är en dynamisk dubbelriktad process med ömsesidigt tillmötesgående mellan alla invandrare och invånare i medlemsstaterna
2. Integration innebär respekt för Europeiska unionens grundläggande värderingar
3. Sysselsättningen är en väsentlig del av integrationsprocessen och är avgörande för invandrarnas delaktighet, för invandrarnas bidrag till värdsamhället och för att synliggöra dessa bidrag
4. Grundläggande kunskap om värdsamhällets språk, historia och institutioner är absolut nödvändig för integrationen. Att ge invandrarna möjlighet att förvärva denna grundläggande kunskap är viktigt för en framgångsrik integration
5. Utbildningsinsatser har avgörande betydelse för att göra invandrarna, och i synnerhet deras efterkommande, beredda att bli mer framgångsrika och aktiva deltagare i samhällslivet
6. Invandrarens tillträde till institutionerna samt till offentliga och privata varor och tjänster på samma grund som inhemska medborgare och utan diskriminering har grundläggande betydelse för en bättre integration
7. Ofta förekommande samspel mellan invandrare och medlemsstaternas medborgare är en grundläggande mekanism för integration. Gemensamma forum, en interkulturell dialog, utbildning om invandrare och invandrarkulturer och stimulerande levnadsförhållanden i stadsmiljön ökar samspelet mellan invandrare och medlemsstaternas medborgare
8. Utövandet av olika kulturer och religioner garanteras i stadgan om de grundläggande rättigheterna och måste tryggas, om utövandet inte strider mot andra okränkbara europeiska rättigheter eller den nationella lagstiftningen
9. Invandrarnas medverkan i den demokratiska processen och i utformningen av integrationspolitik och integrationsåtgärder, särskilt på lokal nivå, som stöder deras integration
10. Att integrera integrationspolitiken och integrationsåtgärderna i alla relevanta politikområden och myndighetsnivåer och offentliga tjänster är en viktig faktor vid utformningen och genomförandet av den allmänna politiken
11. Att utarbeta tydliga mål, indikatorer och utvärderingsmekanismer är nödvändigt för att anpassa politiken, utvärdera framstegen när det gäller integrationen och göra informationsutbytet effektivare

Bilaga 18

Antalet barn/ungdomar i Stockholms stad fördelat på ålder, svensk/utländsk bakgrund och kön, 2008

Ålder	BAKGRUND				TOTALT
	Svensk		Utländsk		
	Flickor/ kvinnor	Pojkar/ män	Flickor/ kvinnor	Pojkar/ män	
0	4 975	5 281	1 088	1 144	12 488
1	4 343	4 592	1 185	1 313	11 433
2	3 901	4 141	1 231	1 269	10 542
3	3 543	3 701	1 217	1 242	9 703
4	3 310	3 478	1 196	1 235	9 219
5	3 085	3 233	1 135	1 142	8 595
6	2 772	2 956	1 161	1 169	8 058
7	2 565	2 683	1 180	1 131	7 559
8	2 474	2 633	1 171	1 105	7 383
9	2 275	2 421	1 121	1 127	6 944
10	2 256	2 416	1 149	1 159	6 980
11	2 243	2 360	1 157	1 127	6 887
12	2 425	2 490	1 143	1 148	7 206
13	2 438	2 663	1 125	1 243	7 469
14	2 644	2 934	1 190	1 248	8 016
15	2 848	2 932	1 152	1 226	8 158
16	2 995	3 195	1 197	1 249	8 636
17	2 950	3 009	1 197	1 286	8 442
18	3 196	3 142	1 213	1 263	8 814
Summa <= 18år	57 238	60 260	22 208	22 826	162 532
19	3 205	3 245	1 282	1 293	9 025
20	3 271	3 214	1 339	1 309	9 133
21	3 435	3 265	1 454	1 287	9 441
22	3 670	3 403	1 610	1 533	10 216
23	3 884	3 468	1 864	1 709	10 925
24	4 152	3 701	2 005	1 910	11 768
25	4 556	4 048	2 205	2 118	12 927
26	5 028	4 650	2 302	2 253	14 233
27	5 488	5 100	2 486	2 357	15 431
28	5 764	5 626	2 522	2 505	16 417
29	5 489	5 497	2 326	2 422	15 734
Summa 19-29 år	47 942	45 217	21 395	20 696	135 250
Summa 0-29 år	105 180	105 477	43 603	43 522	297 782

Källa: SCB specialkörning ur befolkningsregistret; uppgifterna avser antalet bokförda 2008-12-31

Person med *svensk* bakgrund definieras enligt SCB som inrikes född med två inrikes födda föräldrar eller inrikes född med en inrikes född och en utrikes född förälder.

Person med *utländsk* bakgrund definieras enligt SCB som utrikes född eller inrikes född med två utrikes födda föräldrar.

SOCIALTJÄNSTFÖRVALTNINGEN

HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

KICKIS ÅHRÉ ÄLGAMO

TEL 08- 508 25 913

E-post: Kickis.ahre-algamo@sot.stockholm.se

Bila

SLÄKTERS FÖRÄNDRADE STRATEGI I DET HEDERSRELATERADE VÅLDET

I Stockholms stad pågår just nu en kartläggning av det hedersrelaterade våldets omfattning och karaktär samt av sådana hedersrelaterade inskränkningar som begränsar barns, ungdomars och kvinnors personliga rörelsefrihet.

I den kartläggningen har uppmärksammats ett trendbrott och ändrad strategi som inte kan bero tills rapporten har sammanställts (feb -09).

I familjer, som lever i ett socialt sammanhang där kollektivet är rådande norm, dvs där hedern är en avgörande faktor för familjen/släktens sociala överlevnad gäller gruppens uppfattning om hur flickor och kvinnors ska uppföra sig och hur deras sexualitet ska kontrolleras. Den sociala gruppens norm är överordnad och individens rätt till självbestämmande är underordnad och mycket begränsad. Det sociala sammanhangets norm är, bl a att en ung kvinna ska vara oskuld fram till bröllopsnatten, är en mycket viktig faktor.

Det förekommer åtskilliga hedersrelaterade konflikter i Stockholms stad i dagsläget där unga flickor och kvinnor av sin egen släkt anses ha överskridit rådande norm och därmed skadat familjens heder.

Under vinterhalvåret 2007/08 har media i Sverige rapporterat om åtskilliga fall av "balkong olyckor", där unga kvinnor blivit skadade för livet eller avlidit. I flertalet av "balkong olyckorna" finns det tecken, som talar för att en hederskonflikt förevarit fallet. I familjer, där det pågår en hederskonflikt, hotas den unga kvinnan med att om hon inte gör som det förväntas av henne så är det hennes tur att "ramla" över balkongen.

Under kartlägningsarbetet finns det tecken som talar för att ett strategiskt trendbrott, beroende på medias rapportering av "**balkong flickorna**", har skett. Uppgifter har framkommit, att släkternas dolda agenda i hederskonflikten är, att den unga kvinnan kommer att råka ut för en drunksolycka eller "själv mord" genom dränkning i stället för "balkongolycka".

Skälen för den ändrade strategin, som släkterna antagit, är att undvika svenska myndigheters inblandning i "balkongolyckorna" (hederskonflikterna) samt att undvika vad svensk lag skulle kunna "ställa till med" och som släkterna inte kan överblicka, beräkna eller parera.

Kickis Åhré Älgamo

Projektledare
Socialtjänstförvaltningen i Stockholms stad
Hedersrelaterat förtryck och våld

106 64 Stockholm. Telefon 08-508 25 000. Fax 08-508 25 202

Besöksadress Swedenborgsgatan 20 B

www.stockholm.se

“Family, Self, and Human Development Across Cultures” “Theory and Applications”

TEEP (The Turkish Early Enrichment Project)

Projektet startade 1982 med syfte att påverka barns utveckling genom att engagera deras mödrar i ett utbildningsprogram, *the mother training program*.

Studien genomfördes i fem olika låginkomstområden i Istanbul och de flesta av deltagarna (mödrarna) hade migrerat till staden i tonåren. *Utbildningsprogrammet* bestod av ett kognitivt träningsprogram och ett stödprogram för mödrarna. Det *kognitiva programmet* fokuserar på tre områden: språk, perceptuellt omdöme (färdigheter) och problemlösning. Programmet betraktas som ett skolförberedande program för barn i åldrarna 3-5 år.

Stödprogrammet för mödrarna utformades med syfte att få modern att ha fokus på barnet. Materialet bestod av olika veckoprogram med hemuppgifter så att modern arbetade med uppgifterna tillsammans med barnet 20 minuter varje dag. De regelbundna gruppmötena ägde rum var 14:e dag och var så utformade att de skulle göra mödrarna medvetna om barnens behov, intensifiera träningen i kommunikation och därmed uppnå bättre verbal interaktion med barnen. Målsättningen var att stärka barnets utveckling, men det var även av stor betydelse att ge stöd till modern.

Under programmets gång uppmuntrades mödrarna till att utveckla en positiv självkänsla, problemlösning, vara uppmärksamma på barnens behov såväl som på sina egna behov, hälsa och familjeplanering.

- I. Under det första året betonades barnens hälsa, näringstillförsel och kreativa lekaktiviteter.
- II. Det andra året låg fokus på utsatthet för stress, kommunikation moder-barn, uttrycka känslor och ”lyssna till känslor”.

I systematiska observationer av interaktionen mellan mor-barn i strukturerad problemlösning (Hess & Shipman task) spelade tränade mödrar, som var ovetande om studiens hypotes, en mer positiv och stödjande roll i interaktionen med barnet. Också uppmuntran, beröm, positiv feedback, resonering och rationella tillrättavisningar ingick i lärandet, jämfört med hur icke-tränade mödrar agerade. Flera av de tränade mödrarna (61 %) än av de icke-tränade mödrarna (39 %) tog barnets intention under övervägande genom att svara på barnets behov, resonerade med barnet och försökte få barnet att förstå konsekvenserna av dess beteende.

Studien med experimentgruppen visar att denna typ av föräldrastöd gynnar barnen och ger dem en bättre och säkrare utveckling och bättre skolprestation. Stödet innehåller mindre psykisk bestraffning, mer resonemang och verbalisering med barnet; mer tillgänglighet för barnet, stödjande interaktion med barnet i form av resonering beröm och höga förväntningar på barnet. Modern läser och berättar sagor för barnet, hjälper barnet med hemläxor och är mer tillfreds med barnet.

Studien visar, att de tränade mödrarna värdesätter ett självständigt beteende hos sina barn mer än vad mödrarna i kontrollgruppen gör.

The mother training program visar direkta effekter på modern, även om det inte var målsättningen för programmet. Resultaten för fjärde året visar att de tränade mödrarna kunde glädja sig åt att ha fått en högre status i relationen till sina män, i jämförelse med mödrarna i

kontrollgruppen (Kagicibasi et al., 2001). I tidigare studier hade Kagicibasi funnit att kvinnan visar en strävan efter jämlikhet i relationen mellan makarna. En hög nivå i detta index visar ett delat beslutsfattande mellan makarna (i stället för ett exklusivt beslutsfattande av mannen), kommunikation, rollfördelning mellan dem, i stället för skilda mans- och kvinnoroller med separata sysslor och funktioner. I jämförelse med det nationella medelvärdet kunde Kagicibasi i sin tidigare studie (*the Value Children Study*) finna, att de tränade mödrarna i det projektet hade goda resultat på indexet. I jämförelse med kontrollgruppen gav de tränade kvinnorna uttryck för en större tillfredsställelse med den rådande livssituationen och mera positiva tankar om framtiden. Som en orsak till den lovande utvärderingen av deras framtida villkor uttryckte de tränade mödrarna att de nu var ”bättre utbildade” och bättre på att hantera problem, som ett resultat av *the Mother Support Program* än vid en jämförelse tre år tidigare.

Det fanns flera konstellationer av kontrollgrupper inom projektet. Uppföljningar gjordes första gången efter sex år och vid ytterligare tillfällen under den period på 22 år som projektet pågick.

Det kunde konstateras att barnen till mödrarna, som deltog i programmen, påvisade en påtaglig skillnad i utveckling och i skolprestationer. Det skulle senare visa sig att utbildningsnivån bland dessa barn ökade jämfört med barnen i de olika kontrollgrupperna och att de senare i livet fick arbeten med högre status. Även för mödrarna och för familjerna innebar det stora förändringar i beslutsfattandet mellan makarna, kommunikationen och rollfördelningen. Det noterades närmare relationer inom familjen och mindre fysisk bestraffning.

Resultaten visar att utbildningen inte är kortlivad utan att bättre skolförberedelser inför skolstarten lägger grunden för en högre skolprestation och ökar antalet år i skolan. Barnen till de tränade mödrarna hade ett högt akademiskt genomsnitt i turkiska och matematik. Effekterna kan även urskiljas i de unga vuxnas akademiska utbildningar, deras självkänsla med avseende på akademiska prestationer och deras värdering av hur väl förberedda de var inför skolstarten. Kontrollgruppen däremot visade negativa tendenser i inställningen till skolan, som att inte ha något annat bättre att göra eller att det var föräldrarnas önskan.

De unga vuxna, som var barn till de tränade mödrarna, upplevde att de var förberedda för skolstarten och att det hjälpte dem på lång sikt.

Experimentgruppen (med tränade mödrar) hade bättre resultat än kontrollgruppen när det gällde social utveckling och social integration. De påvisade större autonomi genom att ta egna beslut och hade en bättre social anpassningsförmåga och mindre problem med kriminalitet.

Mödrarnas uppfostrande roll uppfattades av de unga vuxna som att mödrarna hade varit mer lyhörda genom att de talat mer med dem, tröstat dem, hjälpt dem och visat dem mer uppskattning. Dessutom gav de dem mindre fysisk bestraffning jämfört med vad barnen i kontrollgruppen fick.

Slutsatser

TEEP är ett träningsprogram för mödrar, som prövats i Turkiet, Jerusalem och England med mycket goda resultat och mycket positiva effekter på barnets utveckling med långtgående effekter in i vuxenlivet. Träningsprogrammet är utformat på vetenskaplig grund och har genomförts med mycket goda resultat, som påvisats under en uppföljningsperiod på 22 år.

Programtiden har nu kortats ned till 25 veckor som innebär att programmet pågår under ett år, i stället för som tidigare under två år. Både tid och kostnad minskar.

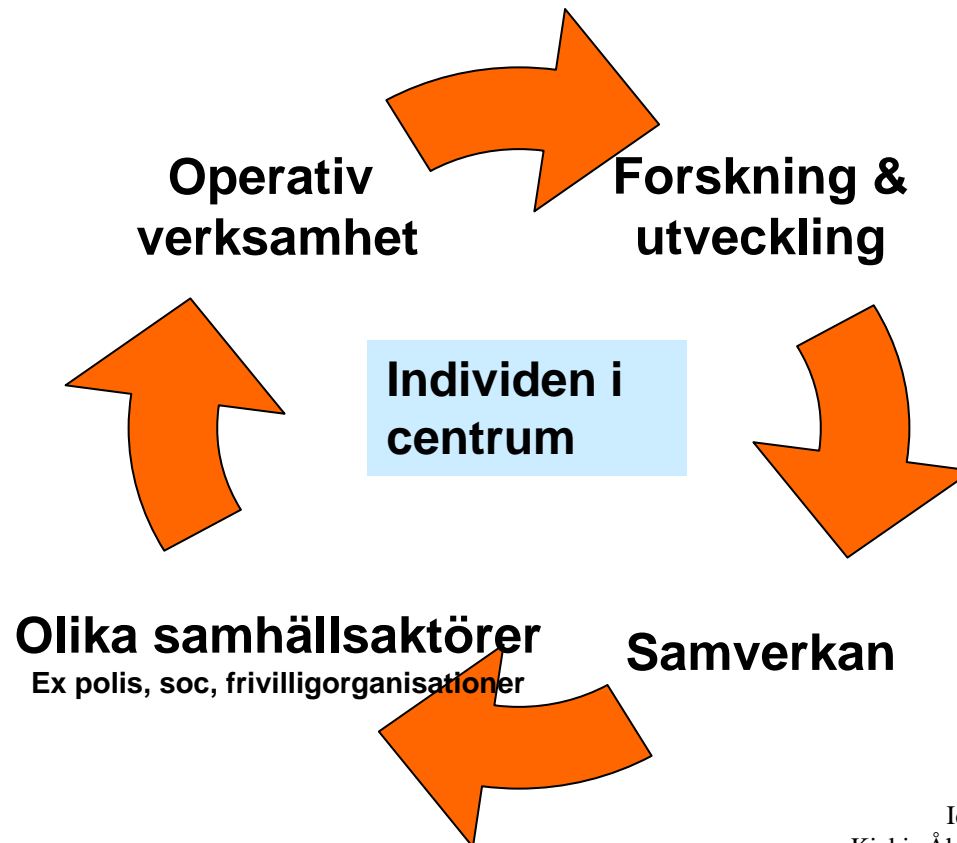
TEEP kan karaktäriseras som en universal ansats att stödja både modern och barnet. *The mother support program* var ett *empowermentprogram*, som gjorde det möjligt för mödrar att öva upp sina färdigheter i kommunikationen med sina barn och med andra – i synnerhet sina makar – och för att uttrycka sina egna behov och förstå andras behov bättre. *The mother support* är den komponent som bäst reflekterar kunskapen om den kontextuella interaktionen inom projektet. *The cognitive training program (HIPPI)* förstärkte ytterligare den åsyftade effekten genom att föreskriva mödrarna rollen som barnens lärare. De kognitiva aktiviteterna (som att läsa böcker för sina barn, ställa frågor till barnen, lära dem följa instruktioner etc.) förbättrade även mödrarnas färdigheter. Mödrarna drog lika stor nytta av programmet som barnen.

Det var en process som sattes igång genom *The mother training program*, vilken har bevisats ge självbevarande effekter, som fortsätter även efter avslutat program. Mödrarna och barnen påverkades i så hög grad av *the mother training program* att de behöll ”vinsten” från programmet och fortsatte på egen hand. Dessa resultat noterades redan sju år efter det avslutade träningsprogrammet och även 13 år senare. Det hade inte varit någon kontakt av forskarna med familjerna mellan dessa perioder. Mödrarna och barnen hade av allt att döma påverkats av *the mother training program* så att de kunde tillgodogöra sig de kunskaper de själva förvärvat genom programmet på egen hand.

Enligt studien hade det *kontextuella och interaktionella tillvägagångssättet* påverkat individernas interaktion med varandra i familjekontexten. Detta berodde på att barnens levnadsmiljö var under förändring, vilket innebar att dessa ”vinster” visade sig vara långtidsverkande. Det var kombinationen av *interaktionen med barnet* och det *kontextuella interaktionella tillvägagångssättet* som skapade de långtgående effekterna för utvecklingen av hela familjen. Det är alltså hållbara positiva resultat som kunnat visas i samband med *The mother training program*.

HEDERSHUS

Specialistenhet med Operativt Center (SOC) - för hedersförtyck och våld

Idéutvecklare;
Kickis Åhré´ Algamo 2008/2009

HEDERSHUS

Operativt Center för

1. Utsatta individer
2. Yrkesverksamma med olika professioner
ex socialsekreterare, poliser, skolpersonal, skolhälsovård, sjukvårdspersonal

FÖR OCH MED INDIVIDEN I CENTRUM

HEDERSHUS

Specialistenhet verksamhetens huvudsakliga innehåll

1. Samverkan utifrån individens behov i ett forum som ”hedershus” med konkret fältarbete.
En **central övergripande operativ verksamhet med mandat** där socialtjänst, polis och vården samverkar för att tillgodose individens specifika och unika behov. Även andra aktörer bör finnas aktiva i hedershuset eller aktiv samverkan med ex, skola, skolhälsovård, ungdomsmottagning, kriminalvård och frivilligorganisationer.
2. Arbete enligt samma policy och evidensbaserade modeller/underlag. Det ska genomsyra den operativa verksamheten i ”hedershuset” oavsett profession/aktör. En av grunderna för framgång i arbetet är att aktörer har samma kommunikationsspråk.
3. **Operativ WEBB sida och ”help desk”**. Med skyldighet och mandat att agera. Verktyg för att nå ut till de som är drabbade/hjälpsökande. **Informativ** webb-sida som vänder sig till individer och samhällets aktörer.
4. Individen initierar aktörerna och arbetet påbörjas under en inledningsfas och förs därefter med rekommendationer ut i linjen inom respektive myndighet och region (sdf/polis-distrikt). Arbetet ska kvalitetssäkras och följas upp.
5. Roterande utbildningsplatser för socialtjänst och polis inom ”Hedershuset”.
6. a) Se hela kedjan utifrån individens behov gentemot de olika aktörernas professioner.
b) Se och utveckla **eftervården** som i dag är mycket eftersatt. Efter de akuta insatserna uppstår oftast ett vacuum.

Utbildning och forskning

- Tillsammans med andra aktörer utbilda ,kartlägga, praktisera och implementera inom forskningen vedertagna/evidensbaserade metoder
- Vidareutveckla metoder för det förebyggande arbetet, utredningsarbetet och behandlingsarbetet / eftervården.
- Samverkan med t ex polismyndigheten, kriminalvården, sjukvården, skolan, Suicidal centret, Rättsmedicinalverket

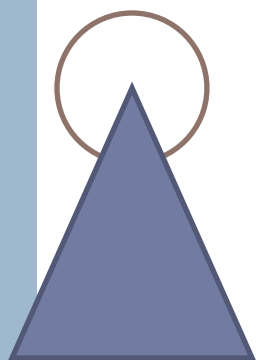
Känner samhällsaktörerna till symboliken med denna unga kvinnas avskurna huvudsvål ? Skadan återställdes på sjukhus. Släkting dömd för brottet.
Ett exempel på symbolik som återfinns i hederskontexten. Det förekommer även subtilt retorik som är nödvändig för professionella att ha kunskap om.

Brett kompetensområde inom "HEDERSHUSET" bör eftersträvas

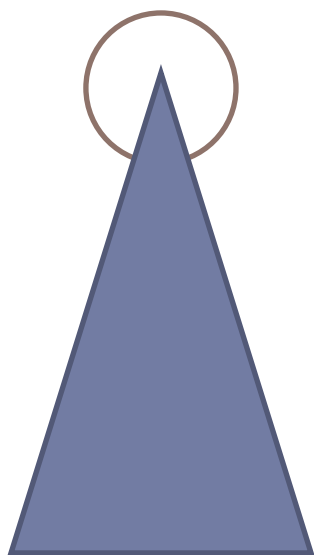
Kunskap om
hedersrelaterat förtryck
/ våld

 = Nuvarande skattad kompetens, HRV

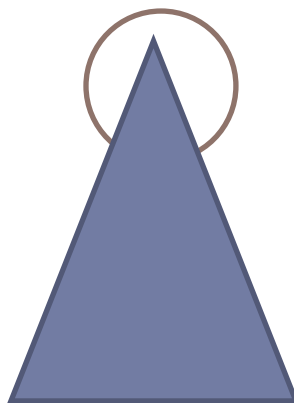
 = Spetskompetens inom Hedershusets verksamhet. Bland annat för utbildning och metodutveckling

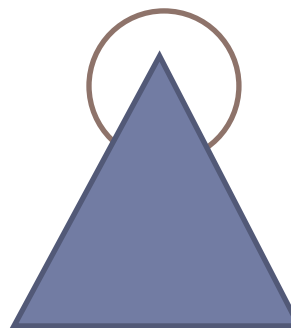
Socialtjänst

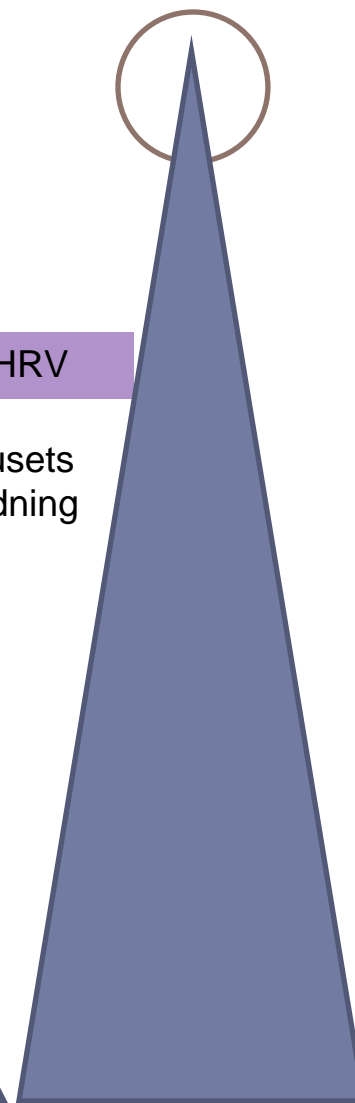
Polis

Skola

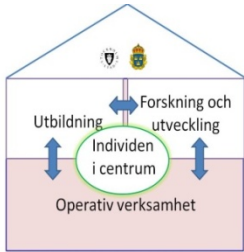

Sjukvård

NGO:s

Samhällsaktörer

"HEDERSHUSET" – Specialistenhet och Operativt Center (SOC) mot hedersförtryck och våld

UTBILDNING

Utbildning & implementering inom socialtjänsten (grund – och fortbildningsnivå)

- Framtagande av utbildningsmaterial
- Utbildningarnas genomförande
  - Bl a i hot & riskanalys PATRIARK (heder) och SARA (partnervåld)
- Kontinuitet och långsiktighet i utbildningen.
- Alla inom socialtjänsten; halv dags grundutbildning (heder) för att lyfta lägstanivån.*
- Utbildning avseende hot - & riskanalys verktyget PATRIARK
- Specialiserad utbildning beroende på profession

-*Andra förvaltningar i staden; halv dag grundutbildning*
Samverka ex. utbildningsförvaltningen, gemensam utbildning där alla få samma grundplattform

- **Samverkan med samhällsintroduktionen**

Spjutspetsutbildning för metodutveckling

Tillsammans med andra aktörer kartlägga, utbilda och praktisera inom forskningen evidensbaserade metoder.

Genom forskning utveckla evidensbaserade och hållbara metoder

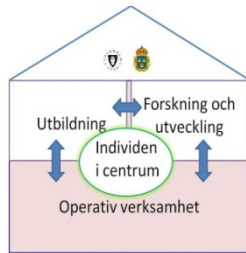
För metodutveckling

- Tecken & symptom
- Förebyggande arbete, innefattar även brottsförebyggande arbete
- Vården/behandlingen
- Eftervården

Samverkan bör ske med

- Etablerade forskare på området
- Kriminalvården, Rättsmedicinalverket, Suicidal centret
- Andra tänkbara aktörer

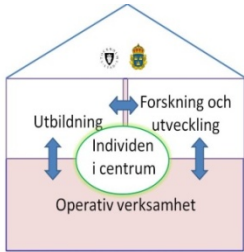
”HEDERSHUSET” – Specialistenhet och Operativt Center (SOC) mot hedersförtryck och våld

FORSKNING OCH UTVECKLING

Arbetet som skall utföras i HEDERSHUSET skall grunda sig på evidensbaserade modeller och metoder och det är därför viktigt att resurser avsätts för forskning och utveckling inom området. Samverkan bör äga rum med etablerade forskare på området.

Betydelsen av det förebyggande arbetet kan inte nog betonas liksom samarbetet och samverkan med olika aktörer.

Vården och eftervården hos den enskilde och familjen bör få en större och mer omfattande satsning och statushöjning, för att i förlängningen generera på aktuellt område en hållbar demokratiutveckling i samhället.

PERMANENT BEMANNING FÖR ATT DRIVA HEDERSHUSET

Internt och centralt

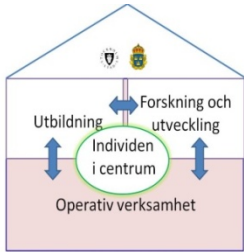
- En centralt placerad och övergripande chef med sakkunskap och erfarenhet i ämnet HRV, vars huvudsakliga arbetsuppgifter är att svara för HEDERSHUSETS policy, verksamhetsinnehåll och finansiering
- En centralt placerad person med sakkunskap och erfarenhet i ämnet HRV som skall svara för administration, statistik uppföljning mm samt bistå den övergripande chefen

Internt och lokalt

- Lokala chefer och personal med sakkunskap och erfarenhet i ämnet HRV, som ansvarar och driver de interna verksamheterna.

Externt och centralt

- En utbildnings och utvecklingsansvarig för den operativa verksamheten med sakkunskap och erfarenhet i ämnet HRV
- Utbildningsadministratör med sakkunskap och erfarenhet i ämnet HRV
- Forskningsansvariga med sakkunskap och erfarenhet i ämnet HRV

YTTERLIGARE BEMANNING FÖR ATT DRIVA OCH UTVECKLA HEDERSHUSET

- För att bedriva särskilda aktiviteter, kampanjer etc kan personalförstärkningar/resurser bli aktuella
- Vid särskilda studier/forskning av och i verksamheten
- Vid förstärkning av verksamheten t ex upplägg av databaser, en aktiv webb-sida med operativ inriktning, samt teknisk uppstart av "helpdesk"

Hedershuset – Specialistenhet

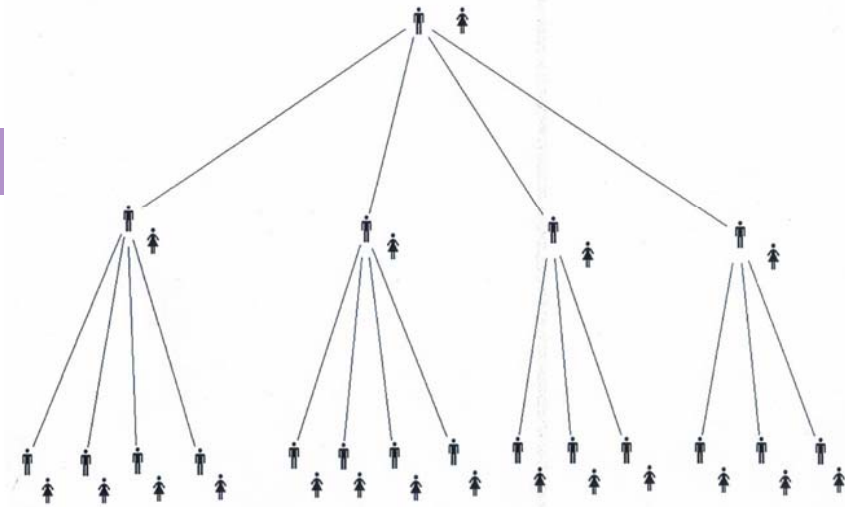
Exemplifiering på några aktuella metoder

1. a) Utveckla och praktisera möjliga metoder till konflikthantering/”medling” i svåra hederskonflikter., ex stämpling/förberedelse till mord/människorov. Dock aldrig på bekostnad av individens rätt eller säkerhet, oavsett ålder och kön.

b) Hederskonflikter av annan karaktär och dignitet, där normbrott och bred geografiskt spridning av konflikten föreligger och där specialistkunskaper behövs.

Praktisera den medlingsmetod som undertecknad använt sig av i svåra hederskonflikter (förberedelse till mord/blodshämnd,) som har haft gränsöverskridande karaktär, uppföljning och kvalitetssäkring.

SLÄKTTRÄD

Bild; Abbas Resai, mördad i Högsby nov 05, p g a sin kärlek

